

فقر چندبُعدی (۲): نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی (برآوردی از کاهش محرومیت شدید در ایران)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۶/۲۷

شماره مسلسل: ۲۰۰۴۱
کد موضوعی: ۲۳۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:
فقر چندبُعدی (۲):
نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی
(برآوردی از کاهش محرومیت شدید در ایران)

نوع گزارش: تقنینی، نظارتی، راهبردی

نام دفتر:
مطالعات بخش عمومی

تهیه و تدوین کننده:
سید محمد مجتبی میرپنجی

ناظران علمی:
سیدهادی موسوی نیک، سیدعباس پرهیزکاری

اظهار نظر کنندگان:
عطیه وحیدمنش (استادیار دانشگاه تهران)، محمدرضا عبداللهی، زهرا کاویانی،
کوثر کریمی پور (کارشناس حوزه فقر موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت)، علی فهیمی، مسعود فراهانی

گرافیک و صفحه آرایی:
مهدیه قمچیلی

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:
۱. محرومیت زدایی
۲. تصویر محرومیت
۳. محرومیت شدید
۴. فقر چندبُعدی
۵. شاخص فقر چندبُعدی ملی

تاریخ شروع:
۱۴۰۲/۰۴/۰۱

فهرست مطالب

۸	چکیده.....
۹	خلاصه مدیریتی.....
۱۲	۱. مقدمه.....
۱۴	۲. روش شناسی محاسبه شاخص فقر چندبُعدی.....
۱۵	۲-۱. الزامات محاسبه شاخص فقر چندبُعدی.....
۱۸	۲-۲. محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آلکایر- فوستر.....
۱۸	۲-۲-۱. گام شناسایی.....
۱۹	۲-۲-۲. گام تجمیع.....
۲۲	۲-۳. ساختار شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده برای ایران.....
۲۳	۳. تغییرات محرومیت شدید در طول زمان.....
۲۶	۴. تصویر محرومیت شدید در ایران.....
۲۶	۴-۱. محرومیت شدید به تفکیک مناطق مختلف کشور.....
۲۶	۴-۱-۱. محرومیت شدید در سطح استان.....
۲۹	۴-۲. ویژگی های فقرا.....
۲۹	۴-۲-۱. محرومیت شدید و ویژگی های سرپرست خانوار.....
۳۰	۴-۲-۲. محرومیت شدید و ویژگی های اجتماعی خانوار.....
۳۱	۴-۲-۳. محرومیت شدید و ویژگی های اقتصادی خانوار.....
۳۲	۴-۳. رابطه فقر و شدت فقر.....
۳۵	۵. اولویت های رفع محرومیت شدید براساس شاخص محاسبه شده.....
۳۸	۶. جمع بندی و دلالت های سیاست گذاری.....
۴۱	پیوست ها.....
۴۱	پیوست ۱. پیشینه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در ایران.....
۴۳	پیوست ۲. تحلیل پایداری شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده.....
۴۴	پیوست ۳. نمودارها.....
۶۴	پیوست ۴. جداول.....
۶۷	منابع و مأخذ.....

فهرست نمودارها

نمودار ۱. تغییرات نرخ محرومیت از دسترس به خدمات زیرساخت و امکانات زندگی و تغییرات فراگیری فقر چندبُعدی (بر حسب شاخص محاسباتی) از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰.....	۲۴
نمودار ۲. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۴۰۰ به تفکیک استان های کشور.....	۲۸
نمودار ۳. ویژگی های سرپرستان خانوارهای فقیر و غیر فقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی.....	۲۹
نمودار ۴. ویژگی های اجتماعی خانوارهای فقیر و غیر فقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی.....	۳۰
نمودار ۵. ویژگی های اقتصادی خانوارهای فقیر و غیر فقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی.....	۳۱
نمودار ۶. رابطه شدت فقر و ساختار خانوار در میان فقرا.....	۳۳
نمودار ۷. رابطه شدت فقر و تعداد فرزندان خانوار به تفکیک گروه سنی فرزندان در میان خانوارهای فقیر بیش از دوفرد.....	۳۴
نمودار ۸. رابطه شدت فقر و ویژگی های اجتماعی خانوار در میان فقرا.....	۳۵
نمودار ۹. اولویت های محرومیت زدایی استان های کشور.....	۳۷
نمودار ۱۰. تحلیل بایدری شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده بر حسب آستانه فقر به تفکیک مناطق شهری و روستایی برای سال های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰.....	۴۳
نمودار ۱۱. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۳۸۵ به تفکیک استان های کشور.....	۴۴
نمودار ۱۲. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک استان های کشور.....	۴۵
نمودار ۱۳. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۳۹۵ به تفکیک استان های کشور.....	۴۶
نمودار ۱۴. توزیع خانوارهای استان مرکزی بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۷
نمودار ۱۵. توزیع خانوارهای استان گیلان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۷
نمودار ۱۶. توزیع خانوارهای استان مازندران بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۸
نمودار ۱۷. توزیع خانوارهای استان آذربایجان شرقی بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۸
نمودار ۱۸. توزیع خانوارهای استان آذربایجان غربی بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۹
نمودار ۱۹. توزیع خانوارهای استان کرمانشاه بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۴۹
نمودار ۲۰. توزیع خانوارهای استان خوزستان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۰
نمودار ۲۱. توزیع خانوارهای استان فارس بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۰
نمودار ۲۲. توزیع خانوارهای استان کرمان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۱
نمودار ۲۳. توزیع خانوارهای استان خراسان رضوی بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۱
نمودار ۲۴. توزیع خانوارهای استان اصفهان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۲
نمودار ۲۵. توزیع خانوارهای استان سیستان و بلوچستان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۲
نمودار ۲۶. توزیع خانوارهای استان کردستان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۳
نمودار ۲۷. توزیع خانوارهای استان همدان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۳
نمودار ۲۸. توزیع خانوارهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۴
نمودار ۲۹. توزیع خانوارهای استان لرستان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۴
نمودار ۳۰. توزیع خانوارهای استان ایلام بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۵
نمودار ۳۱. توزیع خانوارهای استان کهگیلویه و بویراحمد بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۵
نمودار ۳۲. توزیع خانوارهای استان بوشهر بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۶
نمودار ۳۳. توزیع خانوارهای استان زنجان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۶
نمودار ۳۴. توزیع خانوارهای استان سمنان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۷
نمودار ۳۵. توزیع خانوارهای استان یزد بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۷
نمودار ۳۶. توزیع خانوارهای استان هرمزگان بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۸
نمودار ۳۷. توزیع خانوارهای استان تهران بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۸
نمودار ۳۸. توزیع خانوارهای استان اردبیل بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۹
نمودار ۳۹. توزیع خانوارهای استان قم بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۵۹
نمودار ۴۰. توزیع خانوارهای استان قزوین بر حسب تعداد شاخص هایی که خانوار در آنها به طور همزمان محروم است.....	۶۰

نمودار ۴۱. توزیع خانوارهای استان گلستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است.....	۶۰
نمودار ۴۲. توزیع خانوارهای استان خراسان شمالی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است.....	۶۱
نمودار ۴۳. توزیع خانوارهای استان خراسان جنوبی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است.....	۶۱
نمودار ۴۴. توزیع خانوارهای استان البرز بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است.....	۶۲
نمودار ۴۵. ویژگی‌های خانوارهای تک‌نفره.....	۶۲
نمودار ۴۶. ویژگی‌های خانوارهای باسرپرست غیرشاغل.....	۶۳

فهرست جدول‌ها

جدول ۱. اهداف چندین کشور از محاسبه سالیانه شاخص فقر چندبُعدی.....	۱۶
جدول ۲. پرتکرارترین زیرشاخص‌های محرومیت به‌کاررفته در محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی ۱۸ کشور و ۳ شاخص مرجع.....	۱۷
جدول ۳. نمونه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آکایر- فوستر در یک جامعه سه خانواره.....	۲۱
جدول ۴. ابعاد، زیرشاخص‌ها، وزن‌های مربوطه و آستانه محرومیت در هر زیرشاخص برای شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده.....	۲۲
جدول ۵. پژوهش‌های اخیر مرتبط با محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در ایران.....	۴۱
پیوست ۴- جدول ۶. نتایج مدل رگرسیون لاجیت مربوط به شناسایی ویژگی‌های فقرا.....	۶۴
پیوست ۴- جدول ۷. شدت، فراگیری و مقدار شاخص فقر چندبُعدی در مناطق شهری استان‌های کشور برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰.....	۶۴
پیوست ۴- جدول ۸. شدت، فراگیری و مقدار شاخص فقر چندبُعدی در مناطق روستایی استان‌های کشور برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰.....	۶۶

فهرست نقشه‌ها

نقشه ۱. روند کاهش محرومیت شدید مناطق روستایی استان‌های کشور بر حسب مقدار شاخص فقر چندبُعدی از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰.....	۲۵
نقشه ۲. روند کاهش محرومیت شدید مناطق شهری استان‌های کشور بر حسب مقدار شاخص فقر چندبُعدی از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰.....	۲۶
نقشه ۳. وضعیت محرومیت شدید استان‌های کشور بر اساس شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۴۰۰.....	۲۷

فقر چندبُعدی (۲): نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی (برآوردی از کاهش محرومیت شدید در ایران)

چکیده

پژوهش حاضر، دومین گزارش از مجموعه گزارش‌های فقر چندبُعدی است که با هدف توضیح نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی و ارائه قابلیت‌های این شاخص، برآوردی از تغییرات محرومیت شدید در ایران در بازه سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ ارائه می‌کند. نتایج شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده نشان می‌دهد که در این بازه زمانی ۱۵ ساله، فراگیری محرومیت شدید در کل کشور از ۱۸ درصد به ۳ درصد کاهش یافته است. نرخ محرومیت شدید در این مدت در مناطق روستایی از ۳۳ درصد به ۷ درصد و در مناطق شهری از ۱۰ درصد به ۲ درصد کاهش پیدا کرده است. همچنین بررسی وضعیت محرومیت استان‌های کشور براساس شاخص فقر چندبُعدی محاسبه‌شده در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی، خراسان شمالی، اردبیل و هرمزگان، ۶ استان با بیشترین میزان محرومیت شدید و استان‌های اصفهان، آذربایجان غربی، سمنان، قزوین، آذربایجان شرقی و قم دارای کمترین میزان محرومیت شدید هستند.

بیان / شرح مسئله

محرومیت در مناطق مختلف کشور را می‌توان به دو سطح شدید و متوسط تقسیم کرد. محرومیت شدید، وضعیتی است که خانوار از بخش قابل توجهی از دسترسی‌ها به خدمات و امکانات اولیه زندگی بی‌بهره است. محرومیت میانه نیز سطح بالاتری از محرومیت را اندازه‌گیری می‌کند که بسته به وضعیت محرومیت در کشور قابل تعریف است. این گزارش با هدف توضیح نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی و ارائه قابلیت‌های این شاخص، برآوردی از تغییرات محرومیت شدید در ایران در بازه سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ ارائه می‌کند. این گزارش تلاش داشته ضمن روندپژوهی تحولات فقر چندبُعدی در ۱۵ سال گذشته، تصویری از وضعیت فعلی محرومیت شدید در کشور ارائه کرده و توجه سیاستگذاران را به این ابزار سیاستی مهم در ارزیابی اثربخشی سیاست‌های محرومیت‌زدایی و حتی سایر سیاست‌های رفاهی، اقتصادی و اجتماعی جلب کند.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

- براساس داده‌های پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰، ۳٫۱ درصد از جمعیت کل کشور معادل ۲٫۷ میلیون نفر در وضعیت **محرومیت شدید** قرار دارند. متوسط شدت فقر^۱ موجود در میان فقرا ۴۰ درصد برآورد شده است که بر این اساس مقدار شاخص فقر چندبُعدی در سطح ملی ۰٫۰۱ محاسبه می‌شود.^۲
- استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی، هرمزگان، خراسان شمالی، اردبیل و هرمزگان، ۶ استان با بیشترین میزان **محرومیت شدید** و استان‌های اصفهان، آذربایجان غربی، سمنان، قزوین، آذربایجان شرقی و قم با کمترین میزان محرومیت شدید شناسایی شده‌اند.
- منطقه جغرافیایی محل سکونت (شهری/روستایی)، جنسیت سرپرست، سن سرپرست، بُعد خانوار، تعداد فرزند خانوار و دهک درآمدی خانوار به‌عنوان ویژگی‌های متمایز میان خانوارهای فقیر و غیرفقیر شناسایی شده‌اند. همچنین مشاهده شده است که این ویژگی‌ها، ارتباط معناداری با شدت فقر در میان فقرا دارد.
- شاخص فقر چندبُعدی در سطح ملی از مقدار ۰٫۰۸ در سال ۱۳۸۵ به ۰٫۰۱ در سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است. در این مدت، فراگیری فقر چندبُعدی در کل کشور از ۱۸٫۲ درصد به ۳٫۱ درصد، در مناطق شهری از ۱۰٫۴ درصد به ۱٫۹ درصد و در مناطق روستایی از ۳۲٫۸ درصد به ۷ درصد کاهش پیدا کرده است. «به بیان دیگر در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰، معادل ۹٫۳ میلیون نفر از جمعیت کشور از محرومیت خارج گردیدند.»

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

بررسی تغییرات محرومیت شدید در ۱۵ سال گذشته و همچنین تصویر فعلی محرومیت شدید در کشور نشان می‌دهد علی‌رغم کاهش قابل توجه سطح محرومیت شدید در کل کشور (خروج ۱۵٫۱ درصد از کل جمعیت کشور از وضعیت محرومیت شدید)، در برخی مناطق، کاهش مورد

۱. شدت فقر متوسط وزنی تعداد محرومیت‌های خانوار از میان شاخص‌های مورد نظر است. در اینجا متوسط این مقدار برای فقرا ۴۰ درصد برآورد شده است که یعنی در ۴۰ درصد شاخص‌های مورد نظر دارای محرومیت هستند.

۲. شاخص فقر چندبُعدی از حاصلضرب فراگیری فقر و شدت فقر به‌دست می‌آید که بدون واحد است و تنها مقایسه آن با دیگر مقادیر معنا و مفهوم خواهد داشت.

انتظار اتفاق نیفتاده و روند کند محرومیت‌زدایی بیشتر در مناطقی رقم خورده است که وضعیت وخیم‌تری نسبت به مناطق دیگر داشته‌اند. هدف اولیه در محرومیت‌زدایی، ریشه‌کنی محرومیت شدید در مناطق مختلف کشور است و سیاست‌های محرومیت‌زدایی زمانی کارآمد خواهند بود که معطوف به اولویت‌ها باشند. در این راستا، توصیه‌های سیاستی ذیل قابل ارائه است:

■ **ریشه‌کنی محرومیت شدید به‌عنوان اولویت اساسی محرومیت‌زدایی:** کارنامه محرومیت‌زدایی در ۱۵ سال گذشته نشان می‌دهد که اقدامات محرومیت‌زدایی به‌طور متوازن و متناسب با شدت فقر در مناطق مختلف کشور پیگیری نشده است. برای مثال، درحالی‌که همچنان بعضی مناطق کشور از محرومیت شدید رنج می‌برند، مشاهده می‌شود که بخشی از منابع محرومیت‌زدایی جهت رفع محرومیت میانه سایر مناطق تخصیص می‌یابد. پیشنهاد می‌شود رفع کامل محرومیت شدید به‌عنوان اولویت اصلی سیاست‌های محرومیت‌زدایی در نظر گرفته شده و عمده منابع محرومیت‌زدایی در راستای تحقق این هدف برنامه‌ریزی شوند.

■ **جمع‌آوری و ثبت مستمر داده‌های محرومیت:** یکی از مهم‌ترین چالش‌های محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی در کشور، عدم وجود داده‌های کافی و متقن است که این شاخص را با نارسایی‌هایی همراه می‌گرداند و لذا نمی‌توان از این شاخص در تصمیم‌گیری‌های مربوطه استفاده کرد. علاوه بر اینکه برخی از داده‌های مورد نیاز در طرح‌های آمارگیری موجود (همچون طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی) جمع‌آوری نمی‌شود؛ تعداد خانوارهای نمونه در سطح شهرستان یا بخش‌های کشور در این طرح‌ها کافی نیست. لذا همین داده‌های موجود نیز برای بررسی وضعیت محرومیت خردتر از سطوح ملی و استانی قابل اتکا نخواهد بود. خوشبختانه اقدامات اولیه مناسبی در این راستا صورت پذیرفته و احکام قانونی لازم برای این مهم در قالب راه‌اندازی «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» در قوانین بودجه سنواتی سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ تمهید شده است که البته تاکنون عملکردی از سوی دستگاه متولی (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) گزارش نشده است. لذا تکمیل «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» و آماده‌سازی جهت بهره‌برداری از آن در سیاستگذاری‌های مربوطه امری فوری و ضروری است.

■ **طراحی و محاسبه مستمر شاخص فقر چندبُعدی ملی:** رفع محرومیت و فقر بدون در نظر گرفتن معیاری واحد برای سنجش عملکرد فعالیت‌های صورت گرفته، محقق نمی‌شود یا به‌کندی رقم خواهد خورد. از سال ۲۰۱۱ تاکنون، حدود ۱۱۰ کشور با همکاری طرح مقابله با فقر و توسعه انسانی مؤسسه آکسفورد، هرساله شاخص فقر چندبُعدی جهانی را اندازه‌گیری و پایش می‌کنند. علاوه بر این بسیاری از کشورها شاخص فقر چندبُعدی ملی مختص خود طراحی کرده و محاسبات مربوطه را مبنا قرار می‌دهند. لذا طراحی و محاسبه مستمر شاخص فقر چندبُعدی ملی از سوی دستگاه متولی ذی‌صلاح (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) با همکاری سازمان برنامه‌وبودجه کشور) برای تسریع روند محرومیت‌زدایی در کشور امری ضروری است.

■ **تدوین قانون «شناسایی مناطق محروم و توزیع متوازن اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی»:** در حال حاضر به‌روزترین فهرست از مناطق محروم کشور مربوط به تصویب‌نامه هیئت‌وزیران در خصوص «تعیین مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته در امور حمایتی» در سال ۱۳۸۸ بوده که تاکنون نیز همین فهرست برای توزیع اعتبارات این حوزه مبنا قرار گرفته است. علاوه بر عدم به‌روزرسانی فهرست مذکور، اعتبارات محرومیت‌زدایی نیز عمدتاً بر مبنای جمعیت مناطق توزیع می‌شد که یکی از آسیب‌های اصلی این روش، عدم توجه به شدت محرومیت مناطق است. شاخص فقر چندبُعدی که به‌طور هم‌زمان فراگیری و شدت فقر را در نظر می‌گیرد، این کمبود را می‌تواند جبران کند. به‌روزرسانی لیست مناطق محروم کشور و توزیع هدفمند اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی، روند محرومیت‌زدایی در کشور را تسریع کرده و شفافیت در این حوزه را نیز افزایش خواهد داد. در همین راستا طبق بند «ی» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۱، سازمان برنامه‌وبودجه کشور به اصلاح و

به روزرسانی شاخص‌های محرومیت و تعیین سهم هر استان از اعتبارات موضوع بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (که اصلی‌ترین محل اعتبارات محرومیت‌زدایی است) مکلف شد که طبق پیگیری‌های صورت گرفته، اصلاحات مورد نظر به نتیجه نرسیده است. با توجه به ماهیت دائمی این موضوع، پیشنهاد می‌شود طی قانونی با عنوان «شناسایی مناطق محروم و توزیع متوازن اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی» سازوکارهای محرومیت‌زدایی و وظایف دستگاه‌ها تعیین تکلیف شود.

■ **شاخص فقر چندبُعدی ملی معیاری برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های سالیانه محرومیت‌زدایی:** یکی از قابلیت‌های شاخص فقر چندبُعدی ملی، امکان محاسبه شاخص در میان گروه‌های مختلف جمعیتی یا ساکنین یک منطقه جغرافیایی و معرفی ویژگی‌های فقرا در بین آنهاست. جنس محرومیت فقرا در همه مناطق و در میان همه گروه‌ها مشابه یکدیگر نیست و لازم است اقدامات مدنظر با هدف کاهش سریع محرومیت در مناطق تعریف شود. شاخص فقر چندبُعدی ملی این امکان را فراهم می‌سازد تا اولویت اقدامات در هر منطقه را معرفی کند.

■ **شاخص فقر چندبُعدی ملی به‌عنوان ابزار هماهنگ‌کننده حوزه محرومیت‌زدایی:** تعدد دستگاه‌های فعال در حوزه محرومیت‌زدایی هماهنگی و توزیع متوازن اقدامات را با مشکل مواجه می‌سازد. این درحالی است که اگر اولویت اقدامات لازم در هر منطقه با یک هدف مشخص (کاهش نمره محرومیت منطقه) طرح‌ریزی شود و دستگاه‌های فعال با محوریت نهاد متولی محاسبه این شاخص، اقدامات آتی خود را با یکدیگر هماهنگ کنند، حضور این دستگاه‌ها در مناطق مختلف و به‌کارگیری ظرفیت‌های آنها می‌تواند نقش یک بازوی اجرایی توانمند را برای رفع محرومیت در کشور رقم زند.

۱. مقدمه

پیچیدگی و پویایی فقر موجب شده است که پایش جامع آن برای فقرپژوهان امری دشوار شود. در همین راستا در دهه‌های اخیر تلاش‌های بسیاری برای ارائه تصویری جامع از فقر و ابعاد مختلف آن توسط کارشناسان صورت پذیرفته و در حال حاضر می‌توان گفت دو رویکرد اصلی فقر درآمدی و فقر چندبُعدی برای توجه به این موضوع مورد نظر کارشناسان این حوزه است. میان این دو رویکرد، همواره فقر درآمدی از توجه بیشتری برخوردار بوده، اما در دهه اخیر فقر چندبُعدی به‌عنوان رویکردی مکمل برای فقر درآمدی، بسیار مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است. خلأ پژوهشی در حوزه فقر چندبُعدی در ایران و به تبع ضعف حمایت‌های پژوهشی از سیاست‌های مرتبط با این حوزه، ضرورت توجه به فقر چندبُعدی را ایجاب می‌کند.

در همین راستا، مجموعه گزارش‌های «فقر چندبُعدی» تلاش می‌کند تجربیات جهانی در اندازه‌گیری، پایش و روش‌های کاهش فقر چندبُعدی و آموزه‌های آن برای کارآمدسازی سیاست‌های محرومیت‌زدایی در ایران را مرور کند.

گزارش اول این مجموعه تحت‌عنوان «فقر چندبُعدی (۱): روش‌های اندازه‌گیری» [۲۱] در نظر داشت تا ضمن بررسی تحولات روش‌های اندازه‌گیری فقر، انواع رویکردهای اندازه‌گیری را نیز معرفی و تفاوت‌ها، محدودیت‌ها و مزایای هر یک را تبیین کند. چارچوب کلی اندازه‌گیری فقر شامل دو گام اصلی یعنی شناسایی فقرا و تجمیع اطلاعات فقراست که به اختصار گام اول، شناسایی و گام دوم، تجمیع عنوان می‌شود. رویکردهای اندازه‌گیری فقر تنها به مرحله شناسایی می‌پردازند، مرحله‌ای که در آن براساس قواعد تعیین شده، مشخص می‌شود یک فرد یا خانوار فقیر است یا خیر؟ در مرحله تجمیع اطلاعات تلاش می‌شود وضعیت فقر در میان گروه‌های جمعیتی مختلف یا مناطق جغرافیایی منعکس شود.

«فقر چندبُعدی (۲): نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی (برآوردی از تغییرات محرومیت شدید در ایران)» دومین گزارش از مجموعه گزارش‌های فقر چندبُعدی است. این گزارش در ادامه گزارش قبلی به گام دوم اندازه‌گیری فقر چندبُعدی، یعنی گام تجمیع اطلاعات، می‌پردازد. برای اندازه‌گیری فقر چندبُعدی لازم است از شاخص‌های ترکیبی استفاده شود. بسیاری از کشورها به همین منظور، یک شاخص فقر چندبُعدی طراحی کرده و به‌طور مستمر اندازه‌گیری و گزارش می‌کنند. این شاخص‌ها با قابلیت‌های متعدد خود همچون تسهیل هدف‌گیری فقرا، ایجاد هماهنگی میان اقدامات فقرزدایی و سنجش اثربخشی برنامه‌های حمایتی و محرومیت‌زدایی به یک ابزار سیاستی تبدیل شده که همین موضوع این شاخص را برای سیاستگذاران بسیار جذاب کرده است. گزارش حاضر با هدف معرفی شاخص فقر چندبُعدی ملی (به‌عنوان رایج‌ترین معیاری که در حال حاضر بسیاری از کشورها برای اندازه‌گیری فقر چندبُعدی استفاده می‌کنند)، شیوه طراحی و اندازه‌گیری آن و همچنین کاربردها و دلالت‌های این شاخص، قصد دارد برآوردی

از تحولات محرومیت شدید در ایران و تصویر فعلی آن ارائه نماید و قابلیت‌های شاخص فقر چندبُعدی ملی را برای بهبود سیاست‌گذاری، به‌ویژه سیاست‌های فقرزدایی و محرومیت‌زدایی نشان دهد.

شدت فقر^۱ مفهومی است که هم‌زمان با شکل‌گیری رویکرد فقر چندبُعدی به ادبیات حوزه فقر معرفی شد و می‌توان آن را وجه تمایز اصلی این رویکرد نسبت به رویکردهای دیگر نظیر رویکرد فقر درآمدی دانست. توجه به مفهوم شدت فقر و لحاظ کردن آن در شاخص مورد نظر، یکی از ویژگی‌های شاخص فقر چندبُعدی مناسب است. در میان روش‌های معرفی شده در رویکرد فقر چندبُعدی تنها برخی از آنها توانایی دارند تا شدت فقر را اندازه‌گیری کرده و ملاک شناسایی فقرا قرار گیرند. در میان روش‌های معرفی شده برای محاسبه فقر چندبُعدی تنها برخی از آنها شدت فقر را اندازه می‌گیرند. از جمله آنها می‌توان به روش شمارشی اشاره کرد که از متداول‌ترین روش‌های اندازه‌گیری فقر چندبُعدی نیز است. برخلاف مرحله شناسایی که تا به حال برای آن رویکردهای متنوعی معرفی شده است، در مرحله جمع‌آوری روش‌ها یا شاخص‌های متعدد و مختلفی وجود ندارد. بنابراین در بخش اول، پرکاربردترین روش محاسبه شاخص فقر چندبُعدی یعنی روش آلکایر- فوستر معرفی و توضیح داده خواهد شد و پس از آن ساختار شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده معرفی می‌شود.

در بخش دوم، تغییرات شاخص فقر چندبُعدی و فراگیری فقر چندبُعدی (نرخ محرومیت) در ۱۵ سال گذشته در سطح ملی و استانی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. بخش سوم، نتایج به‌دست آمده این شاخص را که نشانگر وضعیت محرومیت شدید در مناطق مختلف کشور است بررسی می‌کند. در قسمت اول این بخش، وضعیت محرومیت در سطح ملی و استانی گزارش می‌شود. در قسمت دوم، ویژگی‌های خانوارهای فقیر در مقایسه با خانوارهای غیرفقیر مورد بررسی قرار گرفته و قسمت آخر این بخش نیز رابطه شدت فقر و ویژگی‌های فقر را در میان فقرا تحلیل می‌کند.

بخش چهارم، اولویت‌های محرومیت‌زدایی در مناطق مختلف کشور را نشان می‌دهد و در بخش پنجم، دلالت‌های سیاست‌گذاری نتایج به‌دست آمده از بررسی محرومیت شدید در کشور مطرح می‌شود.

۲. روش‌شناسی محاسبه شاخص فقر چندبُعدی

شاخص فقر چندبُعدی به صورت توأمان فراگیری و شدت فقر را در یک جامعه نشان می‌دهد. طبیعی است برای مقایسه‌پذیر شدن مناطق یا جوامع مختلف از شاخصی کمی استفاده شود. یعنی درنهایت، شاخص مذکور عددی را به آن جامعه نسبت دهد که بتوان وضعیت فقر را در آن جامعه نسبت به گذشته و همچنین با سایر مناطق مقایسه کرد. در گزارش روش‌های اندازه‌گیری فقر چندبُعدی ملاحظاتی که باید در انتخاب ابعاد و زیرشاخص‌های فقر چندبُعدی در نظر گرفته شود به تفصیل اشاره شد [۲۱]. همچنین روش‌های شناسایی که اولین گام برای اندازه‌گیری فقر چندبُعدی بوده نیز در آن گزارش توضیح داده شده است. این مراحل، پیش‌نیاز محاسبه شاخص فقر چندبُعدی است. بنابراین ابتدا باید به این سؤال پاسخ داد که ابعاد فقر چیست و چه زیرشاخص‌هایی می‌توانند نمایانگر فقر در آن بُعد باشند؟ اگرچه ویژگی‌هایی برای ابعاد فقر ذکر شده، اما واقعیت آن است که ارائه تعریفی واحد از فقر دشوار است و به همین دلیل در ادبیات اقتصادی صحبت از سطوح مختلف فقر به میان آمده است. شکل‌گیری ادبیاتی مشترک میان سیاستگذاران، مجریان و پژوهشگران در مورد سطوح مختلف فقر موجب می‌شود در سیاستگذاری‌ها و توزیع اعتبارات، اولویت‌ها مورد توجه قرار گیرد.

در ادبیات اقتصادی، فقر درآمدی^۱ به دو سطح فقر شدید^۲ (فقر غذایی) و فقر مطلق^۳ تقسیم می‌شود. بانک جهانی، با معرفی خط فقر بین‌المللی^۴ (در حال حاضر درآمد روزانه ۲٫۱۵ دلار نرخ برابری قدرت خرید)^۵ معیار استاندارد برای اندازه‌گیری و پایش فقر شدید ارائه کرده است. این معیار براساس خطوط فقر غذایی در فقیرترین کشورها محاسبه شده است و در واقع بودجه‌ای را منعکس می‌کند که یک فرد برای تهیه غذای کافی و برآورده‌سازی نیازهای کالری روزانه لازم دارد. بر این اساس افرادی که روزانه درآمدی کمتر از ۲٫۱۵ دلار نرخ برابری قدرت خرید داشته باشند در وضعیت فقر شدید به سر می‌برند. به دلیل تفاوت کشورها از نظر درآمد سرانه، تعریف خط فقر مطلق^۶ از سوی بسیاری از کشورهای با درآمد سرانه متوسط و بالا، بیشتر از پیش احساس می‌شد. از این رو بانک جهانی خطوط فقر متناسب با گروه درآمدی کشورها^۷ نیز ارائه کرده است. بر این اساس خط فقر مطلق کشورهای با درآمد سرانه پایین‌تر از میانگین^۸ درآمد روزانه ۳٫۶۵ دلار نرخ برابری قدرت خرید، خط فقر مطلق کشورهای با درآمد سرانه متوسط^۹، درآمد روزانه ۶٫۸۵ دلار نرخ برابری قدرت خرید است. بنابراین علاوه بر فقر شدید، هر کشور می‌تواند برحسب خط فقر ملی^{۱۰} (پیشنهاد شده از سوی بانک جهانی)، نرخ فقر مطلق خود را نیز حساب کند [۶]. به‌طور طبیعی شناسایی کسانی که در وضعیت فقر شدید به سر می‌برند باید در اولویت بالاتری قرار داشته باشد و وقتی صحبت از ریشه‌کنی فقر می‌شود، منظور فقر شدید است؛ چراکه معیار فقر مطلق متناسب با بهبود وضعیت اقتصادی کشورها اصلاح می‌شود. از این رو بسیاری از برنامه‌های فقرزدایی، اولویت خود را رفع فقر شدید در نظر می‌گیرند.

فقر چندبُعدی در کنار فقر درآمدی تلاش می‌کند تصویری جامع‌تری از وضعیت فقر ارائه کند و همان‌طور که از نام آن پیداست ابعاد مختلفی (مانند سلامت، آموزش و مسکن) را شامل می‌شود، اما به‌کارگیری زیرشاخص‌های مرتبط با هر یک از ابعاد بسته به شرایط جامعه مورد نظر متغیر است. همانند فقر درآمدی می‌توان برای فقر چندبُعدی که از آن تحت عنوان محرومیت نیز یاد می‌شود،

1. Monetary Poverty
2. Extreme Poverty
3. Absolute Poverty
4. The International Poverty Line
5. Purchasing Power Parity (PPP)

۶. خط فقری بالاتر از خط فقر شدید است که هم دربرگیرنده نیازهای خوراکی و هم دربرگیرنده نیازهای غیرخوراکی باشد.

7. Income-Group-Specific Poverty Lines
8. Lower-Middle-Income Countries
9. Upper-Middle-Income Countries
10. National Poverty Line

دو سطح محرومیت شدید^۱ و محرومیت میانه^۲ در نظر گرفت. مشابه فقر شدید، محرومیت شدید وضعیتی است که خانوار از بخش قابل توجهی از دسترسی‌ها به خدمات و امکانات بی‌بهره است. محرومیت میانه نیز همان‌طور که از نام آن پیداست، سطوح بالاتری از محرومیت را اندازه می‌گیرد. برای مثال در رابطه با بُعد سلامت، مرگ‌ومیر نوزادان، سطح شدید محرومیت در این بُعد محسوب و سهم بالای هزینه‌های سلامت خانوار از کل هزینه‌های خانوار سطح متوسط محرومیت در نظر گرفته می‌شود. توجه به سطوح محرومیت حداقل از دو نظر حائز اهمیت است:

اول) تعریف سطح شدید محرومیت در کشورهای مختلف تفاوت قابل توجهی با یکدیگر ندارد. لذا عمده زیرشاخص‌های مورد استفاده، به یک استاندارد تبدیل شده و لازم است وضعیت مناطق در هریک از زیرشاخص‌های مذکور مورد پایش قرار گیرد. دوم) همانند فقر شدید، رفع محرومیت شدید نسبت به محرومیت میانه اولویت داشته و تا زمانی که از ریشه‌کنی محرومیت شدید اطمینان حاصل نشود، نباید اولویت برنامه‌ریزی توجه به محرومیت میانه قرار گیرد و منابع لازم به جای رفع محرومیت شدید، صرف کاهش محرومیت میانه شود. با این مقدمه در قسمت‌های بعدی این بخش با هدف محاسبه شاخص فقر چندبُعدی، به الزامات آن اشاره می‌شود. پس از آن محاسبه شاخص مذکور با استفاده از روش پرکاربرد آلفاکایر- فوستر توضیح داده خواهد شد و ویژگی‌های آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲-۱. الزامات محاسبه شاخص فقر چندبُعدی

اندازه‌گیری فقر چندبُعدی نیازمند اقدامات اولیه و همچنین تعریفی دقیق و کارشناسی است. اولین گام برای اندازه‌گیری فقر چندبُعدی، جمع‌آوری داده است. متأسفانه در ایران، داده مورد نیاز به‌طور رسمی جمع‌آوری نمی‌شود. بدیهی است برای بهبود اقدامات محرومیت‌زدایی، ایجاد زیرساخت مناسب برای جمع‌آوری و ثبت رسمی داده محرومیت، اقدامی اساسی است.^۳ دومین گام، تعیین اهداف اندازه‌گیری فقر چندبُعدی است. امروزه در بسیاری از کشورها شاخص فقر چندبُعدی به‌طور رسمی و عموماً سالیانه محاسبه می‌شود و براساس آن ضمن اینکه مشخص می‌شود هر خانوار (یا فرد) در کدام‌یک از ابعاد محروم است، درجه محرومیت مناطق مختلف نیز تعیین می‌گردد. طبیعی است اندازه‌گیری درجه محرومیت مناطق با اهداف مختلفی صورت می‌پذیرد که در جدول ۱، به برخی از این اهداف اشاره شده است. اگرچه بیشتر این اهداف همچون «بازاری برای رصد کاهش فقر» یا «بازاری برای شناسایی نیازمندان» برای اغلب کشورها مشترک است، اما برخی از آنها مسئله فعلی کشورمان هستند. توزیع اعتبارات محرومیت‌زدایی یکی از اصلی‌ترین چالش‌های فعلی محرومیت‌زدایی در کشور محسوب می‌شود. هر ساله ارقام قابل توجهی در قانون بودجه جهت این امر در نظر گرفته می‌شود که توزیع آن عموماً غیرشفاف بوده و عملکرد بسیار ضعیفی دارد [۱۹] و [۲۲]. مهم‌ترین ابزار برای توزیع متناسب و متوازن اعتبارات محرومیت‌زدایی در کشور، شاخص فقر چندبُعدی است که متأسفانه به‌صورت رسمی محاسبه نمی‌شود.

1. Severe Deprivation

2. Moderate Deprivation

۳. به‌موجب جزء «۱» بند «ع» تبصره «۱۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و جزء «۱» بند «ح» تبصره «۱۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۲، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به راه‌اندازی «سامانه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» ظرف ۶ ماه پس از ابلاغ قوانین مربوطه مکلف گردید.

جدول ۱. اهداف چندین کشور از محاسبه سالیانه شاخص فقر چندبُعدی

هدف	ارمنستان	شیلی	کلمبیا	کاستاریکا	اکوادور	هندوراس	مکزیک	پاکستان	ویتنام	نیپال
مکملی برای فقر در آمدی										
رصد کاهش فقر										
ارزیابی و طراحی سیاست										
شناسایی فقر										
تخصیص بودجه										
افزایش پاسخ‌گویی دولت										
اندازه‌گیری دسترسی به خدمات پایه										

مأخذ: دستورالعمل اجرایی طراحی شاخص فقر چندبُعدی ملی (سازمان ملل و طرح مبارزه با فقر و توسعه انسانی مؤسسه آکسفورد) ۱ [۴].

در گام سوم ابعاد محرومیت و زیرشاخص‌های مرتبط با هریک از آن، ابعاد باید تعیین شود. شاخص فقر چندبُعدی باید تصویری جامع از محرومیت ارائه کند. لذا فهم درست و مشترک از ابعاد آن بسیار ضروری است. تجربه کشورهای مختلف در این زمینه می‌تواند در شناسایی ابعاد و زیرشاخص‌های اصلی محرومیت بسیار کمک‌کننده باشد. مطالعه‌ای با همین هدف، ۱۸ کشور محاسبه‌کننده شاخص فقر چندبُعدی (ارمنستان، بوتان، شیلی، کلمبیا، کاستاریکا، جمهوری دومینیکن، اکوادور، السالوادور، هندوراس، مالزی، مکزیک، مولداوی، موزامبیک، نیپال، پاکستان، پاناما، آفریقای جنوبی و ویتنام) را مورد بررسی قرار داده است [۴]. جدول ۲، پرتکرارترین زیرشاخص‌ها در پنج بُعد اصلی محرومیت را معرفی می‌کند. در ستون سوم این جدول، از میان این ۱۸ کشور تعداد کشورهایی را نشان می‌دهد که از زیرشاخص مذکور در محاسبه شاخص فقر چندبُعدی استفاده می‌کنند. علاوه بر آن، در ستون‌های بعدی استفاده سه شاخص فقر چندبُعدی جهانی^۲، شاخص فقر چندبُعدی اروپا^۳ و شاخص فقر چندبُعدی کشورهای عربی^۴ از زیرشاخص مورد نظر نیز نشان داده شده است [۱] و [۴].

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، بسته به سطح محرومیت (شدید یا متوسط)، زیرشاخص‌های مختلفی به کار گرفته می‌شود. برای مثال مقایسه زیرشاخص‌های به کار رفته در شاخص فقر چندبُعدی جهانی و شاخص فقر چندبُعدی اروپایی در جدول ۲، به‌وضوح نشان می‌دهد که دو شاخص مذکور دو سطح متفاوت از محرومیت را اندازه‌گیری می‌کنند. لذا ابتدا باید مشخص شود که شاخص فقر چندبُعدی مورد نظر قصد دارد چه سطحی از محرومیت را اندازه‌گیری کند؟ نکته مهم دیگر در تعیین ابعاد و انتخاب زیرشاخص‌ها، حفظ تناسب میان ابعاد و همچنین حفظ تناسب میان زیرشاخص‌های ذیل هر بُعد است. حفظ تناسب میان ابعاد به این معناست که اگر مناطق کم‌برخوردار یک کشور همچنان از وضعیت محرومیت شدید (نظیر دسترسی به خدمات پایه، آموزش اولیه، بهداشت اولیه و غیره) رنج می‌برند؛ برای محاسبه شاخص فقر چندبُعدی تنها ابعادی باید در آن شاخص تعریف شوند که با محرومیت شدید خانوار ارتباط مستقیم دارند. برای مثال، در چنین شرایطی تعریف شاخص‌هایی نظیر دسترسی به کتابخانه عمومی یا دسترسی به سالن ورزشی این تناسب را به هم می‌زند. اگرچه نبود چنین امکاناتی می‌تواند به‌نحوی محرومیت تلقی شود؛ اما این جنس محرومیت، سختی با محرومیت شدید ندارد و این کار موجب گسترده‌تر شدن تعیین مناطق محروم شده و در عمل اولویت ریشه‌کنی محرومیت شدید را مخدوش می‌کند. در حال حاضر شاخص‌های مورد استفاده در شناسایی مناطق محروم در کشور، غیردقیق و غیرمرتبط بوده که لازم است مورد بازنگری قرار گیرد [۲۰].

1. Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI)
2. Global Multi-Dimensional Poverty Index (Global MPI)
3. European Multi-Dimensional Poverty Index
4. Arab Multi-Dimensional Poverty Index

جدول ۲. پر تکرار ترین زیر شاخص های محرومیت به کار رفته در محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی ۱۸ کشور و ۳ شاخص مرجع

ابعاد	زیر شاخص ها	تعداد کشورها	شاخص فقر چندبُعدی جهانی	شاخص فقر چندبُعدی اروپایی	شاخص فقر چندبُعدی کشورهای عربی
مسکن	مصالح به کار رفته در مسکن	۱۳			
	تراکم جمعیتی در خانوار	۱۵			
	وضعیت مالکیت مسکن	۳			
	کالاهای با دوام	۹			
	آلودگی صوتی و آلودگی هوا	۰			
خدمات زیرساخت	دسترسی به آب سالم	۱۸			
	فاضلاب عمومی	۱۶			
	برق	۱۰			
	سوخت عمده پخت و پز	۷			
	جمع آوری و دفع زباله	۶			
	دسترسی به حمل و نقل عمومی	۵			
	دسترسی به اینترنت	۳			
	تحصیل کودکان	۱۷			
	مدرک تحصیلی	۱۷			
	سواد	۲			
آموزش	محدودیت های مالی برای آموزش عالی	۱			
	وضعیت بیکاری	۱۰			
	شغل غیر رسمی	۱۱			
	کار کودک	۵			
اشتغال	دسترسی به خدمات بیمه سلامت	۹			
	دسترسی مؤثر به خدمات سلامت	۸			
	سوء تغذیه	۴			
	ناامنی غذایی	۴			
	مرگ و میر نوزاد	۵			
	معلولیت	۲			
	محدودیت در انجام فعالیت روزمره	۰			
	وضعیت عمومی سلامت فرد (خود اظهاری)	۱			
سلامت	مهاجرت	۱			
	مشارکت اجتماعی	۲			
	احساس تبعیض	۲			
	کارت ملی	۱			
	سایر				

مأخذ: سانتوس (۲۰۱۹) [۳].

گام آخر مربوط به وزن دهی هریک از زیرشاخص‌ها برای تجمیع و محاسبه شاخص فقر چندبُعدی است. همان‌طور که در گام قبل اشاره شد، وجود تناسب میان ابعاد و همچنین زیرشاخص‌های به‌کار رفته در هر بُعد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا اگر چنین تناسبی رعایت شده باشد؛ وزن هریک از زیرشاخص‌های ذیل هر بُعد و همچنین وزن هریک از ابعاد نیز باید به‌طور مساوی تعیین شود.

۲-۲. محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آلکایر - فوستر^۱

روش‌های اندازه‌گیری فقر چندبُعدی شامل دو گام اصلی شناسایی و تجمیع است. در گام شناسایی، وضعیت فقر خانوار (فرد) مشخص می‌شود و در گام تجمیع، وضعیت فقر در جامعه مورد هدف مورد بررسی قرار می‌گیرد. در میان این روش‌ها، تنها دو رویکرد مجموعه‌فازی و رویکرد شمارشی، قابلیت ارائه شاخصی تجمیعی را دارا هستند.^۲ شاخص فقر چندبُعدی، تخمینی از درجه محرومیت یک منطقه ارائه می‌کند که به‌دلیل سادگی آن نسبت به شاخص‌های چندگانه محرومیت، بسیار کاربردی است. روش آلکایر - فوستر متداول‌ترین روش محاسبه شاخص فقر چندبُعدی شناخته می‌شود. سادگی در محاسبه، توجه به فراگیری و شدت فقر چندبُعدی به‌طور توأمان و قابلیت‌های جانبی^۳ محاسبه شاخص با روش مذکور مهم‌ترین دلایل کاربرد گسترده این روش محسوب می‌شود. این بخش، نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آلکایر - فوستر را به‌صورت خلاصه و کاربردی توضیح خواهد داد [۵] و [۳].

۱-۲-۲. گام شناسایی

در روش آلکایر - فوستر، گام شناسایی با استفاده از رویکرد شمارشی انجام می‌پذیرد.^۴ پس از مشخص شدن کلیه زیرشاخص‌های محرومیت، برای هریک از آنها، یک آستانه محرومیت باید مشخص شود. با فرض وجود d زیرشاخص، بردار $\mathbf{z} = (z_1, z_2, \dots, z_d)$ آستانه محرومیت در هر کدام را نشان می‌دهد. اگر میزان بهره‌مندی خانوار در هریک از زیرشاخص‌ها، کمتر از آستانه محرومیت باشد؛ خانوار در آن زیرشاخص محروم محسوب می‌شود و اگر برابر یا بزرگتر از آستانه باشد محروم تعریف نمی‌شود. لذا ماتریس محرومیت \mathbf{g}^0 را برای n خانوار (در سطر) با d زیرشاخص محرومیت (در ستون) به‌صورت زیر می‌توان تشکیل داد. هریک از درایه‌ها مقدار ۰ یا ۱ به‌خود می‌گیرند که صفر نشان‌دهنده عدم محرومیت خانوار i در زیرشاخص j و یک نشان‌دهنده محرومیت آنهاست.

$$\mathbf{g}^0 = \begin{bmatrix} g_{11} & \dots & g_{1d} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ g_{n1} & \dots & g_{nd} \end{bmatrix}$$

پس از تعیین وضعیت محرومیت، وزن هریک از زیرشاخص‌ها که نشان‌دهنده اهمیت نسبی محرومیت است، باید مشخص شود. بردار $\mathbf{w} = (w_1, w_2, \dots, w_d)$ وزن هریک از زیرشاخص‌ها را نشان می‌دهد. برای محاسبه آن لازم است ابتدا وزن هریک از ابعاد و سپس وزن زیرشاخص‌ها ذیل بُعد مربوطه مشخص شود. وزن کلی هریک از زیرشاخص‌ها از ضرب وزن بُعد مربوطه در وزن زیرشاخص در بُعد خود به‌دست می‌آید. تعیین وزن بسیار حائز اهمیت است و در گام شناسایی (تشخیص فقیر بودن فرد یا خانوار) و به‌تبع آن در گام تجمیع تأثیرگذار است. پس از این مرحله، پروفایل محرومیت خانوار به‌دست می‌آید. به هر خانوار یک نمره محرومیت تعلق

1. Alkire-Foster (AF) Method

۲. شاخصی که نشانگر میزان فقر چندبُعدی در یک جامعه هدف مشخص است.

۳. امکان محاسبه شاخص بر حسب طبقه‌بندی‌های مختلف (جغرافیایی، گروه سنی و سایر ویژگی‌ها) از مهم‌ترین قابلیت‌های این روش است.

۴. شناسایی با استفاده از رویکرد شمارشی در قسمت سوم در این بخش به‌طور کامل توضیح داده شده است.

می‌گیرد که آن مجموع وزنی محرومیت در کلیه زیرشاخص‌هاست ($c_i = \sum_{j=1}^d w_j g_{ij}^0$). لذا در مجموع نمره محرومیت جامعه (n خانوار) را می‌توان در بردار زیر نمایش داد:

$$c = \begin{bmatrix} c_1 \\ \vdots \\ c_d \\ \vdots \\ c_n \end{bmatrix}$$

که در آن c_d عددی در بازه $[0, 1]$ است که بزرگتر بودن آن نشان‌دهنده محرومیت بیشتر است. گام بعدی نادیده گرفتن نمره محرومیت خانوارهای (افراد) غیرفقیر است. اگر نمره محرومیت خانوار کمتر یا مساوی آستانه فقر باشد، مقدار صفر جایگزین نمره محرومیت خانوار (فرد) می‌شود و اگر بیشتر از آن باشد نمره محرومیت بدون تغییر باقی می‌ماند. بر این اساس می‌توان بردار نمره محرومیت سانسور شده^۱ را به صورت زیر نشان داد:

$$c^* = \begin{bmatrix} c_1^* \\ \vdots \\ c_d^* \\ \vdots \\ c_n^* \end{bmatrix}$$

که در آن c_d^* صفر یا بزرگتر از آستانه فقر مورد نظر است. بردار وضعیت فقر خانوار (متغیر صفر و یک) که اگر نمره محرومیت خانوار کمتر یا مساوی آستانه فقر باشد، خانوار غیرفقیر محسوب شده و مقدار صفر به آن تعلق خواهد گرفت و اگر بیشتر از آن باشد خانوار فقیر محسوب شده و مقدار یک به آن تعلق می‌گیرد، نیز تشکیل می‌شود. گام شناسایی با مشخص کردن وضعیت فقر خانوار به پایان رسید. بخش بعدی با معرفی شاخص‌های تجمیعی فقر در روش ال‌کایر- فوستر، به دنبال ارائه تصویری از محرومیت در گروه یا جامعه هدف خواهد بود.

۲-۲-۲. گام تجمیع

روش ال‌کایر- فوستر سه شاخص تجمیعی فقر معرفی می‌کند که با انجام گام‌های زیر قابل محاسبه است:

۱. با کنار گذاشتن محرومیت‌های افراد غیرفقیر شناسایی شده، نرخ سرشمار فقر چندبُعدی^۲ یا فراگیری فقر چندبُعدی^۳ (H) محاسبه می‌شود. این نرخ از تقسیم جمعیت فقرا بر کل جمعیت جامعه هدف به دست می‌آید.
۲. با محاسبه نمره محرومیت افراد فقیر (با استفاده از بردار نمره محرومیت سانسور شده)، میانگین نمره محرومیت افراد فقیر جامعه یا شدت فقر چندبُعدی^۴ (A) محاسبه می‌شود.
۳. محاسبه اولین شاخص تجمیعی (M_0) از حاصل ضرب دو شاخص فراگیری فقر (H) و شدت فقر (A) به دست می‌آید. به این

1. Censored Deprivation Scores
2. Multidimensional Headcount Ratio
3. Incidence of Multidimensional Poverty
4. Intensity of Multidimensional Poverty

شاخص نرخ سرشمار اصلاح‌شده^۱ نیز گفته می‌شود.

$$M_0 = H \times A$$

$$g_{ij} = \frac{z_j - \tilde{x}_{ij}}{z_j}$$

نص‌های محرومیت نرمال‌سازی شده باشند، به کمک رابطه:

که در آن آستانه محرومیت در بُعد j و \tilde{x}_{ij} نمره محرومیت فرد i در بُعد j است، فاصله فقر تک‌بعدی برای همه افراد و در همه ابعاد محاسبه می‌شود. سپس با میانگین‌گیری از این فاصله‌ها، متوسط فاصله فقر^۲ یا عمق فقر^۳ (G) نیز به دست می‌آید.

۵- دومین شاخص تجمیعی (M_1) از حاصل ضرب سه شاخص فراگیری فقر (H)، شدت فقر (A) و عمق فقر (G) به دست می‌آید.

$$M_1 = H \times A \times G$$

۶- محاسبه مربع فاصله فقر تک‌بعدی برای همه افراد و در همه ابعاد و سپس میانگین‌گیری از آن، مجذور عمق فقر^۴ (S) را نتیجه می‌دهد. سومین شاخص تجمیعی (M_2) از حاصل ضرب سه شاخص فراگیری فقر (H)، شدت فقر (A) و مجذور عمق فقر (S) محاسبه می‌گردد.

$$M_2 = H \times A \times S$$

همان‌طور که ملاحظه شد، در این روش با استفاده از شاخص‌های ابتدایی فقر یعنی فراگیری فقر (H) و شدت فقر (A)، سه شاخص تجمیعی M_0 ، M_1 و M_2 طراحی و معرفی شده است. یکی از ویژگی‌های متمایز این روش در معرفی شاخص‌های تجمیعی توجه توأمان به فراگیری و شدت فقر است. این شاخص‌ها در عین سادگی، بسیاری از ویژگی‌های یک شاخص مناسب برای اندازه‌گیری فقر را دارا هستند که در قسمت بعدی به آنها اشاره خواهد شد. در میان سه شاخص اشاره شده، M_0 (نرخ سرشمار فقر چندبعدی اصلاح‌شده) پرکاربردترین آنهاست و عموماً برای محاسبه شاخص فقر چندبعدی به کار گرفته می‌شود. در پژوهش حاضر نیز شاخص فقر چندبعدی ملی با استفاده از آن محاسبه و گزارش شده است.

در روش آلکایر- فوستر، محرومیت‌های افرادی که فقیر شناسایی نشده بودند، نادیده گرفته می‌شود و این یعنی شاخص محاسبه شده به روش آلکایر- فوستر یکی از ویژگی‌های یک شاخص مناسب، یعنی تمرکز بر فقر را داراست. علاوه بر ویژگی‌هایی نظیر تسلط^۵، چند ویژگی برای سیاستگذاری، کلیدی محسوب می‌شود که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد.

اولین ویژگی، تفکیک‌پذیری^۶ است که اجازه می‌دهد شاخص به تفکیک زیرگروه‌های جمعیتی (مناطق مختلف) برای نمایش ویژگی‌های فقر چندبعدی در هر گروه نیز محاسبه شود.

دومین ویژگی، تفکیک بعدی^۷ است و به این معناست که می‌توان ابعادی را که در فقر یک گروه یا منطقه خاص بیشترین سهم را دارد مشخص کرد و این ویژگی در سیاستگذاری بسیار کاربردی است، چراکه کمک می‌کند اولویت‌های رفع فقر در مناطق شناسایی شود. سومین ویژگی، یکنواختی بعدی^۸ است. یعنی هر وقت فرد فقیری از محرومیت در یکی از ابعاد خارج شود، فقر کاهش می‌یابد.

1. Adjusted Headcount Ratio

2. Average Poverty Gap

3. Depth of Multidimensional Poverty

4. Severity of Multidimensional Poverty

۵. ویژگی تسلط بیان می‌کند که شاخص اندازه‌گیری فقر باید طوری طراحی شود که در مقایسه فقر میان دو جامعه این اتفاق رخ ندهد که با تغییرات آستانه فقر افراد یا خانوار، جای جامعه فقیرتر عوض شود.

6. Decomposability

7. post-identification dimensional breakdown

8. Dimensional Monotonicity

چهارمین و آخرین ویژگی، ترتیبی بودن^۱ است که البته تنها مربوط به اولین شاخص تجمیعی (M_0) است. این ویژگی به معنای قابلیت استفاده از شاخص برای داده‌های ترتیبی است.

در جدول ۳، محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آکایر- فوستر برای یک جامعه با سه خانوار نشان داده شده است.

جدول ۳. نمونه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی به روش آکایر- فوستر در یک جامعه سه خانواره

بعد (وزن بعد)	زیرشاخص (وزن هر زیرشاخص درون بعد)	وضعیت محرومیت خانوار یک (عضو ۷)	وضعیت محرومیت خانوار دو (عضو ۵)	وضعیت محرومیت خانوار سه (عضو ۴)	وزن کلی	نمره محرومیت خانوار یک	نمره محرومیت خانوار دو	نمره محرومیت خانوار سه
سلامت (۱/۳)	سوء تغذیه (۱/۳)	۱	۱	۰	۱/۹	۱/۹	۱/۹	۰
	مرگ و میر نوزادان (۱/۳)	۰	۰	۱	۱/۹	۰	۰	۱/۹
	بیمه درمانی (۱/۳)	۱	۱	۱	۱/۹	۱/۹	۱/۹	۱/۹
آموزش (۱/۳)	سال‌های تحصیل (۱/۲)	۱	۱	۰	۱/۶	۱/۶	۱/۶	۰
	تحصیل کودکان (۱/۲)	۱	۰	۰	۱/۶	۱/۶	۰	۰
استانداردهای زندگی (۱/۳)	سخت خوراک‌پزی (۱/۷)	۱	۱	۱	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۱
	حمام (۱/۷)	۱	۰	۰	۱/۲۱	۱/۲۱	۰	۰
	برق (۱/۷)	۰	۰	۰	۱/۲۱	۰	۰	۰
	گاز (۱/۷)	۰	۰	۰	۱/۲۱	۰	۰	۰
	آب آشامیدنی (۱/۷)	۱	۱	۰	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۱	۰
	مسکن مصالح بکار رفته در مسکن (۱/۷)	۰	۰	۰	۱/۲۱	۰	۰	۰
	دارایی (۱/۷)	۰	۰	۰	۱/۲۱	۰	۰	۰
نمره محرومیت						۰/۶۹۸	۰/۴۸۴	۰/۲۶۹
نمره محرومیت سانسور شده						۰/۶۹۸	۰/۴۸۴	۰

شاخص فقر چندبُعدی (MPI)	شدت فقر (A)	فراگیری فقر (H)
<p>شاخص فقر چندبُعدی از حاصلضرب فراگیری فقر و شدت فقر به دست می‌آید.</p> $MPI = 0.75 \times 0.59 = 0.447$	<p>شدت فقر چندبُعدی از تقسیم جمع وزنی نمره محرومیت فقرا (خانوارهایی که از نظر فقر چندبُعدی فقیر شناسایی شدند) بر تعداد کل فقرا به دست می‌آید. لذا</p> $A = (0.698 \times 7 + 0.484 \times 5) \div (7 + 5) = 0.59$ <p>یعنی به طور متوسط یک خانوار (فرد) فقیر در ۵۹٪ از شاخص‌ها محرومیت دارد.</p>	<p>فراگیری فقر یا نرخ سرشمار فقر، از تقسیم جمعیت فقیر بر کل جمعیت به دست می‌آید. در مثال بالا جمعیت فقیر (۵+۷) و کل جمعیت (۵+۷+۴) است. لذا</p> $H = (5 + 7) \div (5 + 7 + 4) = 0.75$ <p>یعنی ۷۵٪ از جمعیت جامعه هدف در فقر چندبُعدی به سر می‌برند.</p>

1. Ordinality

۳-۲. ساختار شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده برای ایران

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، فقر چندبُعدی دارای سطوحی است و بسته به آنکه هدف شاخص مورد نظر اندازه‌گیری چه سطحی از فقر باشد، ابعاد و زیرشاخص‌های به کار رفته در آن متفاوت خواهد بود. شاخص فقر چندبُعدی جهانی محرومیت شدید را اندازه‌گیری می‌کند و از این جهت استفاده از آن برای همه کشورها مناسب نیست. لذا مشاهده می‌شود بیشتر کشورهایی که به محاسبه و گزارش پیوسته در مورد وضعیت فقر چندبُعدی اهتمام دارند، با توجه به شرایط فقر در مناطق مختلف کشور، شاخص فقر چندبُعدی ملی^۱ طراحی کرده‌اند. از سوی دیگر محدودیت‌های داده‌ای نیز موجب می‌شود امکان استفاده از همه زیرشاخص‌های موجود در شاخص‌های مرجع فراهم نباشد. از آنجایی که شاخص فقر چندبُعدی در ایران به‌طور رسمی محاسبه و گزارش نمی‌شود، این گزارش به‌منظور سنجش وضعیت محرومیت شدید در کشور با توجه به داده‌های موجود شاخصی متناسب با محرومیت شدید طراحی کرده و نتایج آن را بررسی می‌کند. این شاخص از ۱۳ زیرشاخص در پنج بُعد سلامت، آموزش، خدمات زیرساخت، امکانات رفاهی و مسکن تشکیل شده که در جدول ۴، جزئیات آنها قابل مشاهده است. همچنین از روش آلفاکایر- فوستر برای محاسبه شاخص مذکور استفاده شده و داده‌های پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار برای سال‌ها ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ که از سوی مرکز آمار منتشر می‌شود، مبنای این محاسبات قرار گرفته است.

جدول ۴. ابعاد، زیر شاخص‌ها، وزن‌های مربوطه و آستانه محرومیت در هر زیر شاخص برای شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده

خانوار محروم محسوب می‌شود اگر	وزن زیرشاخص	زیرشاخص	وزن بُعد	بُعد
مصرف سرانه کالری و پروتئین خانوار در روز به‌ترتیب کمتر از ۲۱۰۰ کیلو کالری و کمتر از ۶۰ گرم باشد.	$\frac{1}{10}$	فقر غذایی	$\frac{1}{5}$	سلامت
خانوار در سال از خدمات بیمه درمانی پایه استفاده نکرده باشد.	$\frac{1}{10}$	بیمه خدمات درمانی	$\frac{1}{5}$	سلامت
همه اعضای خانوار بی‌سواد باشند.	$\frac{1}{10}$	باسوادگی در خانوار	$\frac{1}{5}$	آموزش
در خانوار حداقل یک کودک در سن تحصیل (۶ تا ۱۶ سال) وجود داشته باشد که تحصیل نمی‌کند.	$\frac{1}{10}$	تحصیل کودکان	$\frac{1}{5}$	آموزش
مسکن دارای آب لوله‌کشی نباشد.	$\frac{1}{15}$	دسترسی به آب لوله‌کشی	$\frac{1}{5}$	زیرساخت
مسکن دارای گاز لوله‌کشی نباشد.	$\frac{1}{15}$	دسترسی به گاز لوله‌کشی	$\frac{1}{5}$	زیرساخت
خانوار دسترسی به شبکه برق یا مصرف برق نداشته باشد.	$\frac{1}{15}$	دسترسی به برق	$\frac{1}{5}$	زیرساخت
مساحت سرانه مسکن خانوار کمتر از ۱۵ مترمربع و برای خانوار تک‌نفره کمتر از ۳۰ متر مربع باشد.	$\frac{1}{15}$	فضای کافی مسکن	$\frac{1}{5}$	امکانات رفاهی
از میان ۴ وسیله ارتباطی (رادیو، تلفن همراه، تلفن ثابت و رایانه) حداکثر ۱ مورد را داشته باشد.	$\frac{1}{15}$	وسایل ارتباطی	$\frac{1}{5}$	امکانات رفاهی
خانوار هیچ‌یک از کالاهای بادوام (ماشین لباسشویی، انواع یخچال و انواع تلویزیون) و وسایل نقلیه (خودرو، موتورسیکلت و دوچرخه) را نداشته باشد.	$\frac{1}{15}$	کالاهای بادوام و وسایل نقلیه	$\frac{1}{5}$	امکانات رفاهی
خانوار در منزل، سرویس حمام نداشته باشد.	$\frac{1}{15}$	دسترسی به حمام	$\frac{1}{5}$	مسکن
خانوار در منزل، سرویس آشپزخانه نداشته باشد.	$\frac{1}{15}$	دسترسی به آشپزخانه	$\frac{1}{5}$	مسکن
مصالح به‌کار رفته در مسکن از چوب، خشت و چوب یا خشت و گل باشد.	$\frac{1}{15}$	مصالح به‌کار رفته در مسکن	$\frac{1}{5}$	مسکن

1. National Multi-Dimensional Poverty Index (National MPI)

۳. تغییرات محرومیت شدید در طول زمان

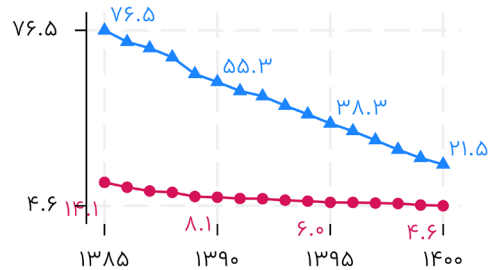
بررسی روند شاخص‌های محرومیت در ۴ دهه گذشته نشان می‌دهد که محرومیت در هریک از شاخص‌های مورد نظر (دسترسی به آب لوله‌کشی، شبکه برق، گاز لوله‌کشی، امکانات ضروری زندگی مانند آشپزخانه و حمام، مسکن ایمن و حتی در سال‌های اخیر اینترنت) به‌طور قابل توجهی کاهش یافته است. این روند به‌طور خاص در دو دهه اخیر با شدت بیشتری کاهش یافته است. نمودار ۱، تغییرات نرخ محرومیت از دسترسی به خدمات زیرساخت، امکانات زندگی و همچنین تغییرات فراگیری فقر چندبُعدی (نرخ محرومیت) را در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود در کل کشور، نرخ محرومیت شدید در مناطق شهری، از ۱۱ درصد در سال ۱۳۸۵، به کمتر از ۲ درصد در سال ۱۴۰۰ و در مناطق روستایی از ۳۳ درصد به ۷ درصد کاهش یافته است.^۱ به بیان دیگر در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰، معادل ۹.۳ میلیون نفر از جمعیت کشور از محرومیت خارج گردیدند.

۱. در گزارش حاضر منظور از خانوارهای فقیر یا محروم، خانوارهایی هستند که نمره محرومیت آنها در شاخص فقر چندبُعدی طراحی‌شده، بالاتر از ۳۳ درصد است و در وضعیت محرومیت شدید به‌سر می‌برند.

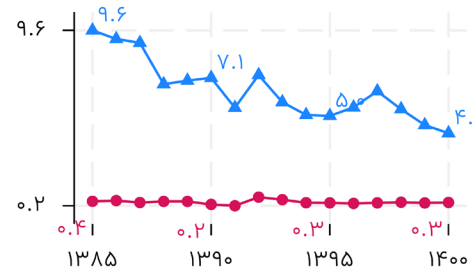
نمودار ۱. تغییرات نرخ محرومیت از دسترسی به خدمات زیر ساخت و امکانات زندگی و تغییرات فراگیری فقر چندبعدی (بر حسب شاخص محاسباتی) از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰

درصد محرومیت

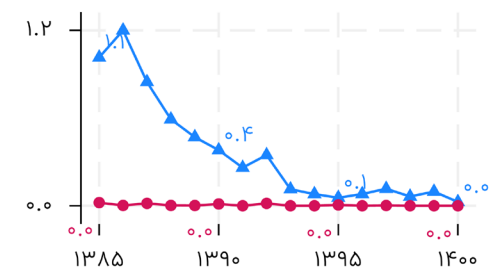
وضعیت محرومیت از دسترسی به گاز لوله‌کشی

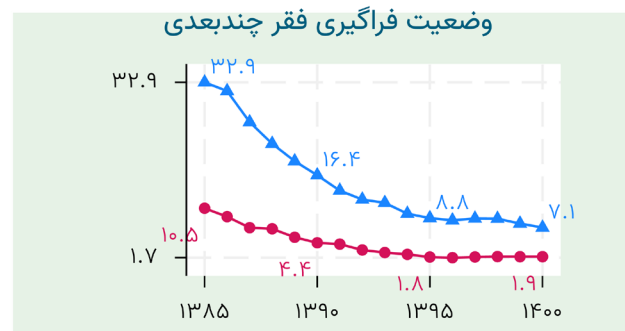
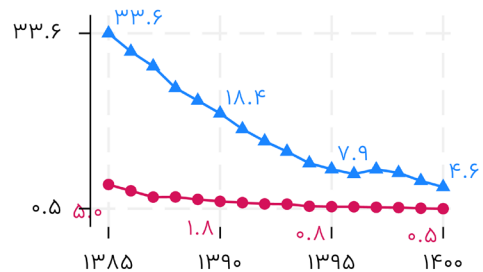
وضعیت محرومیت از دسترسی به آب لوله‌کشی

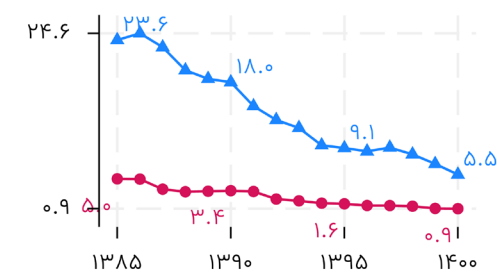
وضعیت محرومیت از دسترسی به شبکه برق

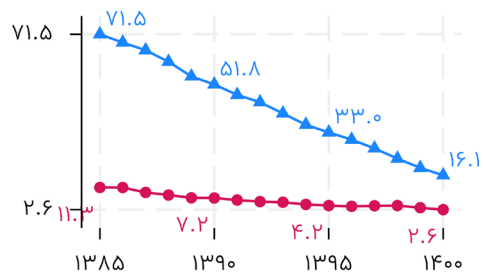
وضعیت محرومیت از دسترسی به حمام در منزل

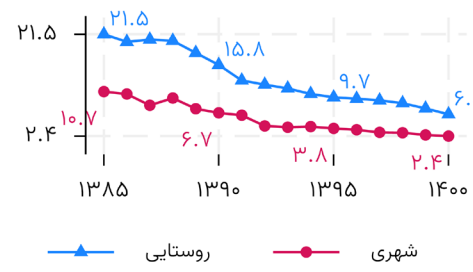
وضعیت محرومیت از دسترسی به آشپزخانه

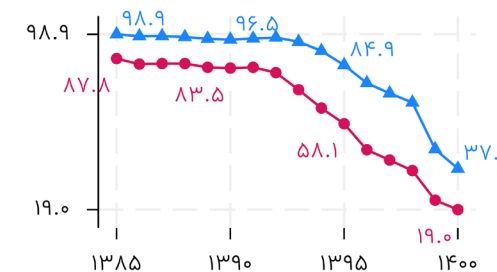
وضعیت محرومیت از سوخت گرمایشی مناسب

وضعیت فضای ناکافی محل سکونت

وضعیت محرومیت از دسترسی به اینترنت

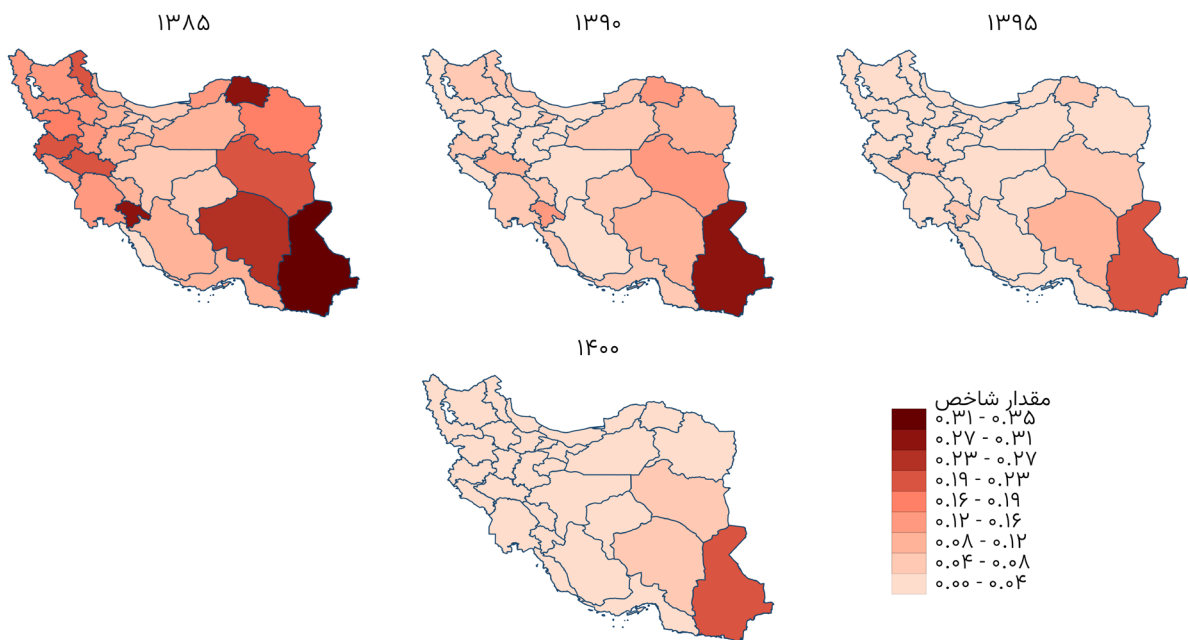

سال

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نقشه‌های ۱ و ۲ تغییرات شاخص فقر چندبُعدی در استان‌های کشور را به ترتیب برای مناطق روستایی و شهری از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. ۱ جداول ۷ و ۸ در پیوست ۴، مقادیر شدت، فراگیری و شاخص فقر چندبُعدی را در سطح استان‌های کشور و به ترتیب برای مناطق شهری و روستایی برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. بررسی نتایج در سطح استان‌های کشور و به تفکیک مناطق روستایی و شهری مؤید آن است که در تمامی این مناطق محرومیت روند نزولی و محسوس داشته است. در مناطق روستایی، بیشترین کاهش نرخ محرومیت متعلق به سه استان کهگیلویه و بویراحمد، خراسان شمالی و کرمانشاه است که در این بازه زمانی ۱۵ ساله به ترتیب ۵۴، ۵۳ و ۴۳ درصد از خانوارها از محرومیت شدید خارج شده‌اند. کمترین کاهش نرخ محرومیت در مناطق روستایی مربوط به سه استان یوشهر، البرز و مازندران است که به ترتیب ۷، ۳ و ۱۳ درصد از خانوارهای این مناطق از وضعیت محرومیت شدید خارج گشته‌اند. در مناطق شهری نیز، بیشترین کاهش نرخ محرومیت متعلق به سه استان خراسان شمالی، کرمانشاه و ایلام است که به ترتیب ۲۲، ۲۰ و ۱۷ درصد از خانوارهای این مناطق دیگر در وضعیت محرومیت شدید قرار ندارند. کمترین کاهش نرخ محرومیت در مناطق شهری مربوط به سه استان تهران، چهارمحال و بختیاری و یوشهر است که به ترتیب ۲، ۳، ۵ و ۴ درصد از خانوارهای این مناطق در این بازه زمانی از محرومیت شدید خارج شده‌اند. نمودارهای ۱۱، ۱۲ و ۱۳ در پیوست ۳ وضعیت فراگیری فقر، شدت فقر و شاخص فقر چندبُعدی را به ترتیب برای سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ نشان می‌دهند. همچنین نمودارهای ۱۴ تا ۱۶ در پیوست ۳ فراوانی نسبی محرومیت هم‌زمان^۲ را در ۱۳ زیرشاخص مورد استفاده در گزارش به تفکیک هر استان و برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰ مقایسه می‌کند.^۳

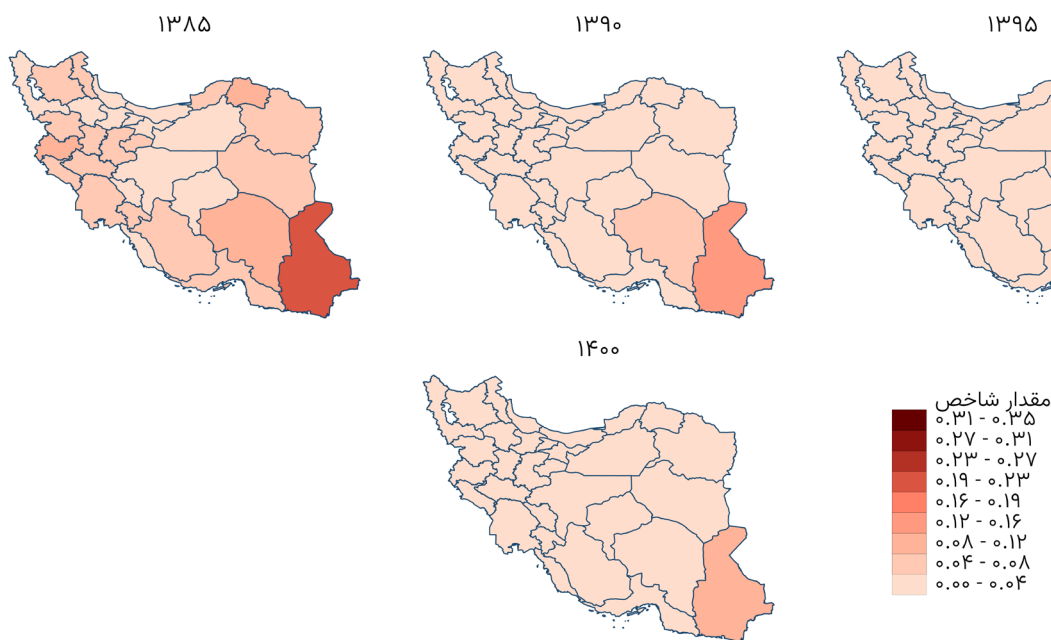
نقشه ۱. روند کاهش محرومیت شدید مناطق روستایی استان‌های کشور بر حسب مقدار شاخص فقر چندبُعدی از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

۱. شایان ذکر است که رنگ‌بندی مناطق مختلف نسبی است و صرفاً برای بازتاب بهتر روند محرومیت‌زدایی در بازه زمانی مذکور انتخاب شده است. مقادیر مشخص شاخص فقر چندبُعدی در این ۱۵ سال مبنای این رنگ‌بندی قرار گرفته است.
۲. یعنی تعداد زیرشاخص‌هایی که خانوار به‌طور هم‌زمان در تمامی آنها محرومیت دارد.
۳. بررسی تعداد محرومیت هم‌زمان بدون در نظر گرفتن وزن زیرشاخص در کل نمره محرومیت، یکی از موضوعاتی است که عمدتاً در تحلیل‌های روند فقر چندبُعدی علاوه بر بررسی شدت فقر چندبُعدی (که در آن وزن زیرشاخص‌ها نیز در نظر گرفته می‌شود) به آن پرداخته می‌شود. مهم‌ترین تفاوت این دو تحلیل در لحاظ کردن وزن زیرشاخص‌هاست که هر دو مورد دلالت‌های خود را دارند و نباید با یکدیگر اشتباه گرفته شوند.

نقشه ۲. روند کاهش محرومیت شدید مناطق شهری استان‌های کشور بر حسب مقدار شاخص فقر چندبُعدی از سال ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

۴. تصویر محرومیت شدید در ایران

نتایج حاصل از اندازه‌گیری شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد در سطح ملی، ۳,۱ درصد از جمعیت کل کشور معادل ۲,۷ میلیون نفر در وضعیت محرومیت شدید قرار دارند. متوسط شدت فقر موجود در میان فقرا ۴۰ درصد می‌باشد که این مقدار متوسط وزنی نمره محرومیت فقرا در میان ۱۳ زیرشاخص مورد نظر است. بر این اساس شاخص فقر چندبُعدی در سطح ملی ۰,۰۱ محاسبه شده است.^۱ در مناطق روستایی کشور فراگیری فقر ۷ درصد (۱,۵ میلیون نفر)، شدت فقر ۴۲ درصد و مقدار شاخص فقر چندبُعدی ۰,۰۲ و در مناطق شهری کشور این مقادیر به ترتیب ۲ درصد (۱,۳ میلیون نفر)، ۳۹ درصد و ۰,۰۰۷ محاسبه شده است. در ادامه وضعیت محرومیت شدید در مناطق مختلف کشور و ویژگی‌های فقرا مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

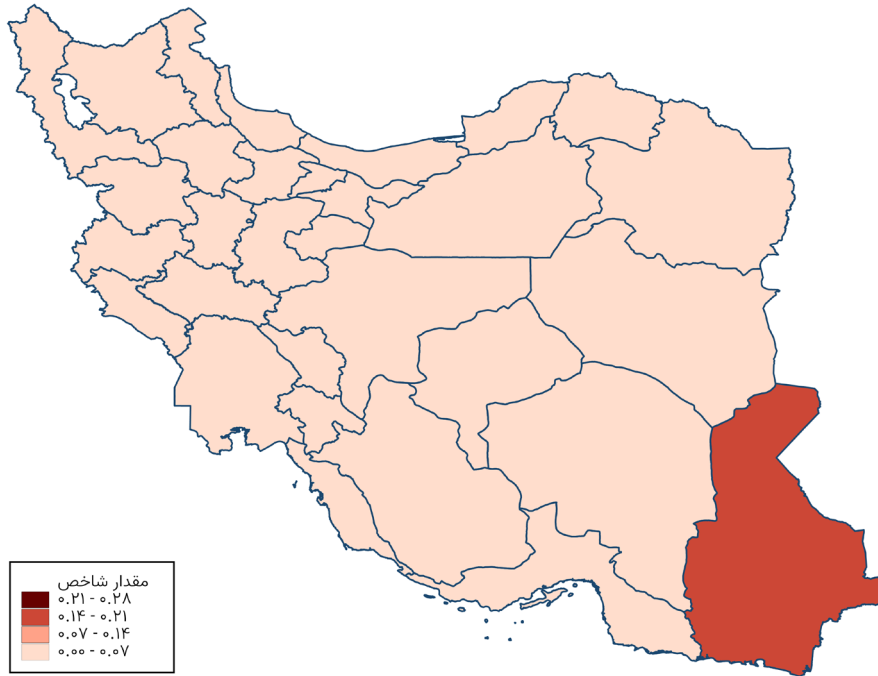
۴-۱. محرومیت شدید به تفکیک مناطق مختلف کشور

۴-۱-۱. محرومیت شدید در سطح استان

نمودار ۲، فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی را برای استان‌های کشور نشان می‌دهد. بر این اساس بیشترین محرومیت شدید به ترتیب در استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی، خراسان شمالی، اردبیل و هرمزگان و کمترین محرومیت شدید به ترتیب در استان‌های اصفهان، آذربایجان غربی، سمنان، قزوین، آذربایجان شرقی و قم مشاهده می‌شود. نقشه ۳، نیز وضعیت محرومیت شدید ۳۱ استان کشور را بر حسب مقادیر شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۴۰۰ مقایسه کرده است.

۱. مقدار شاخص فقر چندبُعدی دارای واحد نبوده، لذا به تنهایی قابل تفسیر نیست. تنها می‌توان با مقایسه آن با مقادیر سال‌های گذشته، نتیجه گرفت که روند محرومیت‌زدایی مثبت یا منفی بوده است.

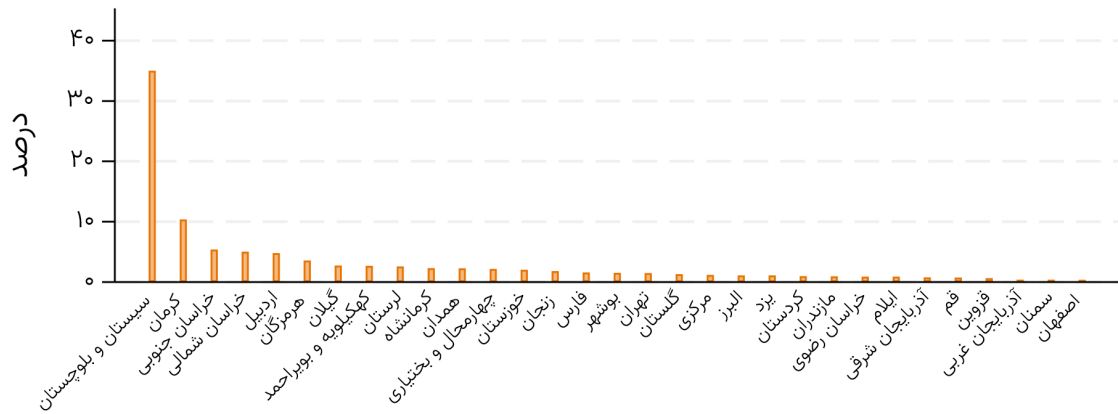
نقشه ۳. وضعیت محرومیت شدید استان‌های کشور بر اساس شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۴۰۰

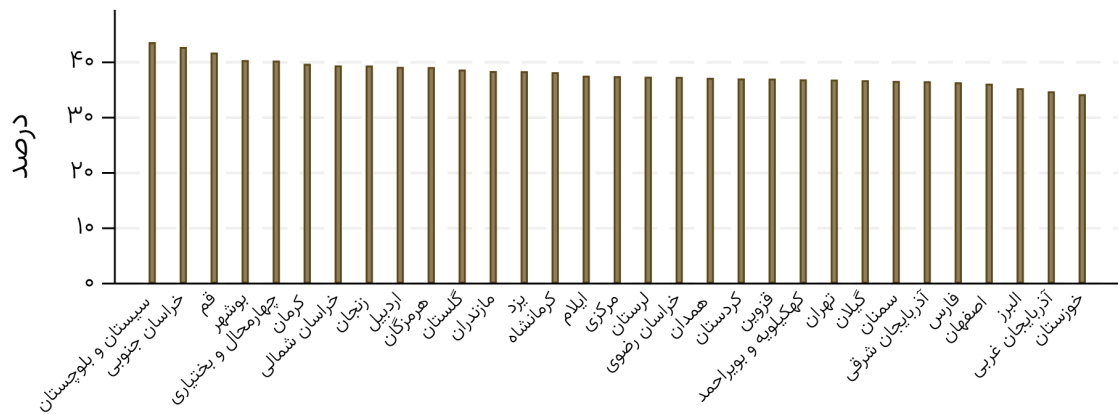
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

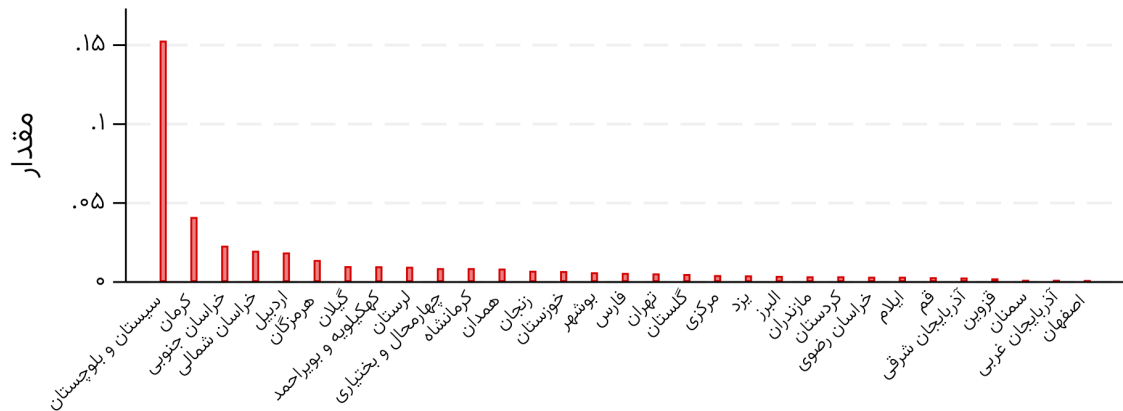
نمودار ۲. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبعدي در سال ۱۴۰۰ به تفکیک استان‌های کشور

شدت فقر چندبعدي میان فقرا

شاخص فقر چندبعدي

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

۴-۲. ویژگی‌های فقرا

در این قسمت ویژگی‌های خانوارهای فقیر در مقایسه با خانوارهای غیرفقیر مورد بررسی قرار خواهد گرفت.^۱ پیش از توضیح تفاوت ویژگی‌ها بین دو گروه مذکور، معناداری ضرایب هریک از آنها در توضیح‌دهندگی وضعیت فقر خانوار با استفاده از مدل رگرسیون لجیت^۲ مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جدول ۶ در پیوست ۴ آورده شده است.

۴-۲-۱. محرومیت شدید و ویژگی‌های سرپرست خانوار

جنسیت سرپرست خانوار یکی از ویژگی‌های قابل مطالعه برای شناخت بهتر فقر محسوب می‌شود. خانوارهای زن سرپرست به دلایلی نظیر آمادگی کمتر برای حضور در بازار کار و همچنین فرصت‌های شغلی محدودتر و نیز تبعیض دستمزد در بازار کار علیه زنان، بیشتر در معرض فقر قرار می‌گیرند. نتایج شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده نیز نشان می‌دهد که زن سرپرستی در میان خانوارهای فقیر بیشتر مشاهده می‌شود. نمودار ۳، ویژگی‌های سرپرستان خانوارهای فقیر و غیرفقیر را به تفکیک مناطق شهری و روستایی نشان می‌دهد. در مناطق روستایی بیش از ۴۰ درصد از خانوارهای محروم، زن سرپرست هستند و این نسبت در مناطق شهری قدری کمتر برآورد شده که در مقایسه با خانوارهای غیرمحروم به‌طور معناداری نسبت بالاتری دارند. اشتغال سرپرست خانوار یکی دیگر از مؤلفه‌هایی است که تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر رفاه خانوار خواهد داشت. بررسی این مؤلفه نشان می‌دهد که بیش از ۶۰ درصد از سرپرستان خانوارهای فقیر (چه در مناطق روستایی و چه در مناطق شهری) شاغل نیستند. نمودار ۴۶ در پیوست ۴، سایر ویژگی‌های خانوارهایی را نشان می‌دهد که سرپرستان آنها فاقد شغل هستند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، زن سرپرستی، تک‌نفره یا دونفره بودن و سن بالای سرپرست خانوار در میان این خانوارها بیشتر دیده می‌شود و در میان آنها نیز در بین خانوارهای فقیر بسیار شایع است.

نمودار ۳. ویژگی‌های سرپرستان خانوارهای فقیر و غیرفقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

۱. در گزارش حاضر منظور از خانوارهای فقیر یا محروم، خانوارهایی هستند که نمره محرومیت آنها در شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده، بالاتر از ۳۳ درصد است و در وضعیت محرومیت شدید به‌سر می‌برند.

2. Logit Regression Model

بررسی سن سرپرست^۱ خانوارها نیز ویژگی دیگری است که علاوه بر اهمیت در طراحی سیاست‌های اثربخش در این حوزه، نشانگر عملکرد سیاست‌های رفاهی و تأمین اجتماعی در کشور است. همان‌طور که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود، سهم سرپرستان سالخورده نسبت به سرپرستان میانسال و جوان در میان فقرا به‌طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر است. محرومیت و تداوم آن در مناطق مختلف موجب می‌شود مهاجرت افراد به مناطق دیگر با شدت بیشتری افزایش پیدا کرده و طبعاً جوانان و افراد میانسال میل به مهاجرت بالاتری خواهند داشت.

۲-۲-۴. محرومیت شدید و ویژگی‌های اجتماعی خانوار

ساختار اجتماعی خانوارهای فقیر علاوه بر کمک به شناخت بهتر ماهیت فقر، در شناسایی خانوارهای فقیر به‌منظور اجرای برنامه‌های حمایتی نیز مؤثر است. نمودار ۴، سه ویژگی بُعد خانوار، تعداد فرزندان و تعداد سالخوردگان در خانوارهای فقیر و غیرفقیر را به تفکیک مناطق شهری و روستایی مقایسه کرده است. براساس نتایج جدول ۶ بُعد خانوار با فقر خانوار ارتباط معنادار و مثبتی دارد به این معنا که با کنترل سایر عوامل، با افزایش بُعد خانوار احتمال فقیر شدن خانوار افزایش می‌یابد.

نمودار ۴. ویژگی‌های اجتماعی خانوارهای فقیر و غیرفقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

در نمودار ۴، بُعد خانوار تنها میان فقرا و غیرفقرا و به تفکیک منطقه جغرافیایی آنها مورد مقایسه قرار گرفته است. از این روست که در نمودار ارتباط مستقیم میان فقر و بُعد خانوار مشاهده نمی‌شود. برای مثال خانوارهای تک‌نفره در بین خانوارهای فقیر بیشتر دیده می‌شود که این موضوع به دلیل ماهیت خاص این گروه است. نمودار ۴۵ در پیوست ۳، ویژگی خانوارهای تک‌نفره را نشان می‌دهد.

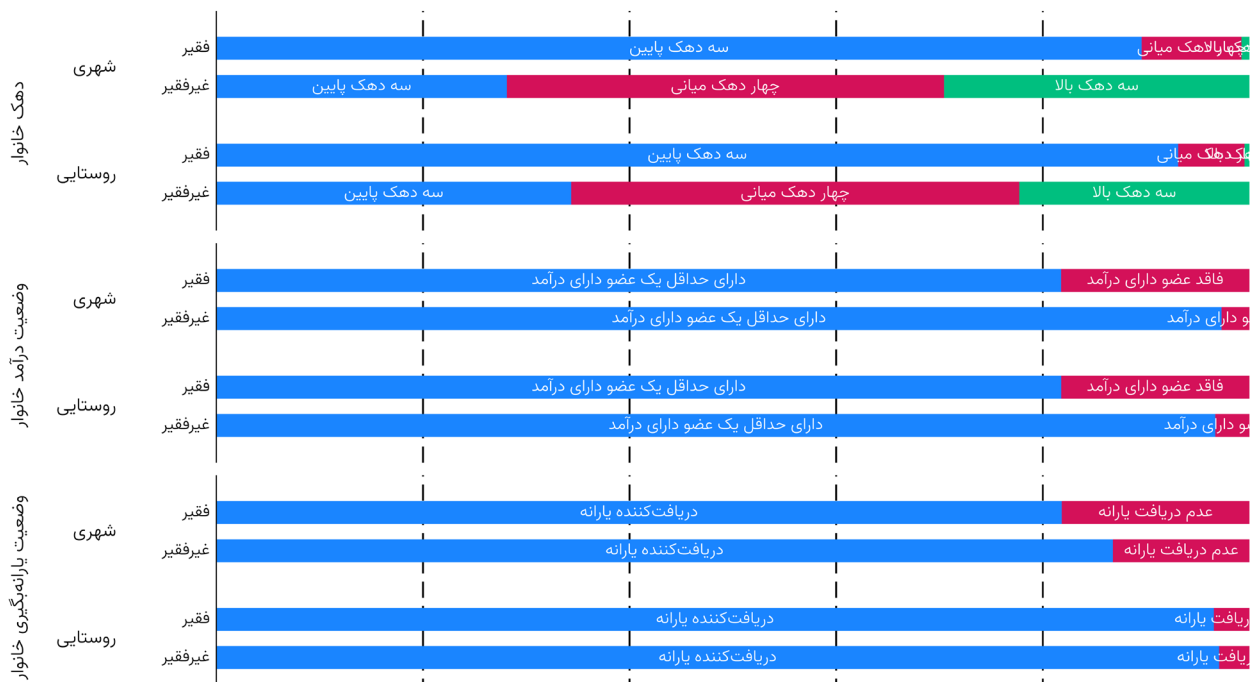
۱. بالای ۶۵ سال سالخورده، بین ۴۵ تا ۶۵ سال میانسال و کمتر از ۴۵ سال جوان در نظر گرفته شده است.

حدود ۸۰ درصد خانوارهای تک‌نفره چه در مناطق شهری و چه در مناطق روستایی، زن سرپرست بوده و بیش از ۶۰ درصد آنها بالای ۶۵ سال سن دارند. همچنین بیش از ۶۰ درصد آنها در سه دهک پایین درآمدی قرار داشته که نشان می‌دهد وضعیت رفاهی مناسبی ندارند. تعداد فرزند خانوار^۱ و تعداد افراد سالخورده در خانوار نیز به ترتیب رابطه مستقیم و معکوس با فقر خانوار دارد.

۳-۲-۴. محرومیت شدید و ویژگی‌های اقتصادی خانوار

ویژگی‌های اقتصادی خانوار نیز دلالت‌های مهمی در ارتباط با فقر درآمدی و فقر چندبُعدی خانوار خواهد داشت. نمودار ۵، توزیع دهک‌های درآمدی، وضعیت درآمدی خانوار^۲ و وضعیت دریافت یارانه خانوار^۳ را در میان خانوارهای فقیر و غیرفقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی مقایسه کرده است. بیش از ۸۰ درصد فقرا در مناطق شهری و مناطق روستایی در سه دهک پایین درآمدی قرار داشته، در حالی که این نسبت در میان خانوارهای غیرفقیر کمتر از ۴۰ درصد است.

نمودار ۵. ویژگی‌های اقتصادی خانوارهای فقیر و غیرفقیر به تفکیک مناطق شهری و روستایی

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

عدم وجود عضو دارای درآمد در خانوارهای فقیر نسبت به خانوارهای غیرفقیر به میزان قابل توجهی بیشتر مشاهده می‌شود. بررسی وضعیت دریافت یارانه خانوارها نشان می‌دهد که این موضوع در میان خانوارهای فقیر و خانوارهای غیرفقیر تفاوت معناداری ندارد. بررسی مشخصات اجتماعی و اقتصادی خانوارهای فقیر نشان می‌دهد که زن سرپرستی در میان فقرا بیشتر رواج داشته و متوسط سن

۱. منظور از فرزند، وابستگان زیر ۱۸ سال خانوار است.

۲. اینکه آیا در خانوار عضو دارای درآمد وجود دارد یا خیر مورد بررسی قرار گرفته است. در اینجا منظور از عضو دارای درآمد، عضوی است که به‌نحوی (از محل اشتغال یا غیره) دارای درآمد است.

۳. اینکه آیا اعضای خانوار یارانه دریافت می‌کنند یا خیر مورد بررسی قرار گرفته است. شایان ذکر است آمار مربوط به وضعیت یارانه‌گیری خانوارها مربوط به سال ۱۴۰۰ بوده و پیش از اجرای طرح «مردمی‌سازی و توزیع عادلانه یارانه‌ها» است.

سرپرست خانوارهای فقیر نیز نسبت به غیرفقرا بالاتر است. بُعد خانوار و تعداد فرزندان نیز ارتباط معنادار و مثبتی با فقر خانوار دارد، به این معنا که با افزایش تعداد اعضای خانوار یا تعداد فرزندان خانوار، احتمال فقیر شدن خانوار افزایش می‌یابد. وجود افراد سالمند (بالای ۶۵ سال) در میان خانوارهای فقیر، یکی دیگر از ویژگی‌های اجتماعی این خانوارهاست. بررسی ویژگی‌های اقتصادی فقرا نیز نشان می‌دهد بخش قابل توجهی از آنها (بیش از ۸۰ درصد) در سه دهک پایین درآمدی قرار دارند. همچنین نبود عضو دارای درآمد در خانوار میان خانوارهای فقیر بیشتر مشاهده می‌شود. بررسی وضعیت دریافت یارانه خانوارهای فقیر نیز دلالت معناداری ندارد.

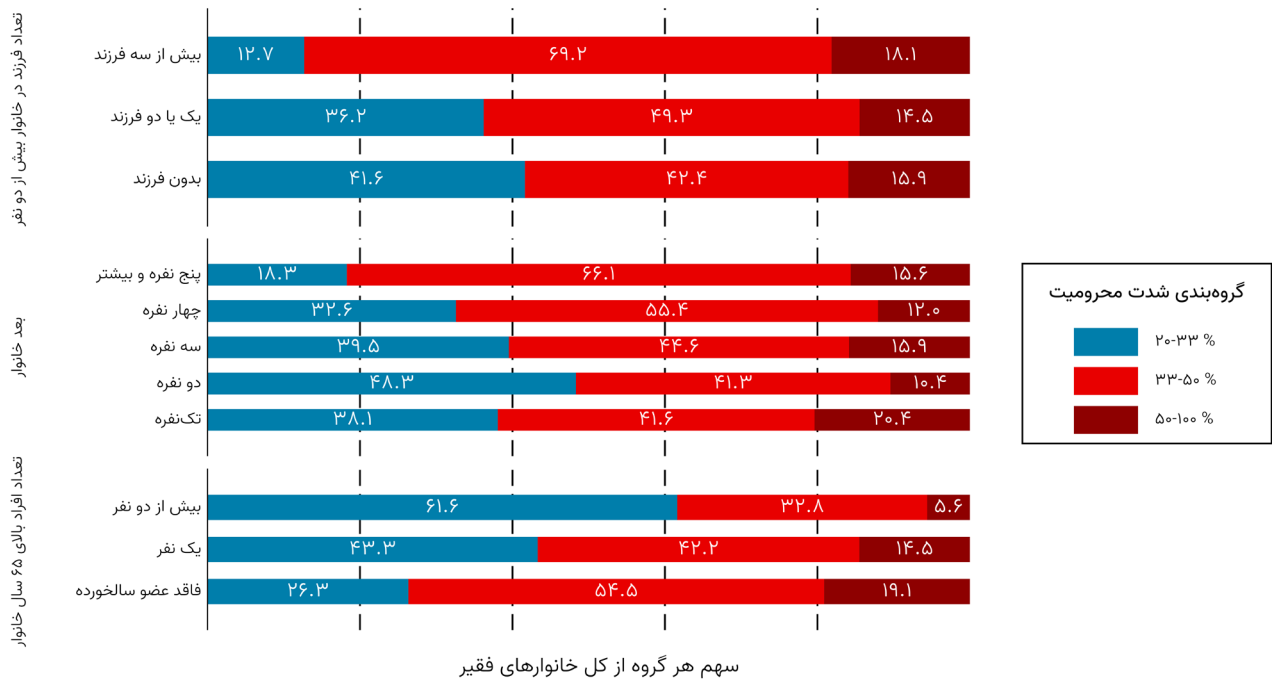
۳-۴. رابطه فقر و شدت فقر

در قسمت قبل، ویژگی‌های متمایز میان خانوارهای فقیر و غیرفقیر بررسی شد. این ویژگی‌ها به‌ویژه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، علاوه بر کمک به شناخت دقیق‌تر ماهیت فقر، تقسیم‌بندی خانوارها را تسهیل می‌کنند و خطای انحراف منابع برنامه‌های حمایتی به گروه‌های غیرهدف (غیرفقرا) را کاهش می‌دهند. لذا بررسی این ویژگی‌ها کمک می‌کنند تا بتوانیم از طریق روش‌های ساده‌تر و کم‌هزینه‌تر فقرا را شناسایی کنیم. گام بعد از بررسی ویژگی‌های فقرا، بررسی رابطه آنها با شدت فقر در میان فقراست. این قسمت قصد دارد به این سؤال پاسخ دهد که آیا ویژگی‌های شناسایی شده در قسمت قبل در میان فقرا نیز تفاوت ایجاد می‌کند؟ برای مثال، اگر افزایش بُعد خانوار موجب افزایش احتمال فقیر شدن یک خانوار می‌شود؛ آیا افزایش بُعد خانوار در میان فقرا شدت فقر را نیز افزایش خواهد داد؟ پیش از بررسی این موضوع لازم است اشاره شود در این قسمت منظور از شدت فقر، درصد محرومیت هم‌زمان خانوارها در میان زیرشاخص‌هایی است که در شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده مورد استفاده قرار گرفته و وزن زیرشاخص‌ها لحاظ نشده است.

نمودار ۶، رابطه شدت فقر با ساختار خانوارهای فقیر را نشان می‌دهد. ملاحظه می‌شود با افزایش بُعد خانوار، سهم خانوارهای فقیری که در بیش از یک‌سوم از زیرشاخص‌ها محرومیت را تجربه می‌کنند افزایش پیدا کرده و در عوض سهم خانوارهای فقیری که محرومیت کمتری داشته کاهش می‌یابد.^۱ این یعنی افزایش بُعد خانوار نه تنها احتمال فقر، بلکه شدت فقر در میان فقرا را نیز افزایش می‌دهد. افزایش تعداد فرزندان خانوار نیز به‌طور مشابه موجب افزایش شدت فقر در میان فقرا می‌شود. در مورد تعداد افراد سالمند در خانوار می‌توان گفت اگرچه وجود آنها در خانوار احتمال فقیر بودن خانوار را افزایش می‌دهد، اما افزایش تعداد آنها در خانوار موجب افزایش شدت فقر نمی‌شود.

همان‌طور که مشاهده می‌شود خانوارهای تک‌نفره، به دلیل ساختار اجتماعی خاص آنها که در بخش قبل توضیح داده شد، شدت محرومیت بالاتری را تجربه می‌کنند. لذا می‌توان گفت ارتباط بین بُعد خانوار و شدت محرومیت به دلیل این مسئله خاص مخدوش نمی‌شود.

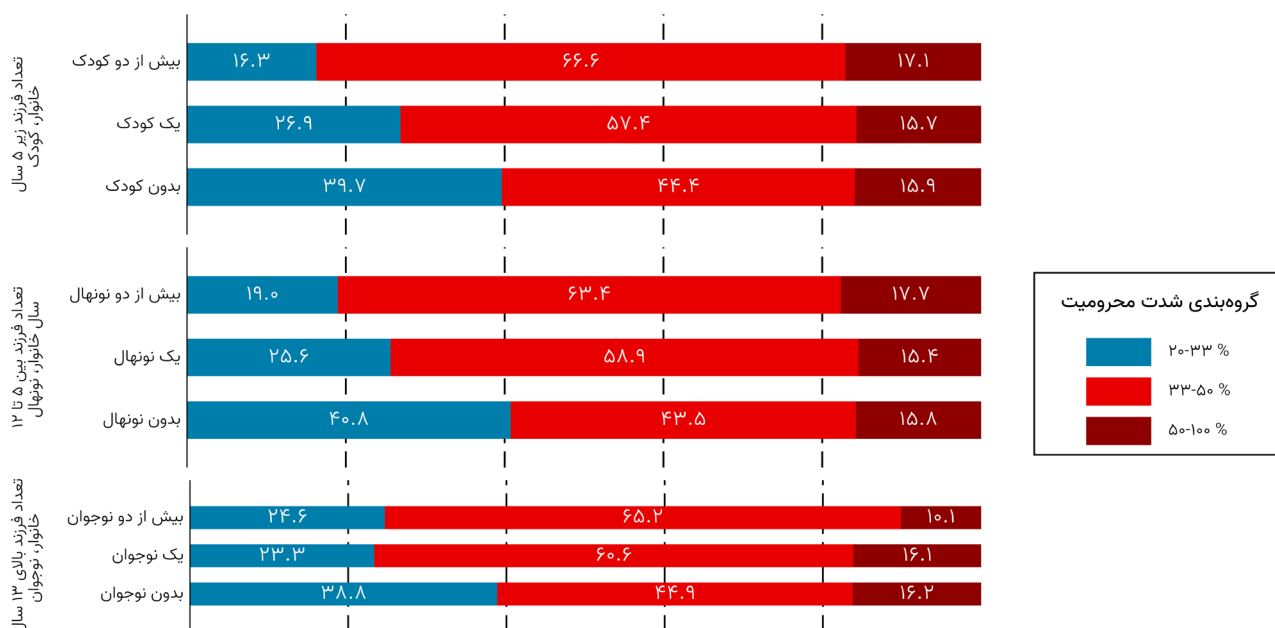
نمودار ۶. رابطه شدت فقر و ساختار خانوار در میان فقرا

نمودار ۷، رابطه شدت فقر با تعداد فرزندان در خانوارهای حداقل دونفره را به تفکیک کودک زیر ۵ سال، بین ۵ تا ۱۲ سال و نوجوان بالای ۱۳ سال نشان می‌دهد. این نمودار نیز به خوبی نشان می‌دهد که با افزایش تعداد فرزندان در هر یک از گروه‌های سنی شدت فقر افزایش می‌یابد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که فرزنددار بودن یا خانوار یا افزایش تعداد فرزندان خانوار، احتمال فقیر شدن خانوارها و همچنین احتمال تجربه شدت فقر بیشتر در میان خانوارهای فقیر را افزایش می‌دهد.

نمودار ۷. رابطه شدت فقر و تعداد فرزندان خانوار به تفکیک گروه سنی فرزندان در میان خانوارهای فقیر بیش از دو نفر

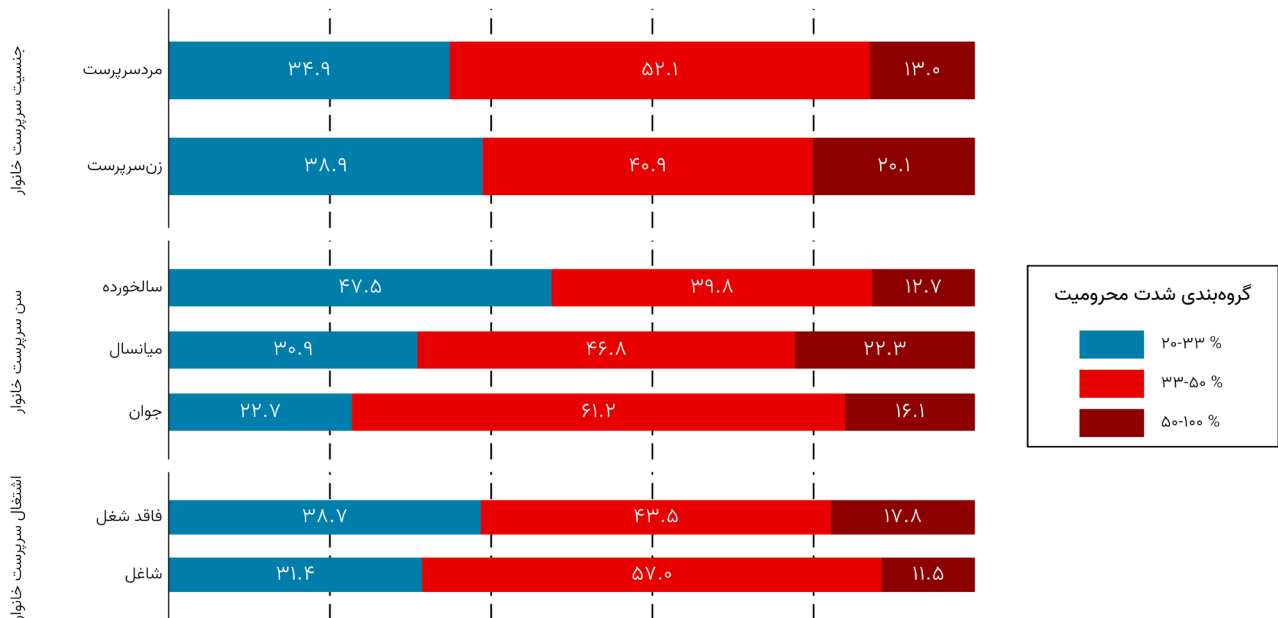

سهم هر گروه از کل خانوارهای فقیر

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

نمودار ۸، رابطه شدت فقر با ویژگی‌های سرپرست خانوار و منطقه جغرافیایی آن را نشان می‌دهد. از نظر تعدادی در میان فقرا، تفاوت معناداری میان خانوارهای زن سرپرست و مردسرپرست مشاهده نمی‌شود. در بخش قبل مشاهده شد که بیکاری در میان سرپرستان خانوارهای فقیر نسبت به خانوارهای غیرفقیر فراگیرتر است و لذا وضعیت اشتغال آنها بر احتمال فقیر شدن خانوار اثرگذار خواهد بود. بررسی وضعیت اشتغال سرپرست خانوار در میان خانوارهای فقیر نشان می‌دهد حدود ۱۸ درصد از خانوارهای فقیری که سرپرست آنها فاقد شغل است، در بیش از نیمی از شاخص‌ها محرومیت دارند و این نسبت در میان خانوارهای فقیر دارای سرپرست شاغل حدود ۱۲ درصد است، البته درصد خانوارهای فقیری که در بیش از یک‌سوم شاخص‌ها محرومیت دارند در میان خانوارهای فقیر دارای سرپرست شاغل قدری بیشتر از خانوارهای فقیری است که سرپرست آنها فاقد شغل است. لذا در میان خانوارهای فقیر ارتباط معناداری میان وضعیت اشتغال سرپرست خانوار و شدت فقر مشاهده نمی‌شود. در مورد سن سرپرست خانوار نیز می‌توان گفت افزایش سن سرپرست خانوار با شدت فقر ارتباط غیرمستقیم دارد.

نمودار ۸. رابطه شدت فقر و ویژگی‌های اجتماعی خانوار در میان فقرا

سهم هر گروه از کل خانوارهای فقیر

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

۵. اولویت‌های رفع محرومیت شدید بر اساس شاخص محاسبه شده

یکی از چالش‌های اصلی در حوزه محرومیت‌زدایی عدم توجه به اولویت‌های رفع محرومیت مناطق کشور است. طبیعی است محرومیت در هر یک از ابعاد و زیرشاخص‌ها باید در طول زمان کاهش یابد؛ اما محدودیت منابع و سایر ظرفیت‌های موجود ایجاب می‌کند که برنامه‌ریزی‌های سالیانه برای کاهش محرومیت با هدف تسریع این روند انجام پذیرد. این یعنی برنامه‌ریزان باید بر اساس یک معیار جامع و واحد تصمیم بگیرند که در مناطق مختلف کشور، رفع یا کاهش محرومیت کدام‌یک از زیرشاخص‌های مورد نظر، محرومیت را به بیشترین میزان کاهش می‌دهد و بر همین اساس، عمده اقدامات و پروژه‌های محرومیت‌زدایی هر منطقه، با محوریت اولویت‌ها تعریف شوند. با این توضیحات می‌توان از شاخص فقر چندبُعدی ملی به‌عنوان معیاری جامع برای این منظور استفاده کرد. برخی کشورها، این شاخص (شاخص فقر چندبُعدی ملی) را به‌عنوان یکی از شاخص‌های جهت‌دهنده به برنامه‌های توسعه ملی مورد استفاده قرار داده‌اند. برخی دیگر کمیته‌های فقرزدایی متشکل از وزیران تشکیل داده تا بتوانند مشکلات اجرایی (نظیر کندی روند تأمین اعتبار برنامه‌ها) را سریع‌تر حل کرده، برنامه‌های کاهش فقر را به مناطق اولویت‌دار منتقل کنند یا برای رفع محرومیت‌های مشترک و رایج میان بسیاری از ساکنین هر منطقه، سیاست‌های ترکیبی (که چندین وزارتخانه درگیر آن خواهند شد) طراحی کنند [۹]. نمودار ۹، اولویت اول رفع محرومیت هر یک از استان‌های کشور را به تفکیک مناطق شهری و روستایی، نشان می‌دهد. این

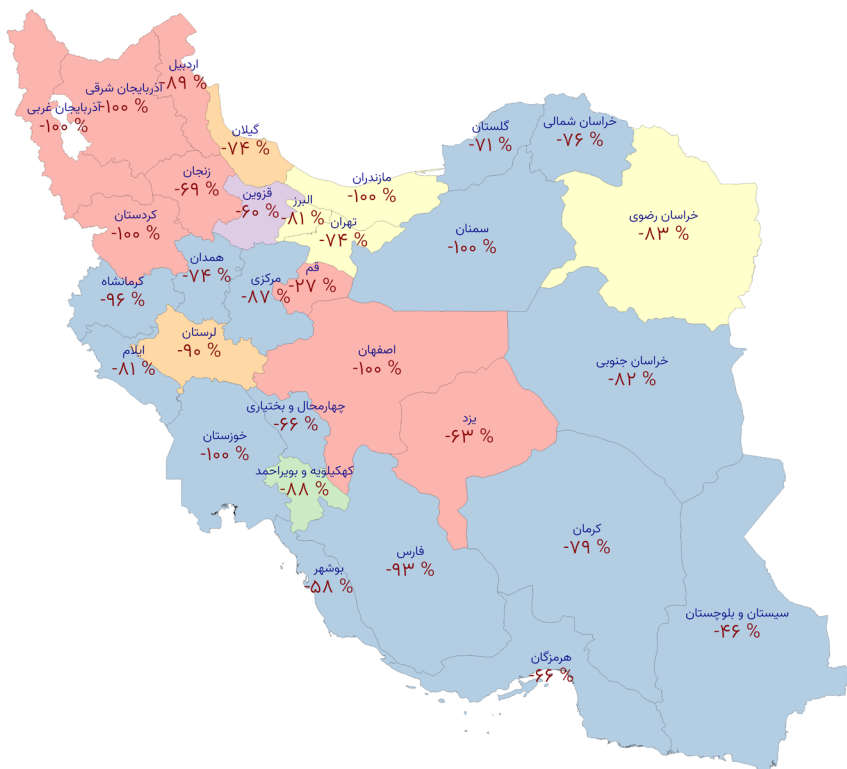

اولویت‌ها بر این اساس تعیین شده است که از میان ۱۳ زیرشاخصی که در شاخص فقر چندبعدی محاسبه شده در این گزارش استفاده شده است، کدام یک از آن‌ها بیشترین کاهش را در میزان فراگیری محرومیت شدید هر استان (به تفکیک مناطق شهری و روستایی) رقم خواهد زد. موثرترین زیرشاخص در کاهش نرخ محرومیت شدید برای هر استان با استفاده از راهنمای نمودار مشخص شده است. مقادیر قرمز رنگ نیز نشان می‌دهد که رفع محرومیت موثرترین زیرشاخص هر استان، نرخ محرومیت شدید را چند درصد کاهش می‌دهد. به عنوان مثال در مناطق شهری استان خراسان رضوی، رفع محرومیت از پوشش بیمه درمانی موجب کاهش ۸۳ درصدی نرخ محرومیت شدید در مناطق شهری می‌شود. به بیان دیگر با رفع کامل محرومیت این زیرشاخص، چهار پنجم خانوارهایی که در مناطق شهری این استان در وضعیت محرومیت شدید قرار دارند از این وضعیت خارج می‌شوند. البته می‌توان چندین اولویت اول مناطق را مورد بررسی قرار داد که این موضوع بستگی به توان مالی و برنامه ریزی سیاست‌گذاران دارد. این نمودار به خوبی نشان می‌دهد که توجه به اولویت‌ها چقدر در تسریع روند محرومیت زدایی موثر است و حتماً لازم است برنامه ریزی‌های سالیانه و بودجه ریزی محرومیت زدایی بر اساس چنین سازوکاری تعیین شود.

نمودار ۹. اولویت‌های محرومیت‌زدایی استان‌های کشور

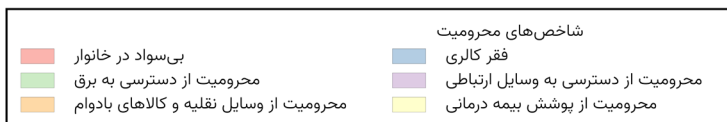
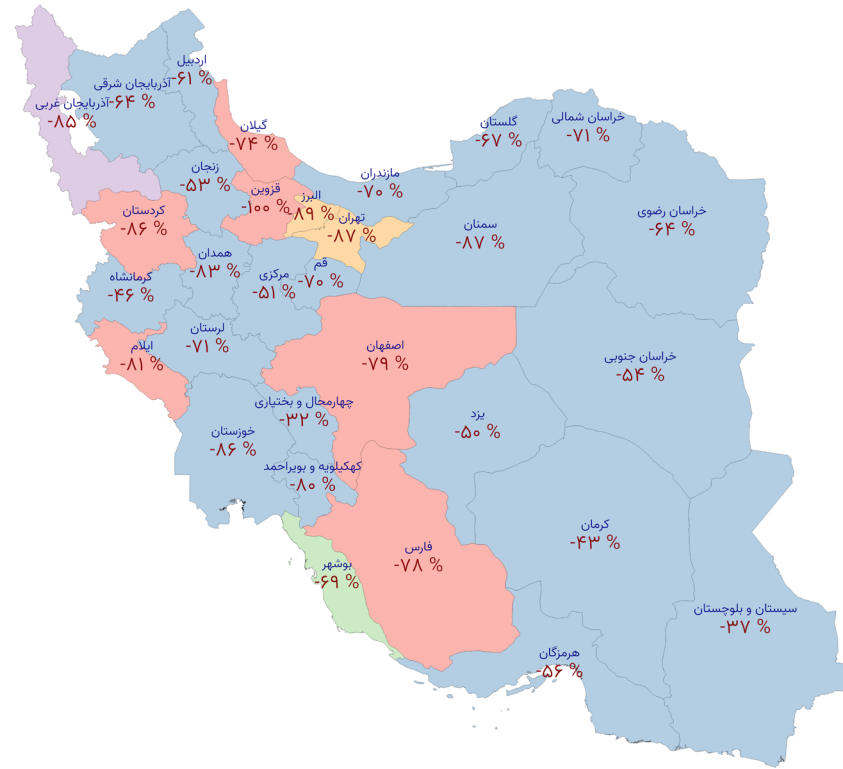
اولویت محرومیت‌زدایی در مناطق شهری استان‌های کشور

تغییرات فراگیری فقر چندبعدی

اولویت محرومیت‌زدایی در مناطق روستایی استان‌های کشور

تغییرات فراگیری فقر چندبعدی

۶. جمع‌بندی و دلالت‌های سیاستگذاری

پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند علاوه بر دشواری دسترسی به درآمد واقعی افراد در بسیاری از کشورها به‌ویژه کشورهای فقیر، فقر درآمدی برای شناسایی نیازمندان معیار کافی نیست. لذا در چند دهه گذشته به‌ویژه دهه اخیر، فقر چندبُعدی به‌عنوان مکملی برای فقر درآمدی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. شناسایی ابعاد مختلف فقر، وزن هریک از آنها و تعیین آستانه محرومیت در هر بُعد، مهم‌ترین چالش‌های اندازه‌گیری فقر چندبُعدی است که بسته به شرایط اقتصادی، اجتماعی و محیطی ساکنان هر منطقه تعیین می‌شوند.

شاخص فقر چندبُعدی به‌دلیل جامعیت، کاربردهای فراوانی در سیاستگذاری (ابزاری برای هدف‌گیری نیازمندان، بودجه‌ریزی فقرزدایی و ارزیابی سیاست) دارد. این کاربردها و به‌ویژه استفاده از آن برای ارزیابی سیاست‌ها تا حدی جذاب است که توجه سیاستگذاران را نیز به‌خود جلب کرده است. در دهه اخیر کشورهای بسیاری سالیانه و به‌طور رسمی به جمع‌آوری داده‌های محرومیت و محاسبه شاخص مورد نظر اقدام کرده‌اند. متأسفانه در کشور ما به‌رغم توجه به مسئله محرومیت و اقدامات متعددی که برای رفع آن صورت می‌پذیرد، به‌طور رسمی فقر چندبُعدی اندازه‌گیری نمی‌شود. روند کاهش محرومیت در مناطق مختلف، ارزیابی عملکرد دستگاه‌های فعال در امر محرومیت‌زدایی و ارائه تصویری از وضعیت فعلی محرومیت در کشور، برخی از مهم‌ترین کاربردهای اندازه‌گیری فقر چندبُعدی است. اهمیت مسئله محرومیت و لزوم تسریع کاهش آن در کنار حجم محدود اعتبارات اختصاص‌یافته برای این اقدامات همگی بر ضرورت اندازه‌گیری رسمی و مرتب فقر چندبُعدی دلالت دارد.

این گزارش با هدف توضیح نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی و ارائه قابلیت‌های این شاخص، برآوردی از تغییرات محرومیت شدید در ایران در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ ارائه می‌کند. این گزارش تلاش داشته ضمن روندپژوهی تحولات فقر چندبُعدی در ۱۵ سال گذشته، تصویری از وضعیت فعلی محرومیت شدید در کشور ارائه کرده و توجه سیاستگذاران را به این ابزار سیاستی مهم در ارزیابی اثربخشی سیاست‌های محرومیت‌زدایی و حتی سایر سیاست‌های رفاهی، اقتصادی و اجتماعی جلب کند. نتایج اصلی پژوهش به‌شرح زیر است:

■ براساس داده‌های پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰، ۳٫۱ درصد از جمعیت کل کشور معادل ۲٫۷ میلیون نفر در وضعیت محرومیت شدید قرار دارند. متوسط شدت فقر^۱ موجود در میان فقرا ۴۰ درصد برآورد شده است که بر این اساس مقدار شاخص فقر چندبُعدی در سطح ملی ۰٫۰۱ محاسبه می‌شود.^۲

■ استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی، هرمزگان، خراسان شمالی، اردبیل و هرمزگان، ۶ استان با بیشترین میزان محرومیت شدید و استان‌های اصفهان، آذربایجان غربی، سمنان، قزوین، آذربایجان شرقی و قم با کمترین میزان محرومیت شدید شناسایی شده‌اند.

■ منطقه جغرافیایی محل سکونت (شهری/روستایی)، جنسیت سرپرست، سن سرپرست، بُعد خانوار، تعداد فرزند خانوار و دهک درآمدی خانوار به‌عنوان ویژگی‌های متمایز میان خانوارهای فقیر و غیرفقیر شناسایی شده‌اند. همچنین مشاهده شده است که این ویژگی‌ها، ارتباط معناداری با شدت فقر در میان فقرا دارد.

۱. شدت فقر متوسط وزنی تعداد محرومیت‌های خانوار از میان شاخص‌های مورد نظر است. در اینجا متوسط این مقدار برای فقرا ۴۰ درصد برآورد شده است که یعنی در ۴۰ درصد شاخص‌های مورد نظر دارای محرومیت هستند.

۲. شاخص فقر چندبُعدی از حاصلضرب فراگیری فقر و شدت فقر به‌دست می‌آید که بدون واحد است و تنها مقایسه آن با دیگر مقادیر معنا و مفهوم خواهد داشت.

■ شاخص فقر چندبُعدی در سطح ملی از مقدار ۰,۰۸ در سال ۱۳۸۵ به ۰,۰۱ در سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است. در این مدت، فراگیری فقر چندبُعدی در کل کشور از ۱۸,۲ درصد به ۳,۱ درصد، در مناطق شهری از ۱۰,۴ درصد به ۱,۹ درصد و در مناطق روستایی از ۳۲,۸ درصد به ۷ درصد کاهش پیدا کرده است.

بررسی تغییرات محرومیت شدید در ۱۵ سال گذشته و همچنین تصویر فعلی محرومیت شدید در کشور نشان می‌دهد به‌رغم کاهش قابل‌توجه سطح محرومیت شدید در کل کشور (خروج ۹,۳ میلیون نفر از جمعیت کشور از وضعیت محرومیت شدید)، در برخی مناطق، کاهش مورد انتظار اتفاق نیفتاده و روند کُند محرومیت‌زدایی بیشتر در مناطقی رقم خورده است که وضعیت وخیم‌تری نسبت به مناطق دیگر داشته‌اند.

هدف اولیه در محرومیت‌زدایی، ریشه‌کنی محرومیت شدید در مناطق مختلف کشور است و سیاست‌های محرومیت‌زدایی زمانی کارآمد خواهند بود که معطوف به اولویت‌ها باشند. در این راستا، توصیه‌های سیاستی ذیل قابل‌ارائه است:

■ ریشه‌کنی محرومیت شدید به‌عنوان اولویت اساسی محرومیت‌زدایی: کارنامه محرومیت‌زدایی در ۱۵ سال گذشته نشان می‌دهد که اقدامات محرومیت‌زدایی به‌طور متوازن و متناسب با شدت فقر در مناطق مختلف کشور پیگیری نشده است. برای مثال، درحالی‌که همچنان بعضی مناطق کشور از محرومیت شدید رنج می‌برند، مشاهده می‌شود که بخشی از منابع محرومیت‌زدایی جهت رفع محرومیت میانه سایر مناطق تخصیص می‌یابد. پیشنهاد می‌شود رفع کامل محرومیت شدید به‌عنوان اولویت اصلی سیاست‌های محرومیت‌زدایی در نظر گرفته شده و عمده منابع محرومیت‌زدایی در راستای تحقق این هدف برنامه‌ریزی شوند.

■ جمع‌آوری و ثبت مستمر داده‌های محرومیت: یکی از مهم‌ترین چالش‌های محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی در کشور، عدم وجود داده‌های کافی و متقن است که این شاخص را با نارسایی‌هایی همراه می‌گرداند و لذا نمی‌توان از این شاخص در تصمیم‌گیری‌های مربوطه استفاده کرد. علاوه‌بر اینکه برخی از داده‌های مورد نیاز در طرح‌های آمارگیری موجود (همچون طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی) جمع‌آوری نمی‌شود؛ تعداد خانوارهای نمونه در سطح شهرستان یا بخش‌های کشور در این طرح‌ها کافی نیست. لذا همین داده‌های موجود نیز برای بررسی وضعیت محرومیت خردتر از سطوح ملی و استانی قابل‌اتکا نخواهد بود. خوشبختانه اقدامات اولیه مناسبی در این راستا صورت پذیرفته است و احکام قانونی لازم برای این مهم در قالب راه‌اندازی «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» در قوانین بودجه سنواتی سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ تمهید شده که البته تاکنون عملکردی از سوی دستگاه متولی (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) گزارش نشده است. لذا تکمیل «پایگاه اطلاعات بهره‌مندی ایرانیان» و آماده‌سازی جهت بهره‌برداری از آن در سیاست‌گذاری‌های مربوطه امری فوری و ضروری است.

■ طراحی و محاسبه مستمر شاخص فقر چندبُعدی ملی: رفع محرومیت و فقر بدون در نظر گرفتن معیاری واحد برای سنجش عملکرد فعالیت‌های صورت گرفته، محقق نمی‌شود یا به‌کندی رقم خواهد خورد. از سال ۲۰۱۱ تاکنون، حدود ۱۱۰ کشور با همکاری طرح مقابله با فقر و توسعه انسانی مؤسسه آکسفورد، هر ساله شاخص فقر چندبُعدی جهانی را اندازه‌گیری و پایش می‌کنند. علاوه‌بر این بسیاری از کشورها شاخص فقر چندبُعدی ملی مختص خود طراحی کرده و محاسبات مربوطه را مبنا قرار می‌دهند. لذا طراحی و محاسبه مستمر شاخص فقر چندبُعدی ملی از سوی دستگاه متولی ذی‌صلاح (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) با همکاری سازمان برنامه‌وبودجه کشور) برای تسریع روند محرومیت‌زدایی در کشور امری ضروری است.

■ تدوین قانون «شناسایی مناطق محروم و توزیع متوازن اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی»: در حال حاضر به‌روزترین فهرست از مناطق محروم کشور مربوط به تصویب‌نامه هیئت‌وزیران در خصوص «تعیین مناطق محروم و کمتر

توسعه‌یافته در امور حمایتی» در سال ۱۳۸۸ بوده که تاکنون نیز همین فهرست برای توزیع اعتبارات این حوزه مبنا قرار گرفته است. علاوه بر عدم به‌روزرسانی فهرست مذکور، اعتبارات محرومیت‌زدایی نیز عمدتاً بر مبنای جمعیت مناطق توزیع می‌شد که یکی از آسیب‌های اصلی این روش، عدم توجه به شدت محرومیت مناطق است. شاخص فقر چندبُعدی که به‌طور هم‌زمان فراگیری و شدت فقر را در نظر می‌گیرد، این کمبود را می‌تواند جبران کند. به‌روزرسانی لیست مناطق محروم کشور و توزیع هدفمند اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی، روند محرومیت‌زدایی در کشور را تسریع کرده و شفافیت در این حوزه را نیز افزایش خواهد داد. در همین راستا طبق بند «ی» تبصره «۱۹» قانون بودجه سال ۱۴۰۱، سازمان برنامه‌بودجه کشور به اصلاح و به‌روزرسانی شاخص‌های محرومیت و تعیین سهم هر استان از اعتبارات موضوع بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (که اصلی‌ترین محل اعتبارات محرومیت‌زدایی است) مکلف شد که طبق پیگیری‌های صورت گرفته، اصلاحات مورد نظر به نتیجه نرسیده است. با توجه به ماهیت دائمی این موضوع، پیشنهاد می‌شود طی قانونی با عنوان «شناسایی مناطق محروم و توزیع متوازن اعتبارات محرومیت‌زدایی بر مبنای شاخص فقر چندبُعدی ملی» سازوکارهای محرومیت‌زدایی و وظایف دستگاه‌ها تعیین تکلیف شود.

■ شاخص فقر چندبُعدی ملی معیاری برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های سالیانه محرومیت‌زدایی: یکی از قابلیت‌های شاخص فقر چندبُعدی ملی، امکان محاسبه شاخص در میان گروه‌های مختلف جمعیتی یا ساکنین یک منطقه جغرافیایی و معرفی ویژگی‌های فقرا در بین آنهاست. جنس محرومیت فقرا در همه مناطق و در میان همه گروه‌ها مشابه یکدیگر نیست و لازم است اقدامات مدنظر با هدف کاهش سریع محرومیت در مناطق تعریف شود. شاخص فقر چندبُعدی ملی این امکان را فراهم می‌سازد تا اولویت اقدامات در هر منطقه را معرفی کند.

■ شاخص فقر چندبُعدی ملی به‌عنوان ابزار هماهنگ‌کننده حوزه محرومیت‌زدایی: تعدد دستگاه‌های فعال در حوزه محرومیت‌زدایی هماهنگی و توزیع متوازن اقدامات را با مشکل مواجه می‌سازد. این درحالی است که اگر اولویت اقدامات لازم در هر منطقه با یک هدف مشخص (کاهش نمره محرومیت منطقه) طرح‌ریزی شود و دستگاه‌های فعال با محوریت نهاد متولی محاسبه این شاخص، اقدامات آتی خود را با یکدیگر هماهنگ کنند، حضور این دستگاه‌ها در مناطق مختلف و به‌کارگیری ظرفیت‌های آنها می‌تواند نقش یک بازوی اجرایی توانمند را برای رفع محرومیت در کشور رقم زند.

پیوست ۱. پیشینه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در ایران

تاکنون پژوهش‌های بسیاری در ایران به موضوع فقر چندبُعدی پرداخته‌اند. عمده این پژوهش‌ها، شاخص فقر چندبُعدی را برای کل کشور و در سطح استانی محاسبه کرده‌اند. جدول ۵ تعداد از پژوهش‌های اخیر را مورد بررسی قرار داده و هدف، روش، عناصر تشکیل‌دهنده و نتایج شاخص فقر چندبُعدی طراحی شده در آنها را با یکدیگر مقایسه می‌کند.

جدول ۵. پژوهش‌های اخیر مرتبط با محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در ایران

توضیحات	پژوهشگران
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: شناسایی ابعاد فقر و تغییرات آن به تفکیک مناطق شهری و روستایی ■ روش: رویکرد فازی ■ ابعاد: درآمد، مسکن، تملک دارایی‌های بادوام، سلامت، تأمین اجتماعی، اوقات فراغت و آموزش ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۸۳ و ۱۳۸۵ 	<p>علی مددی (۱۳۸۷) [۷]</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: شناسایی ابعاد فقر و تأثیر متقابل آنها بر یکدیگر ■ روش: مدل‌سازی معادلات ساختاری ■ ابعاد: رفاه اقتصادی، قابلیت، مشارکت سیاسی و مشارکت فرهنگی ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال‌های ۱۳۸۳، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ 	<p>علی‌نیا (۱۳۸۸) [۸]</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: تعیین وزن ابعاد فقر چندبُعدی و اندازه‌گیری شاخص فقر چندبُعدی برای مناطق ۹ گانه کشور (تقسیم‌بندی استان‌ها بر اساس مجاورت و سطح رفاه) ■ روش: وزن‌دهی برابر و فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی ■ ابعاد: درآمد، تغذیه، مسکن، آموزش، سلامت، حمل‌ونقل و ارتباطات ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال‌های ۱۳۹۰ 	<p>تقی‌چیزی (۱۳۹۲) [۹]</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: اندازه‌گیری فقر چندبُعدی برای مناطق ۹ گانه کشور (تقسیم‌بندی استان‌ها بر اساس مجاورت و سطح رفاه) ■ روش: رویکرد واتس، نظریه اطلاعات و رویکرد وزنی ■ ابعاد: درآمد، تغذیه، حمل‌ونقل و ارتباطات، آموزش، مسکن و سلامت ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال‌های ۱۳۶۳، ۱۳۶۸، ۱۳۷۴، ۱۳۷۹، ۱۳۸۴، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ 	<p>حسن‌زاده (۱۳۹۲) [۲۳]</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: اندازه‌گیری شاخص فقر چندبُعدی استان‌های کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی ■ روش: ال‌کایر- فوستر ■ ابعاد: سلامت، آموزش، استانداردهای زندگی ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ ■ محروم‌ترین استان‌ها: سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی 	<p>خلج و یوسفی (۱۳۹۳) [۱۱]</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ هدف: محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در سطح استان‌های کشور ■ ابعاد: سلامت، آموزش و استانداردهای زندگی ■ داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ ■ محروم‌ترین استان‌ها: ایلام، تهران، اصفهان، خوزستان، لرستان، هرمزگان، فارس، کرمانشاه، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان 	<p>یگانلو (۱۳۹۳) [۱۲]</p>

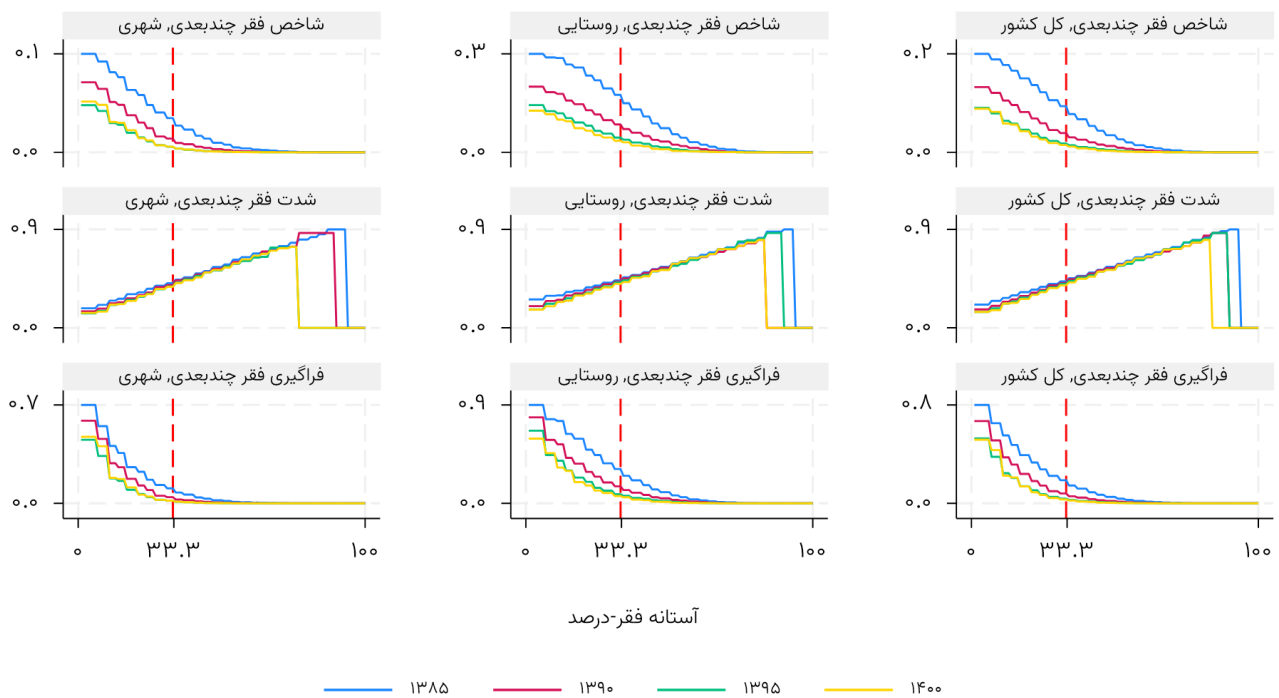

توضیحات	پژوهشگران
<p>هدف: محاسبه شاخص فقر چندبُعدی و بررسی روند آن در سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲</p> <p>روش: الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: درآمد، سلامت، آموزش، مسکن و سطح زندگی</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۸۸-۱۳۹۲</p>	<p>اسفندیارپور (۱۳۹۴) [۱۳]</p>
<p>هدف: محاسبه شاخص فقر چندبُعدی جهت مقایسه عملکرد برنامه‌های توسعه ایران</p> <p>روش: روش الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: آموزش، سلامت و استانداردهای زندگی</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار سال‌های ۱۳۶۸، ۱۳۷۳، ۱۳۷۸، ۱۳۸۳، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۳</p>	<p>فطرس و قدسی (۱۳۹۵) [۱۰]</p>
<p>هدف: اندازه‌گیری شاخص فقر چندبُعدی به تفکیک مناطق شهری و روستایی کشور طی سال‌های اجرای برنامه اول تا پنجم توسعه</p> <p>روش: الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: سلامت، آموزش و استانداردهای زندگی</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۷۰-۱۳۹۳</p>	<p>سالم و همکاران (۱۳۹۶) [۱۵]</p>
<p>هدف: اندازه‌گیری شاخص فقر چندبُعدی در سطح استان‌های کشور</p> <p>روش: الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: سلامت، آموزش و استانداردهای زندگی</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۸۸-۱۳۹۲</p> <p>محروم‌ترین استان‌ها: ایلام، تهران، اصفهان، خوزستان، لرستان، هرمزگان، فارس، کرمانشاه، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان</p>	<p>سالم و همکاران (۱۳۹۷) [۱۶]</p>
<p>هدف: محاسبه شاخص فقر چندبُعدی در سطح استان‌های کشور و بررسی روند آن از سال ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸</p> <p>روش: الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: آموزش، انرژی، سلامت و تغذیه، مسکن و تسهیلات رفاهی</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۹۰-۱۳۹۸</p> <p>محروم‌ترین استان‌ها: سیستان و بلوچستان، کرمان، هرمزگان، خراسان شمالی، آذربایجان غربی، کهگیلویه و بویراحمد</p>	<p>شهبازیان (۱۳۹۹) [۱۴]</p>
<p>هدف: محاسبه و اندازه‌گیری فقر چندبُعدی</p> <p>روش: الکایر- فوستر</p> <p>ابعاد: سلامت، تحصیلات، رفاه، اشتغال، امنیت، فرهنگ و محیط زیست</p> <p>داده‌ها: طرح آمارگیری شاخص‌های چندگانه جمعیت و سلامت (MIDHS) سال ۱۳۹۴ (شامل ۳۳۰۱۳ خانوار)</p> <p>محروم‌ترین استان‌ها: سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی، خوزستان، خراسان رضوی، قم، خراسان جنوبی و کرمان</p>	<p>نوابپور (۱۴۰۱) [۱۸]</p>
<p>هدف: محاسبه و اندازه‌گیری فقر چندبُعدی</p> <p>روش: روش تحلیل تناظر چندگانه</p> <p>ابعاد: رفاه اقتصادی، مسکن، سلامت و آموزش</p> <p>داده‌ها: داده‌های خام پرسش‌نامه درآمد و هزینه خانوار از سال ۱۳۸۳-۱۳۹۸</p> <p>محروم‌ترین استان‌ها: سیستان و بلوچستان، ایلام، کرمان و لرستان</p>	<p>ریبعی و کفایی (۱۴۰۱) [۱۷]</p>

پیوست ۲. تحلیل پایداری شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده

یکی از ویژگی‌های شاخص فقر چندبُعدی مناسب، ویژگی تسلط^۱ است. ویژگی تسلط به این معناست که در مقایسه دو جامعه از نظر فقر، طبعاً یکی از آن دو وضعیت فقر نامناسب‌تری دارد. لذا هر معیاری که مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید وضعیت جامعه فقیرتر را نسبت به جامعه دیگر به‌درستی منعکس کند. به بیان دیگر این‌طور نباشد که در برخی مقادیر آستانه فقر، جامعه اول از جامعه دوم فقیرتر محسوب شود و در برخی مقادیر دیگر بالعکس. جوامع مورد مطالعه در این گزارش، خانوارهای نمونه در کل کشور برای سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ است و طبعاً انتظار می‌رود در گذر زمان محرومیت کاهشی باشد. نمودار ۱۰ پایداری شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده را برای ۴ سال ۱۳۸۵، ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ برحسب آستانه فقر نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود در مقادیر مختلف آستانه فقر، وضعیت فقر سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ نسبت به یکدیگر تغییر پیدا نکرده است.

نمودار ۱۰. تحلیل پایداری شاخص فقر چندبُعدی محاسبه شده بر حسب آستانه فقر به تفکیک مناطق شهری و روستایی برای سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰

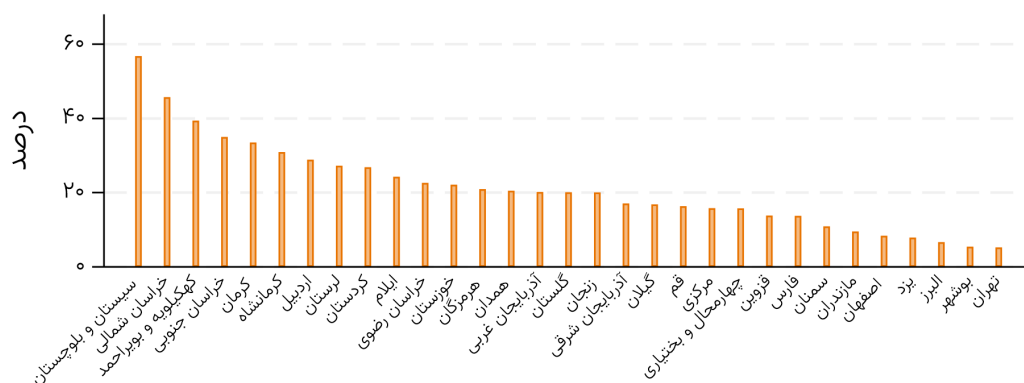

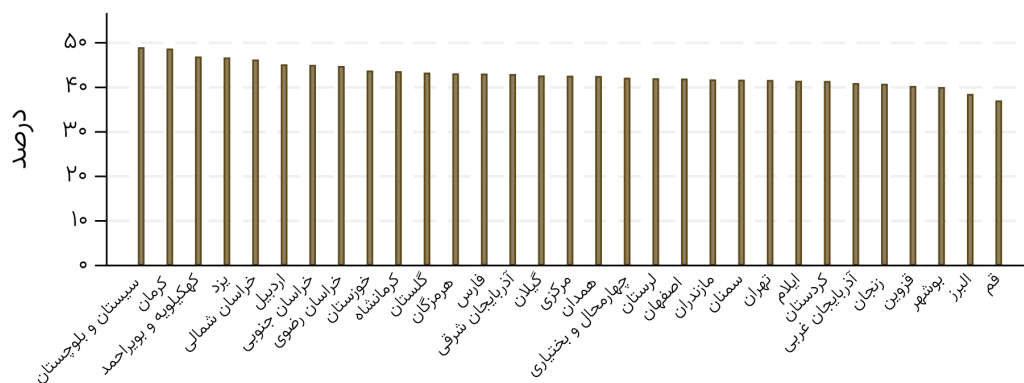
پیوست ۳. نمودارها

نمودار ۱۱. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبعدی در سال ۱۳۸۵ به تفکیک استان‌های کشور

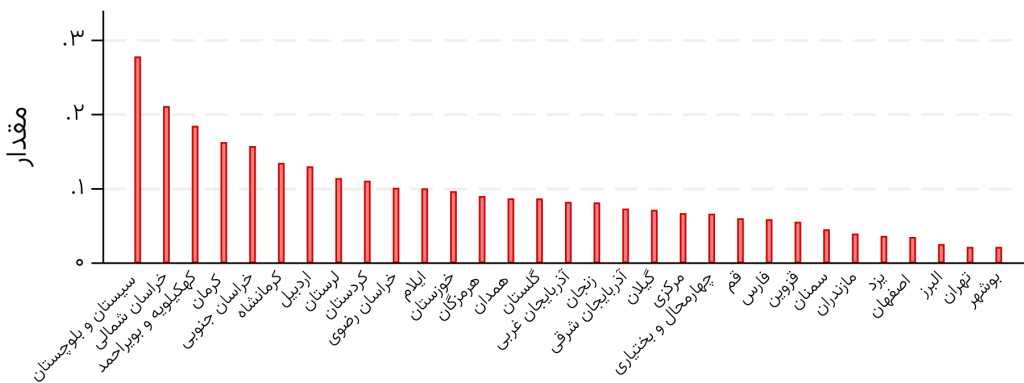
فراگیری فقر چندبعدی

شدت فقر چندبعدی میان فقرا

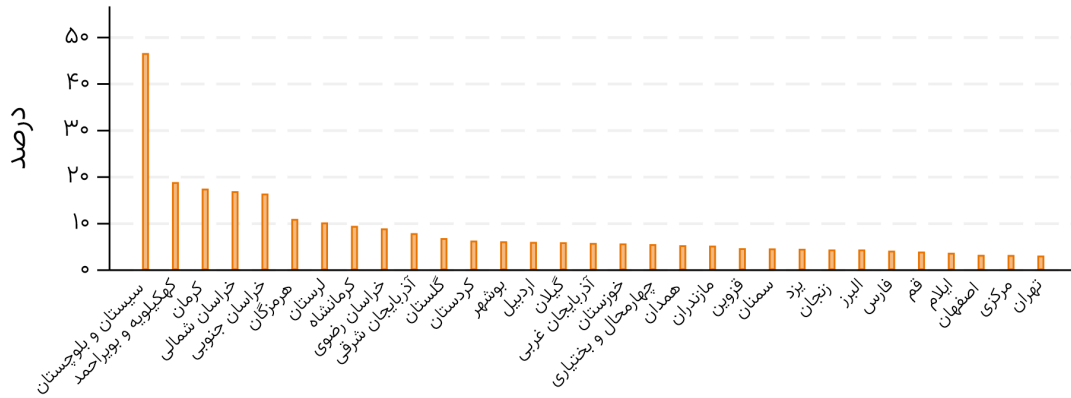
شاخص فقر چندبعدی

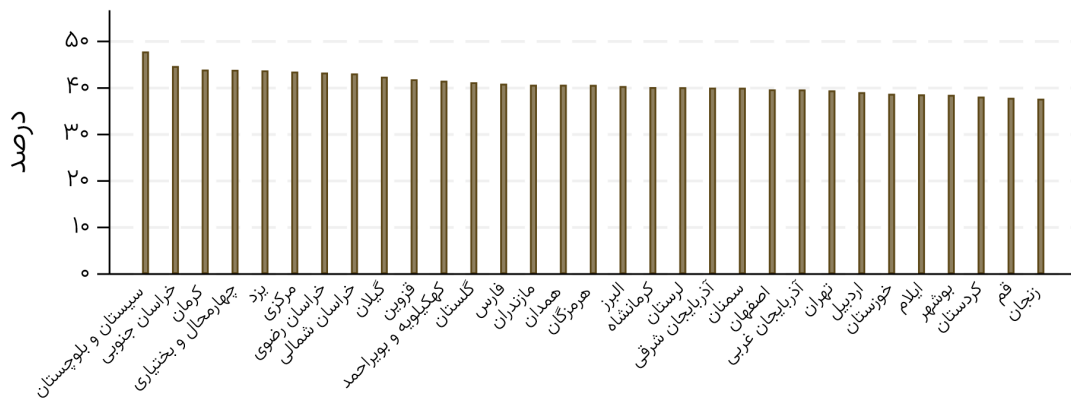
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۳۸۵ - مرکز آمار

نمودار ۱۲. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبُعدی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک استان‌های کشور

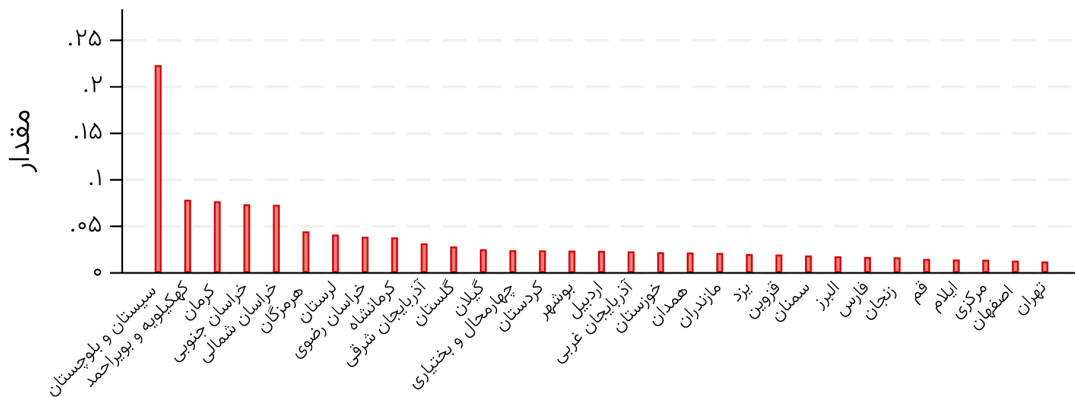
فراگیری فقر چندبُعدی

شدت فقر چندبُعدی میان فقرا

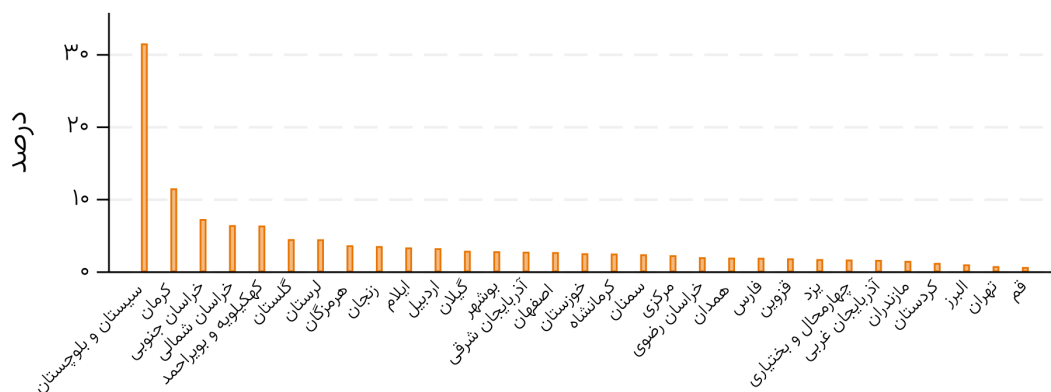
شاخص فقر چندبُعدی

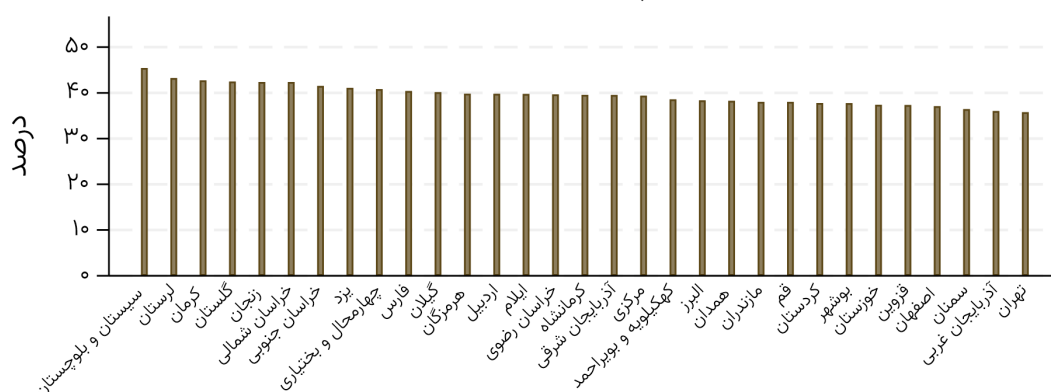
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۳۹۰ - مرکز آمار

نمودار ۱۳. فراگیری، شدت و شاخص فقر چندبعدي در سال ۱۳۹۵ به تفکیک استان‌های کشور

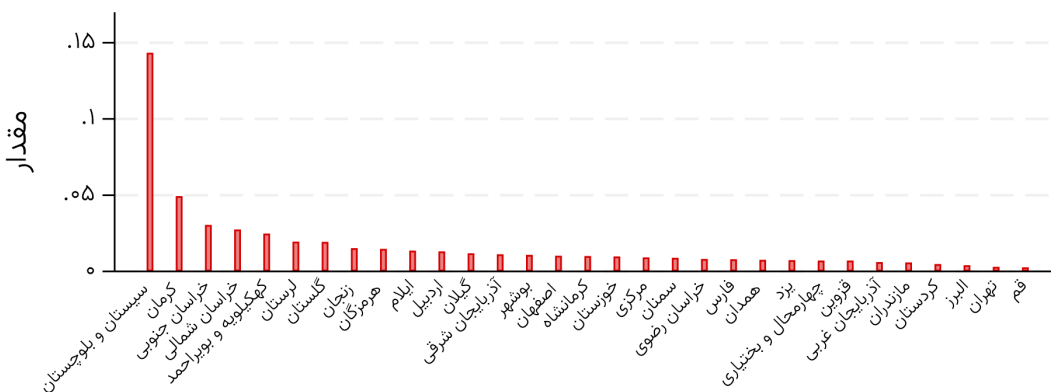
فراگیری فقر چندبعدي

شدت فقر چندبعدي میان فقرا

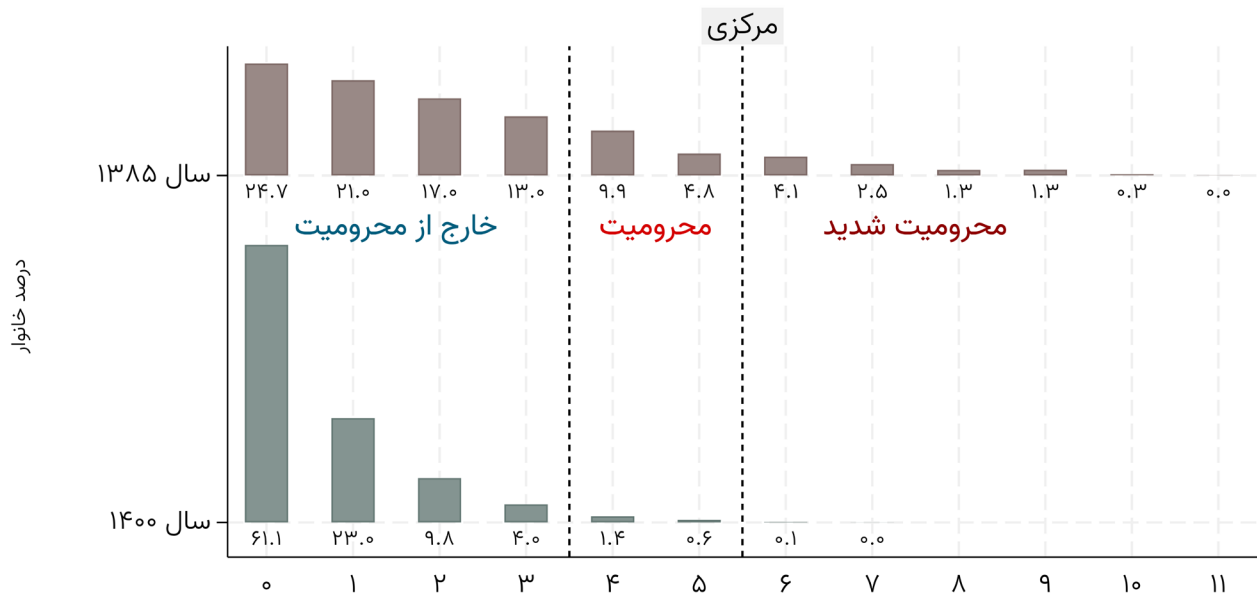

شاخص فقر چندبعدي

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۳۹۵ - مرکز آمار

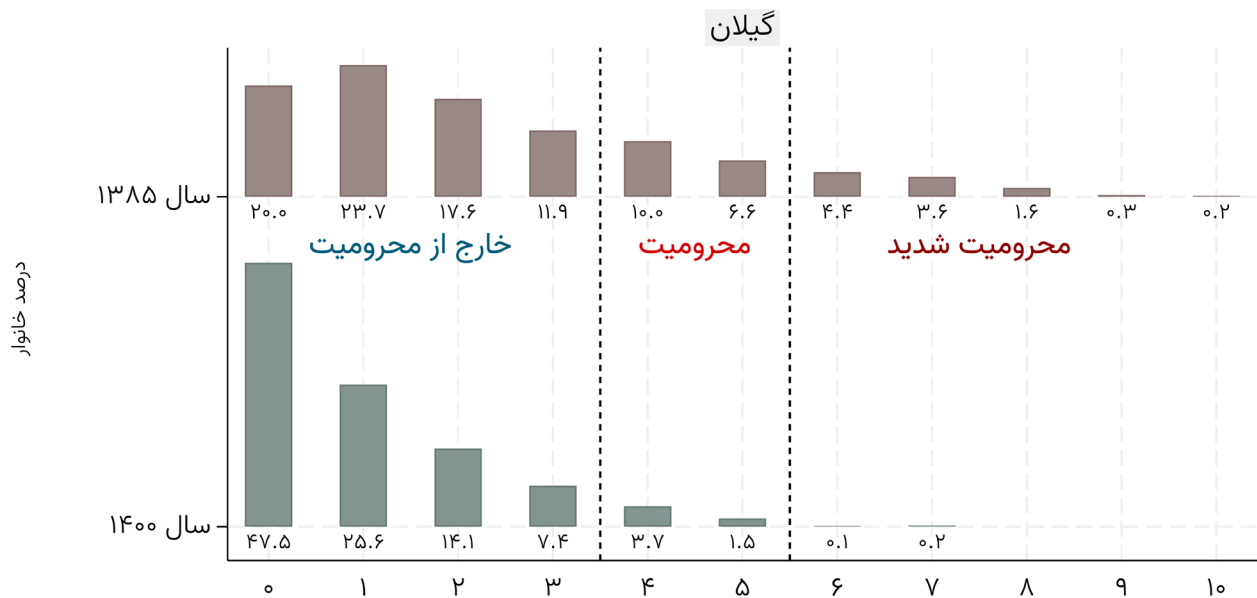
نمودار ۱۴. توزیع خانوارهای استان مرکزی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۱۵. توزیع خانوارهای استان گیلان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

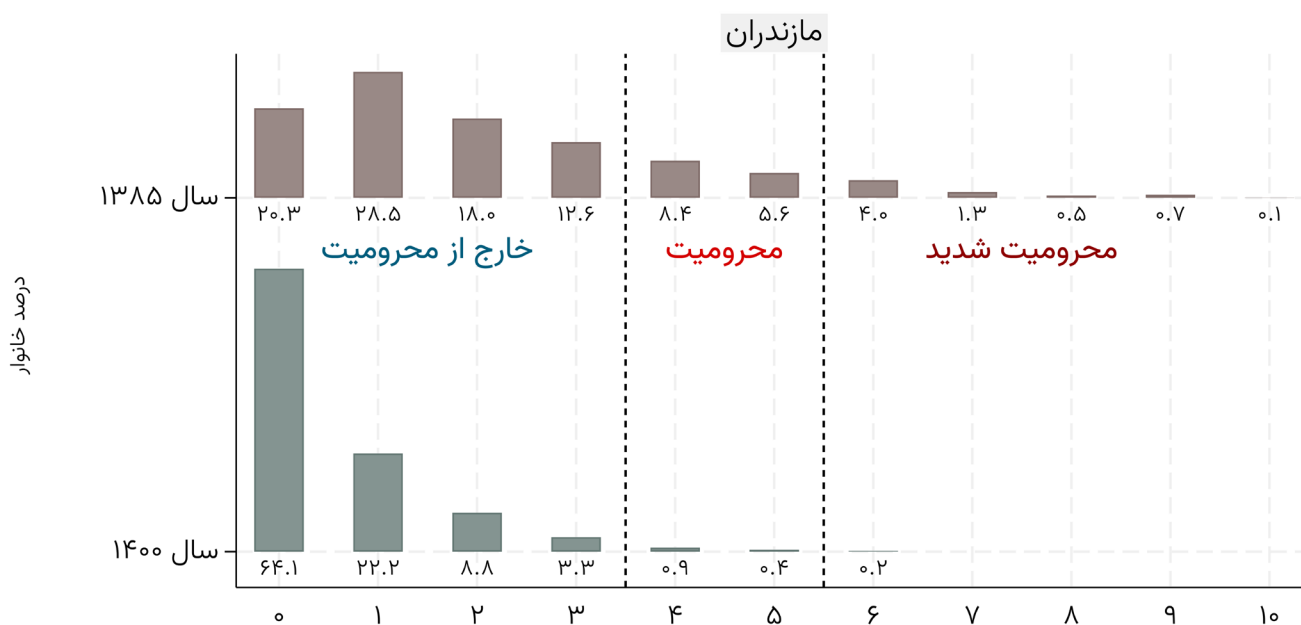

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

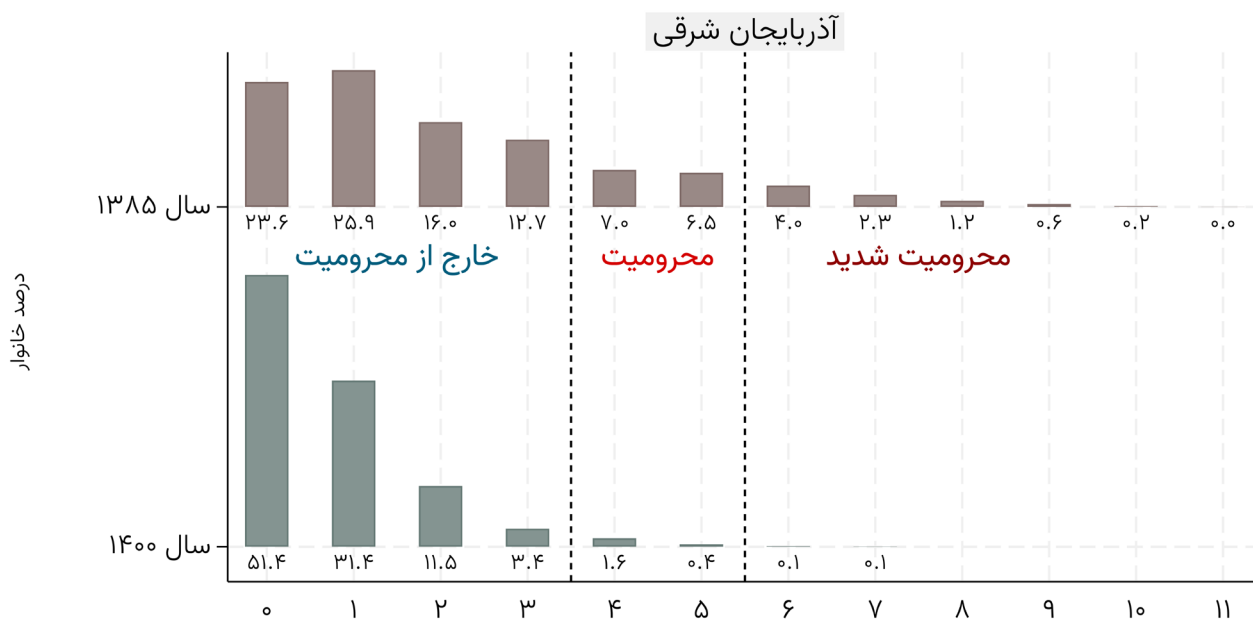
نمودار ۱۶. توزیع خانوارهای استان مازندران بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

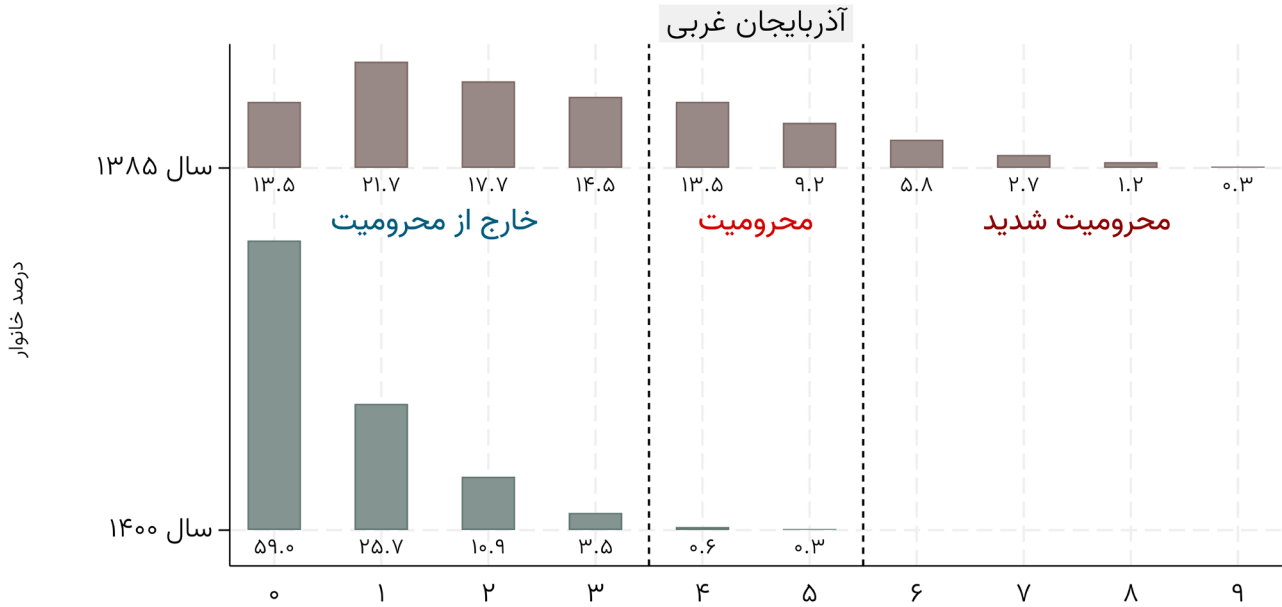
نمودار ۱۷. توزیع خانوارهای استان آذربایجان شرقی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

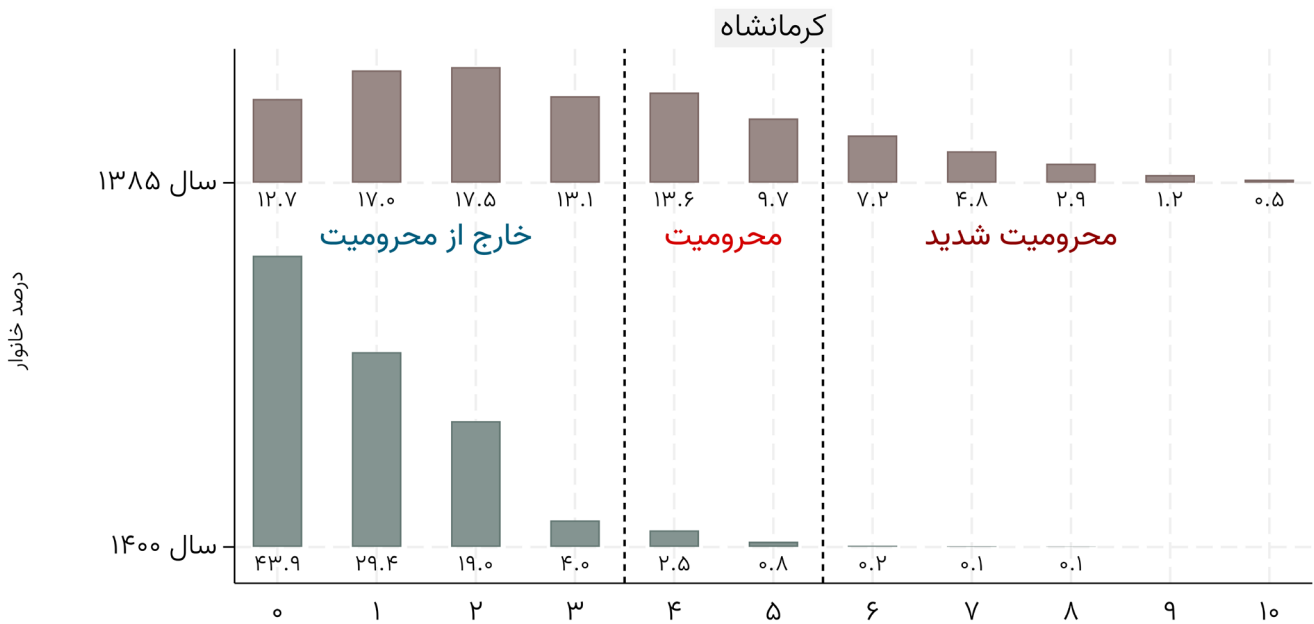
نمودار ۱۸. توزیع خانوارهای استان آذربایجان غربی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

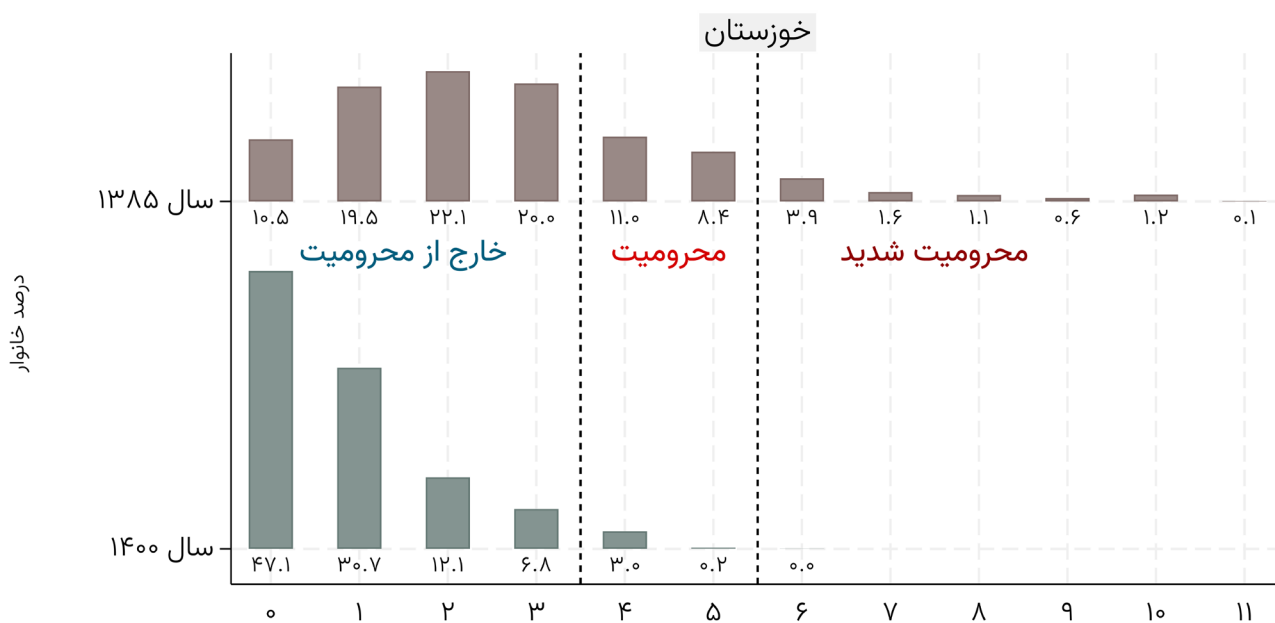
نمودار ۱۹. توزیع خانوارهای استان کرمانشاه بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

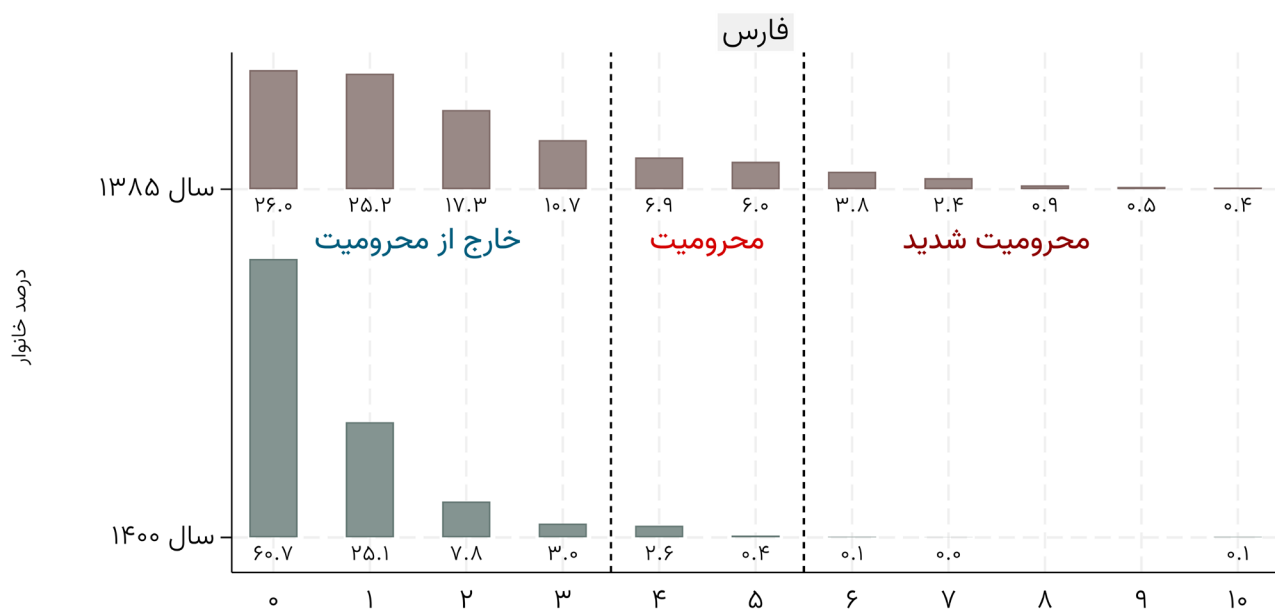
نمودار ۲۰. توزیع خانوارهای استان خوزستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

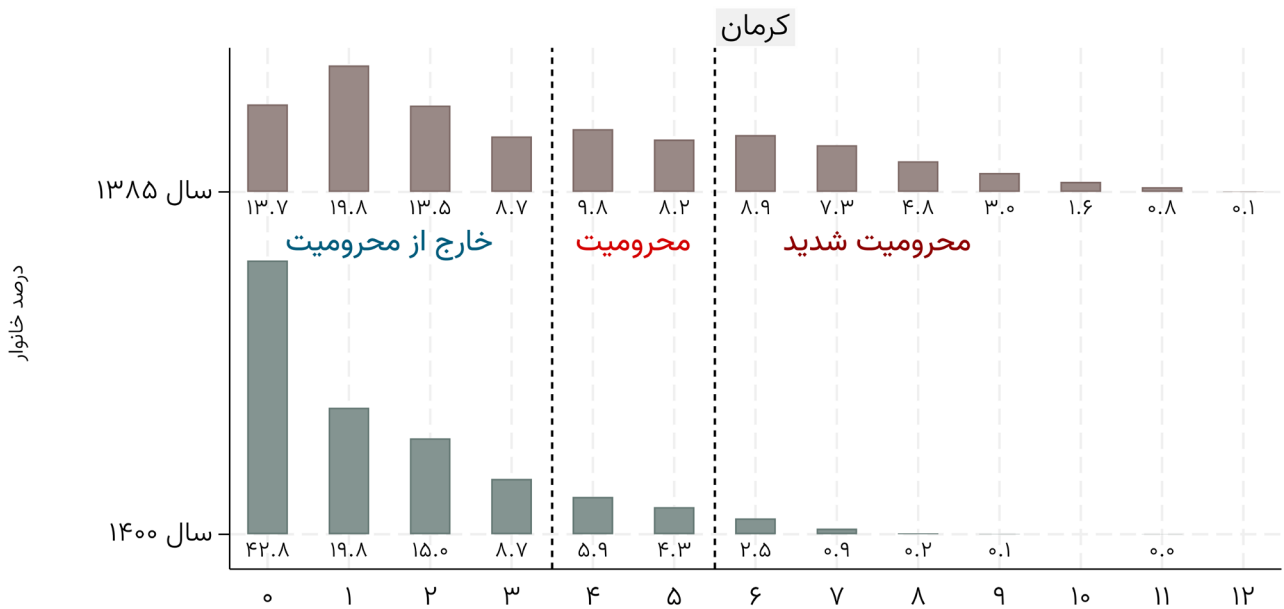
نمودار ۲۱. توزیع خانوارهای استان فارس بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

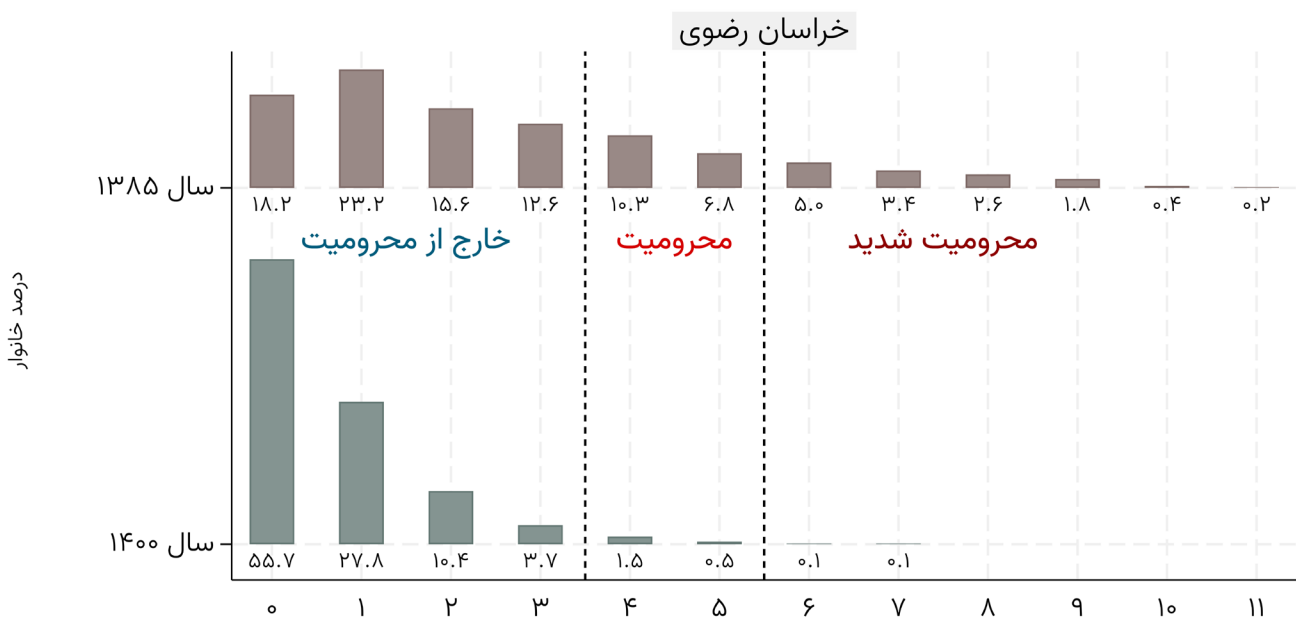
نمودار ۲۲. توزیع خانوارهای استان کرمان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۲۳. توزیع خانوارهای استان خراسان رضوی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

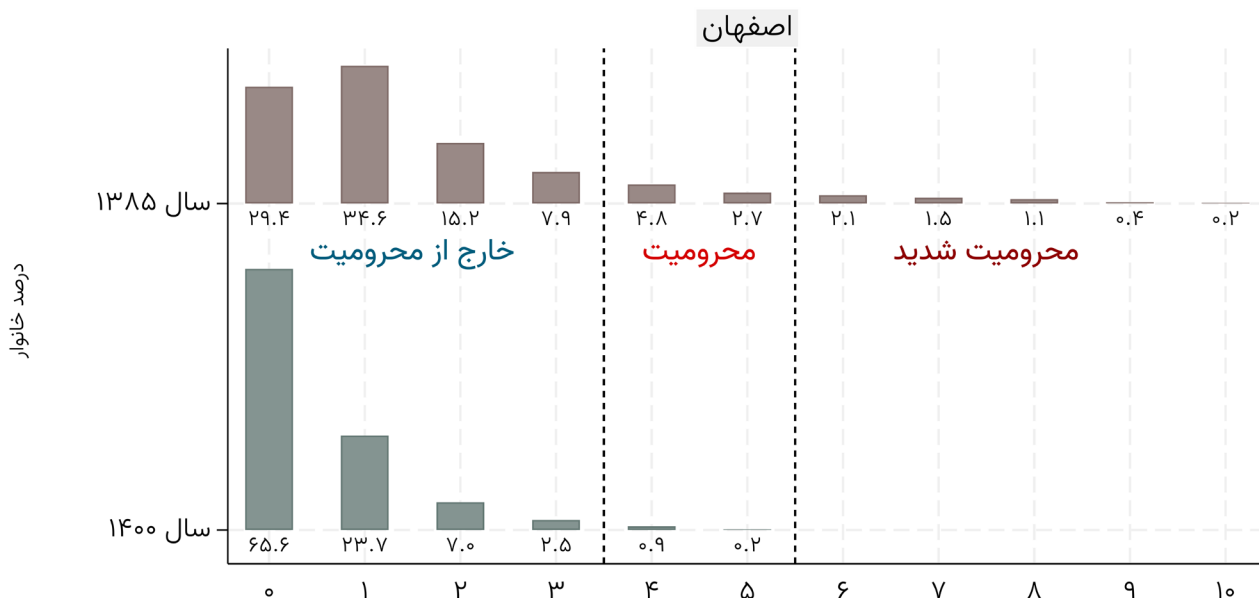

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

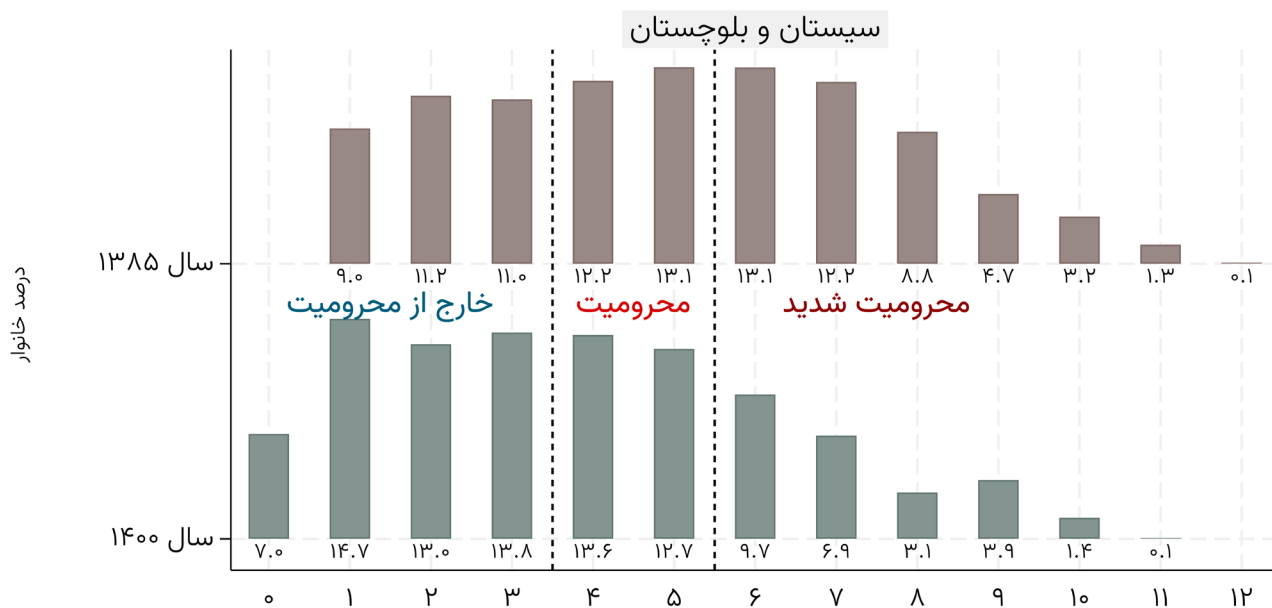
نمودار ۲۴. توزیع خانوارهای استان اصفهان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

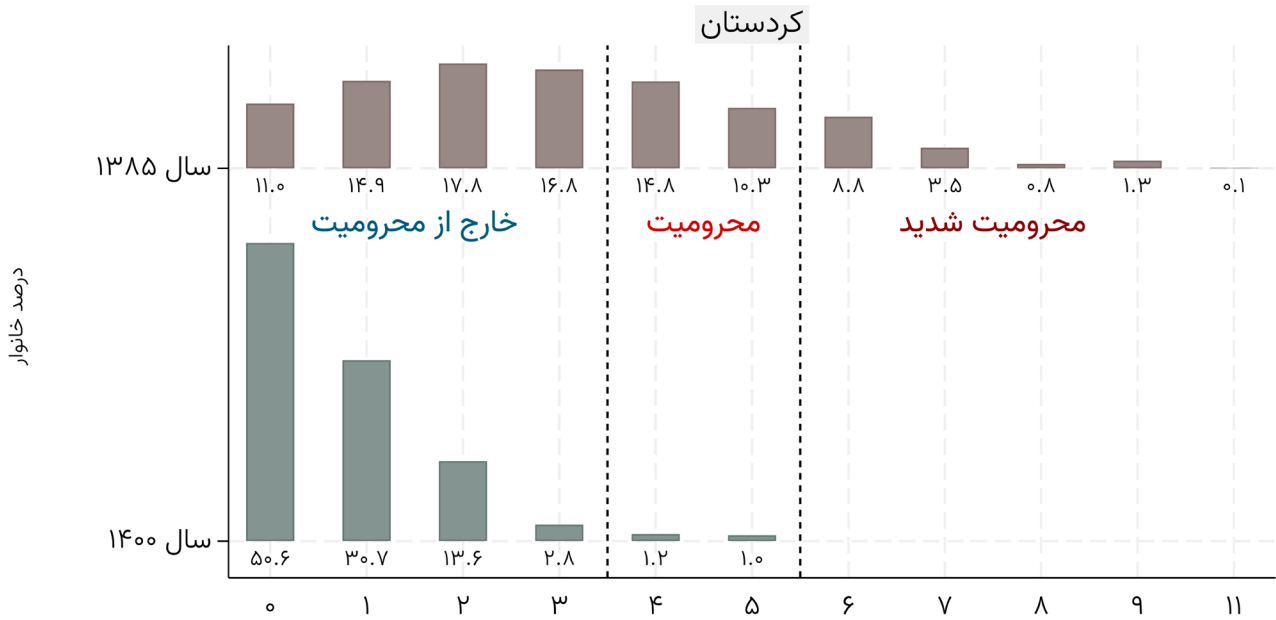
نمودار ۲۵. توزیع خانوارهای استان سیستان و بلوچستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

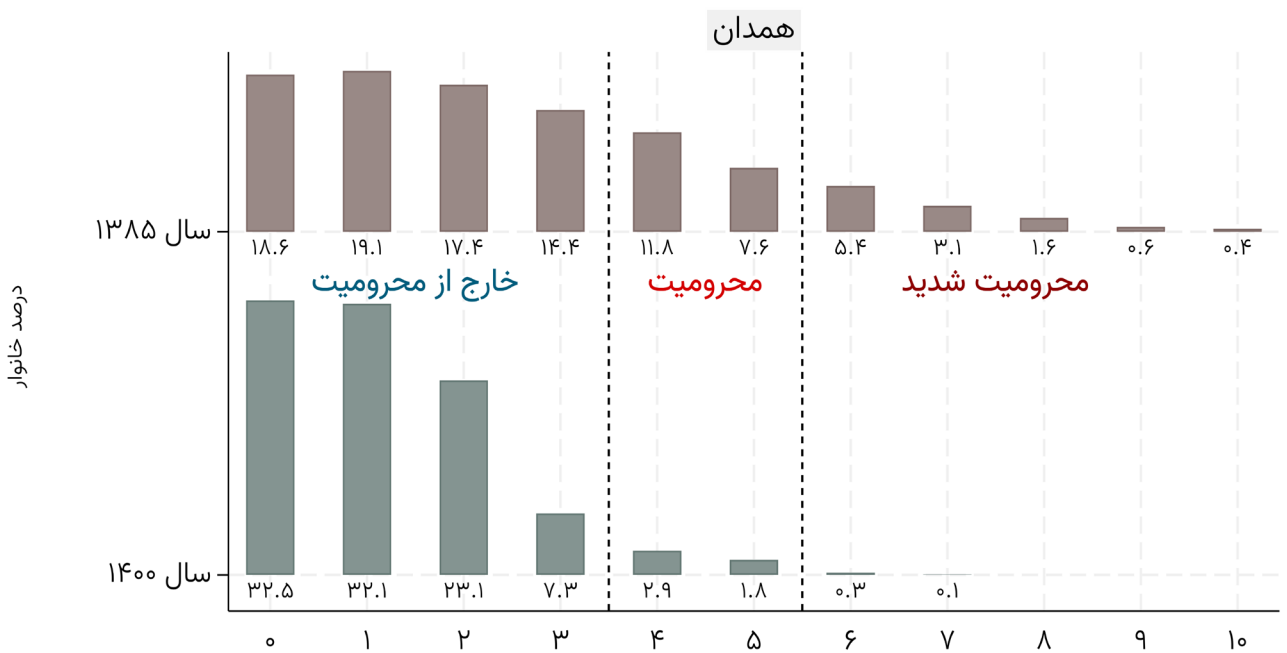
نمودار ۲۶. توزیع خانوارهای استان کردستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۲۷. توزیع خانوارهای استان همدان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

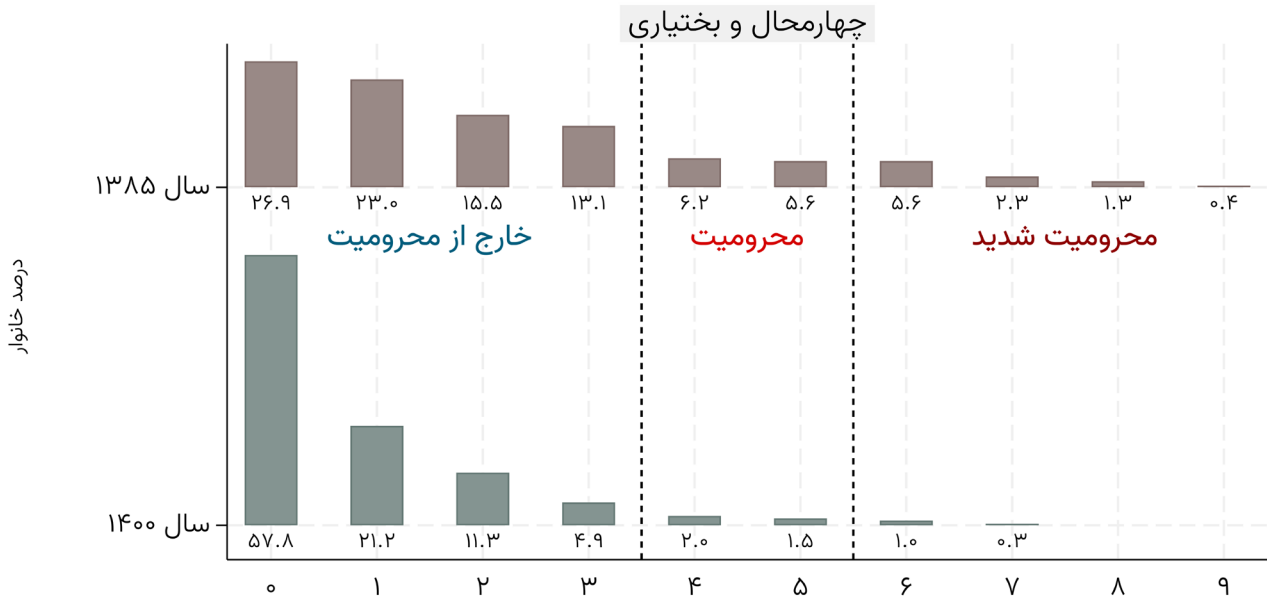

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

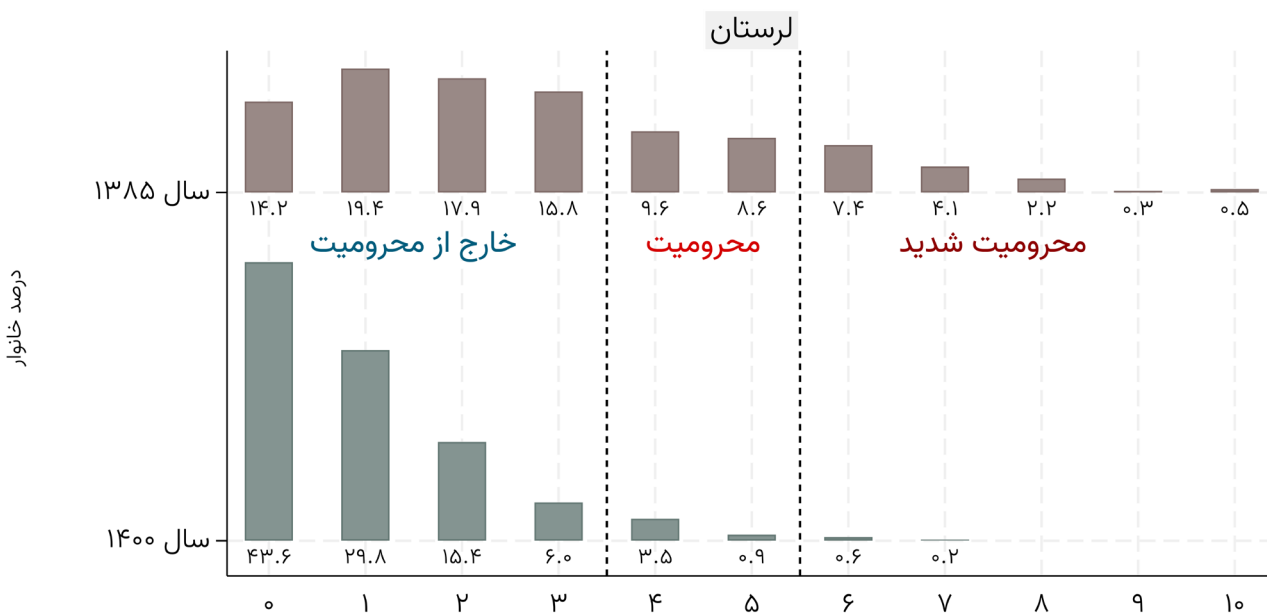
نمودار ۲۸. توزیع خانوارهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

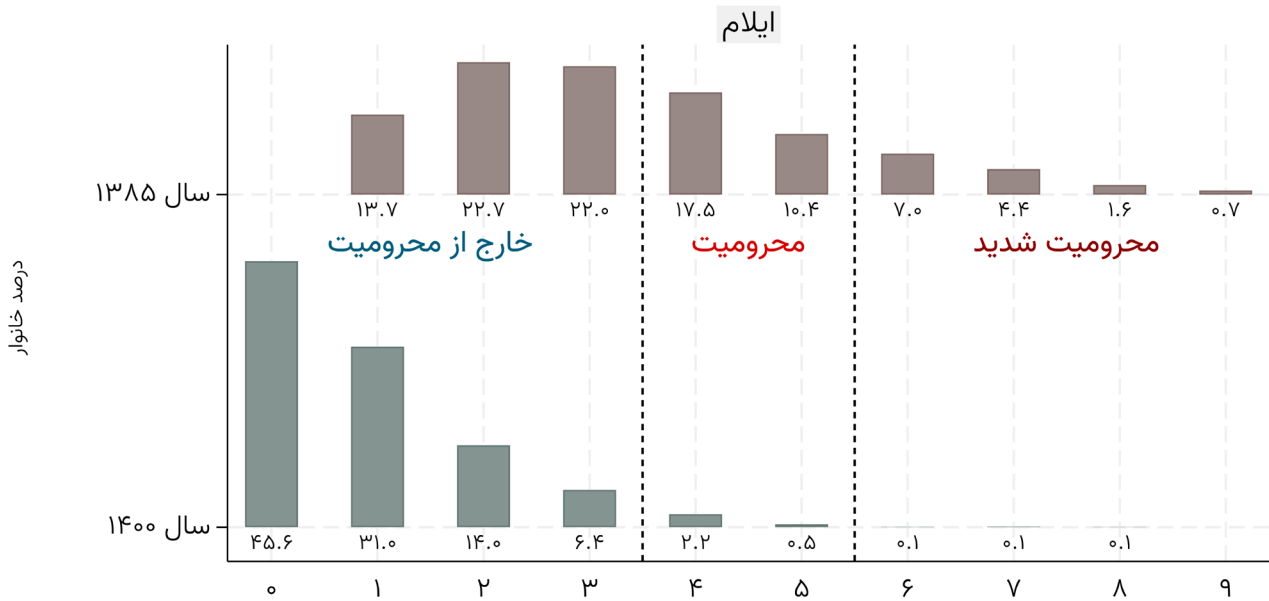
نمودار ۲۹. توزیع خانوارهای استان لرستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

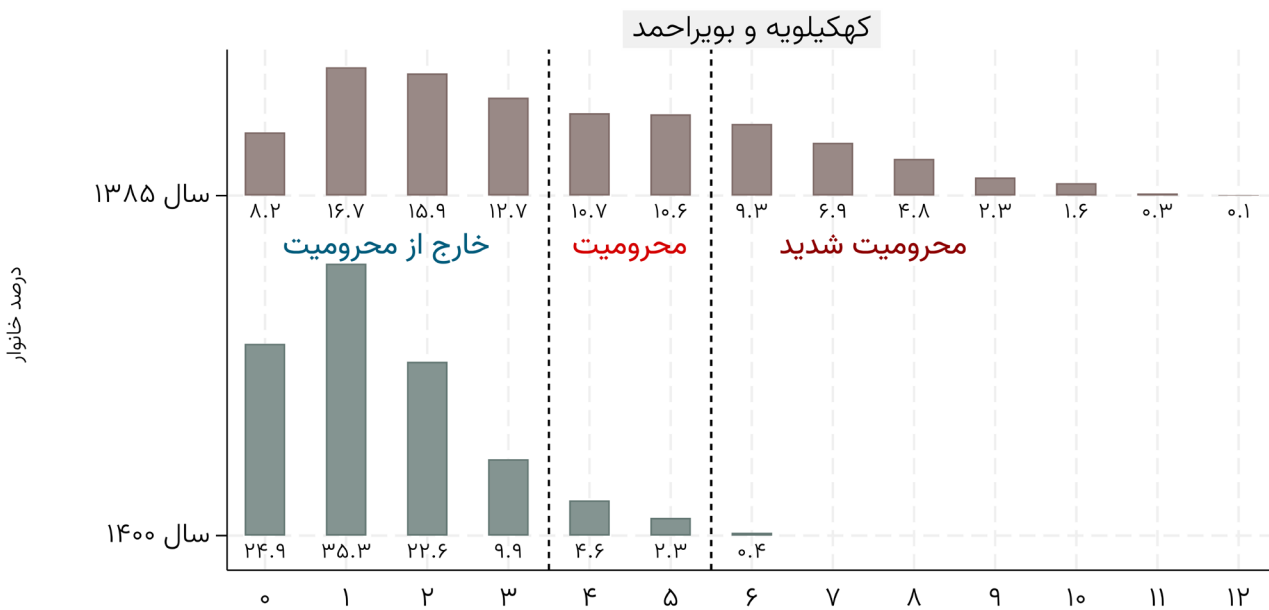
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۳۰. توزیع خانوارهای استان ایلام بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

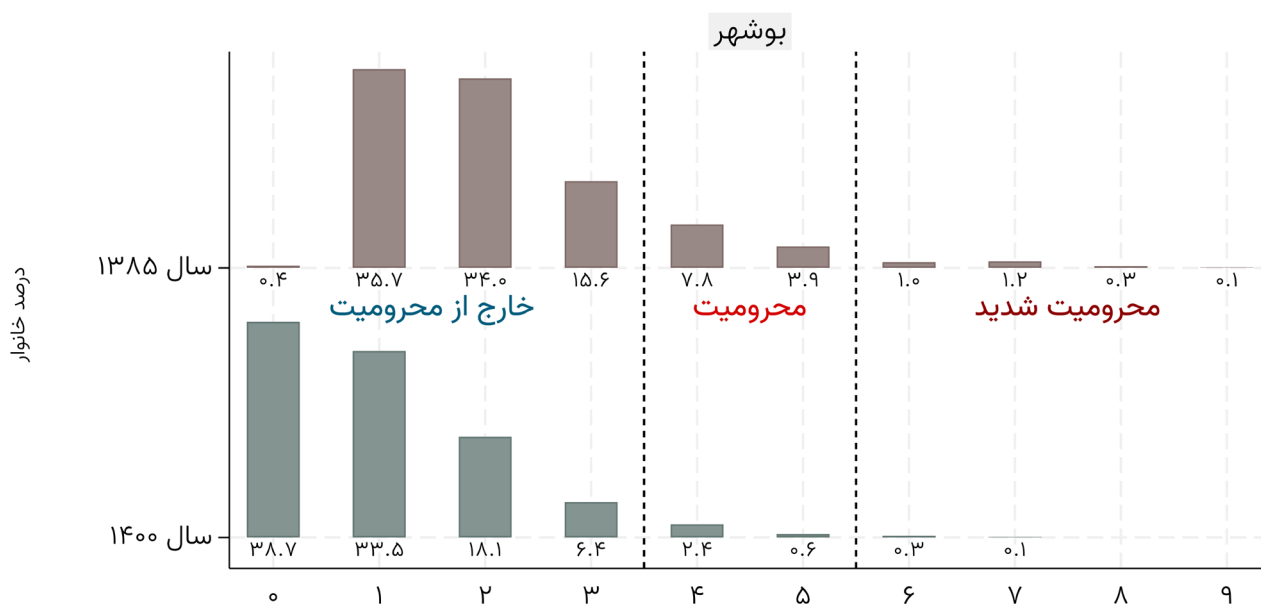
نمودار ۳۱. توزیع خانوارهای استان کهگیلویه و بویراحمد بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده
منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

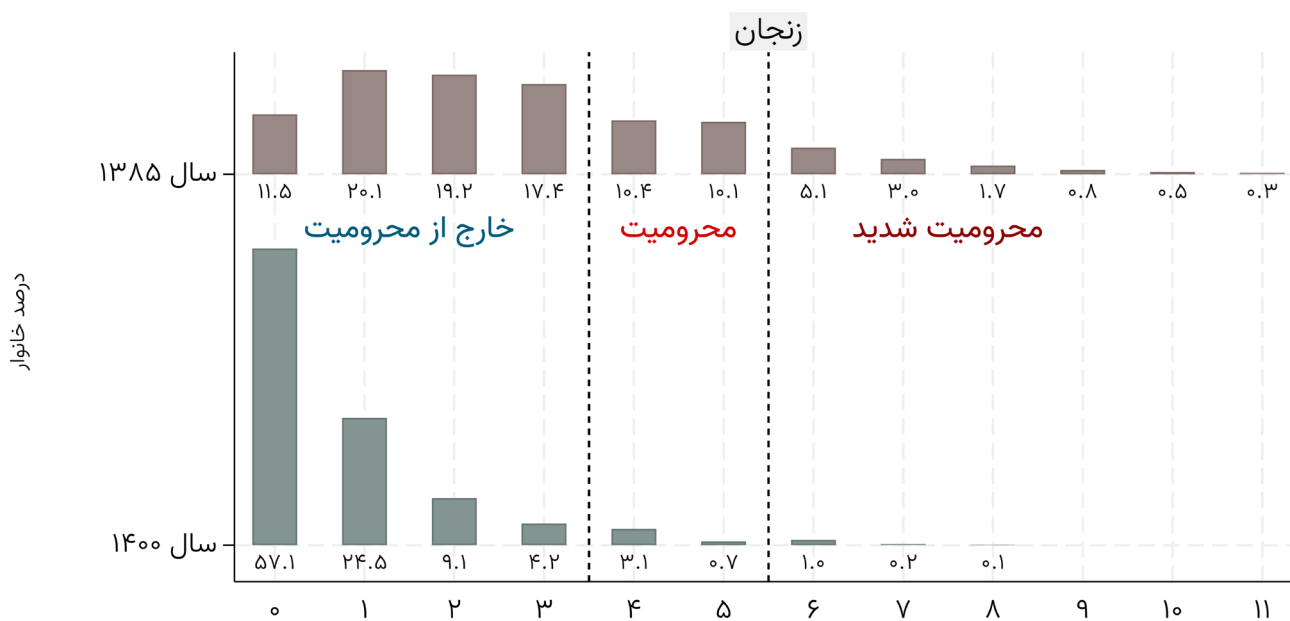
نمودار ۳۲. توزیع خانوارهای استان بوشهر بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

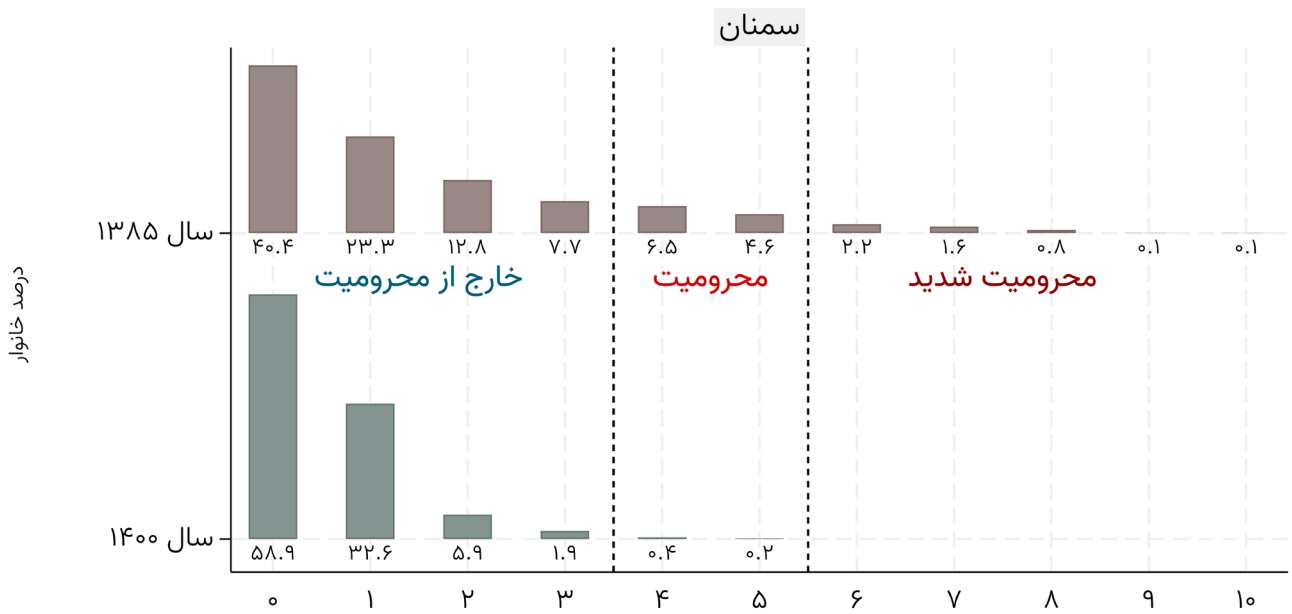
نمودار ۳۳. توزیع خانوارهای استان زنجان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

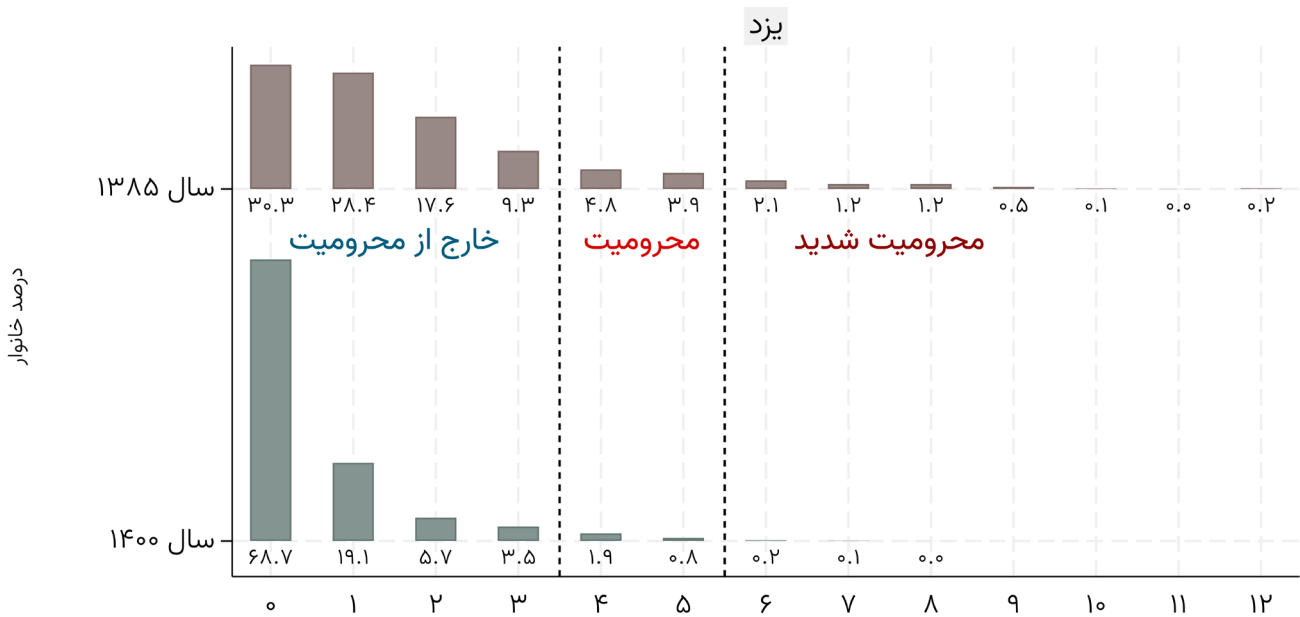
نمودار ۳۴. توزیع خانوارهای استان سمنان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۳۵. توزیع خانوارهای استان یزد بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

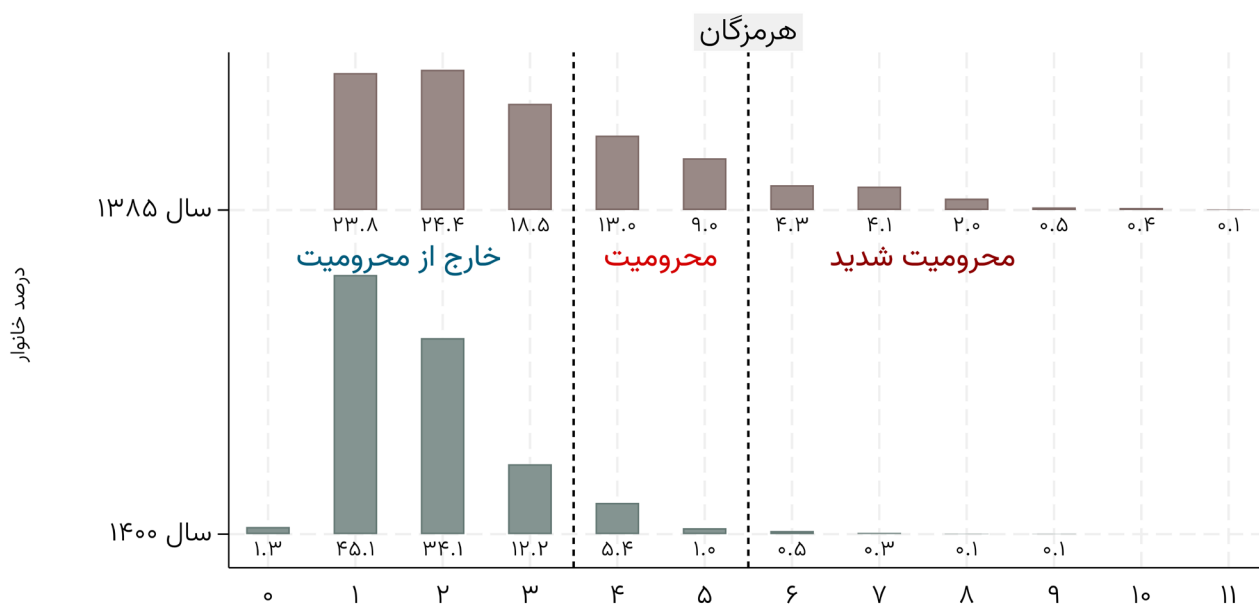

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

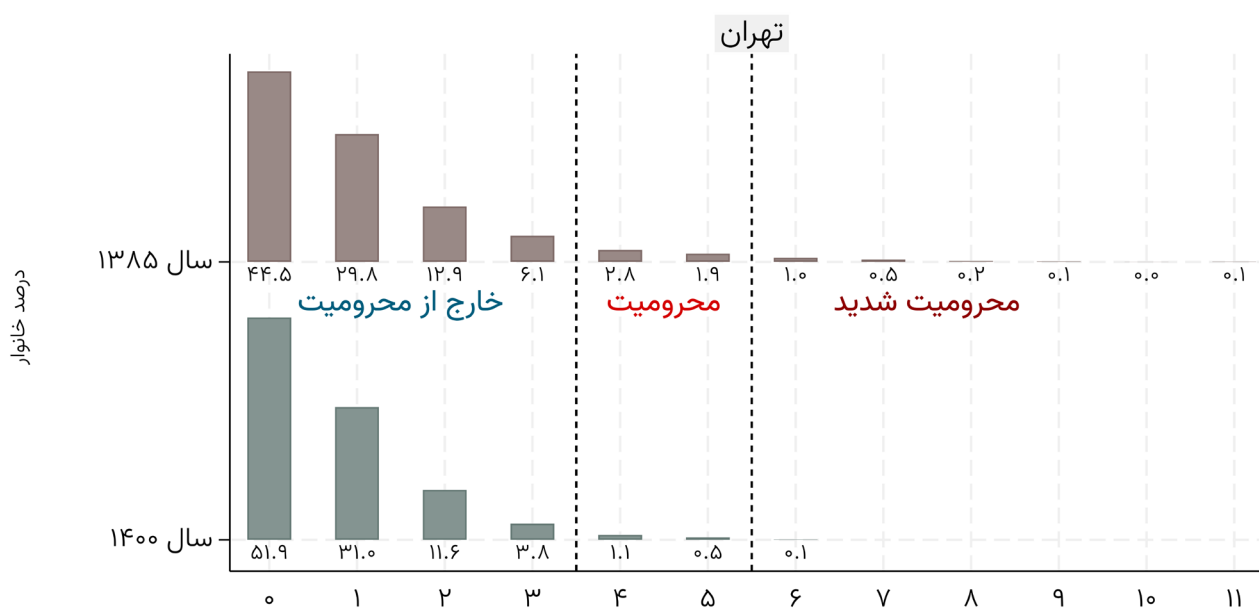
نمودار ۳۶. توزیع خانوارهای استان هرمزگان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

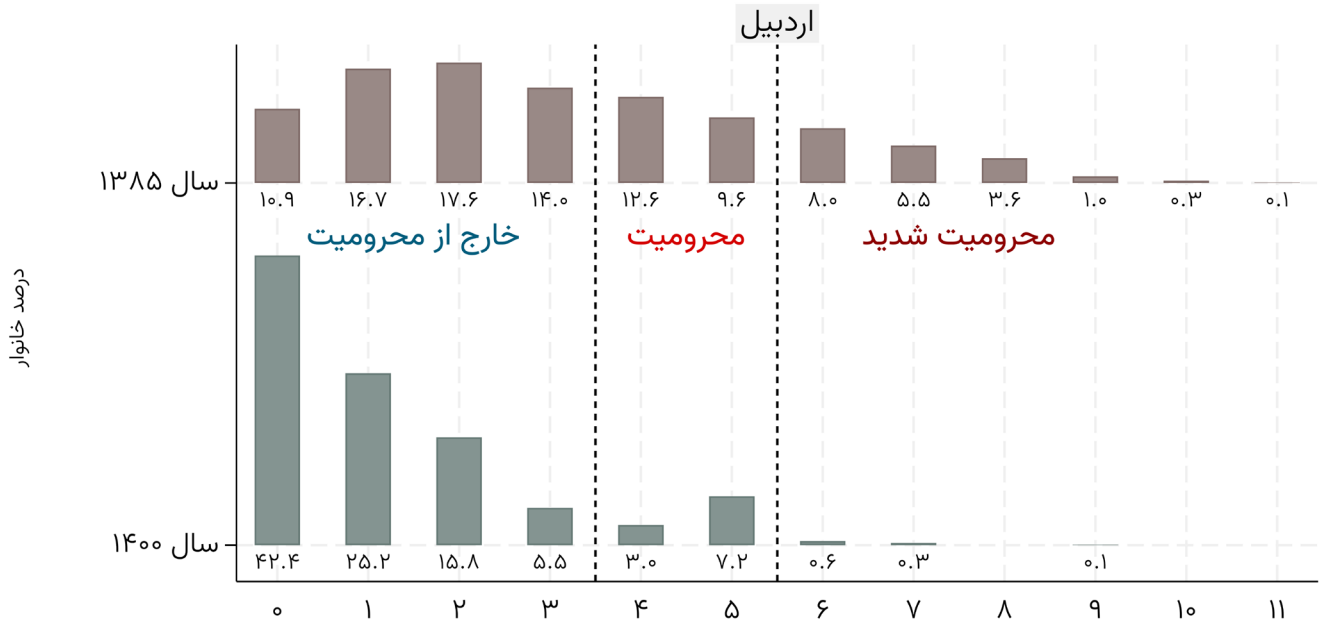
نمودار ۳۷. توزیع خانوارهای استان تهران بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

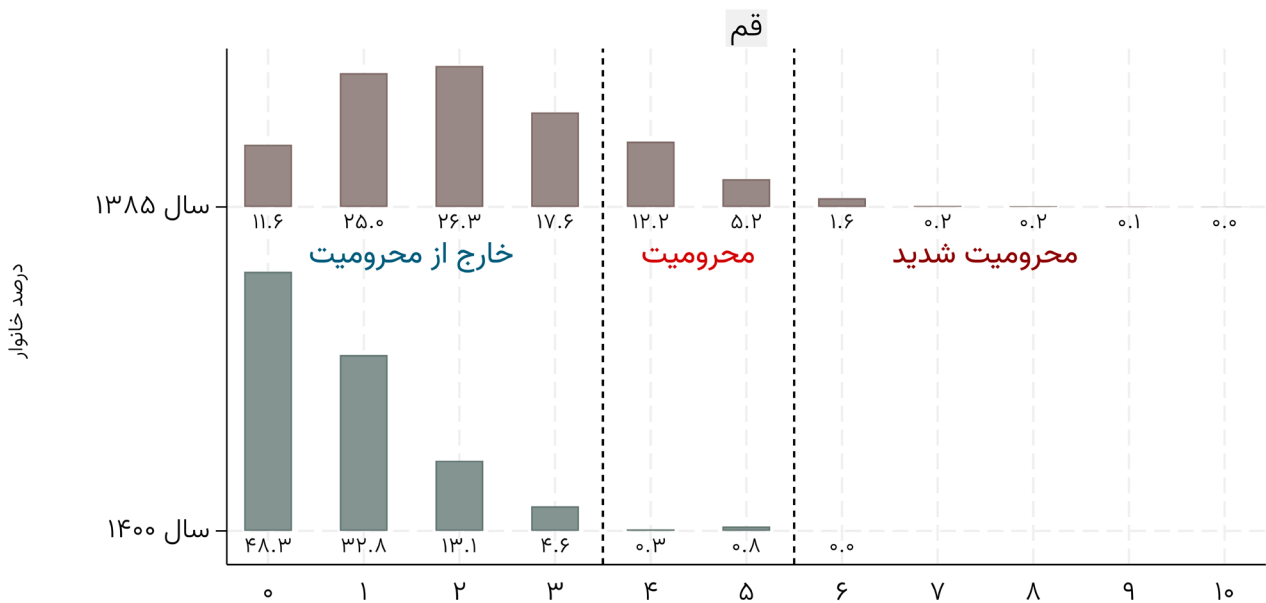
نمودار ۳۸. توزیع خانوارهای استان اردبیل بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۳۹. توزیع خانوارهای استان قم بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

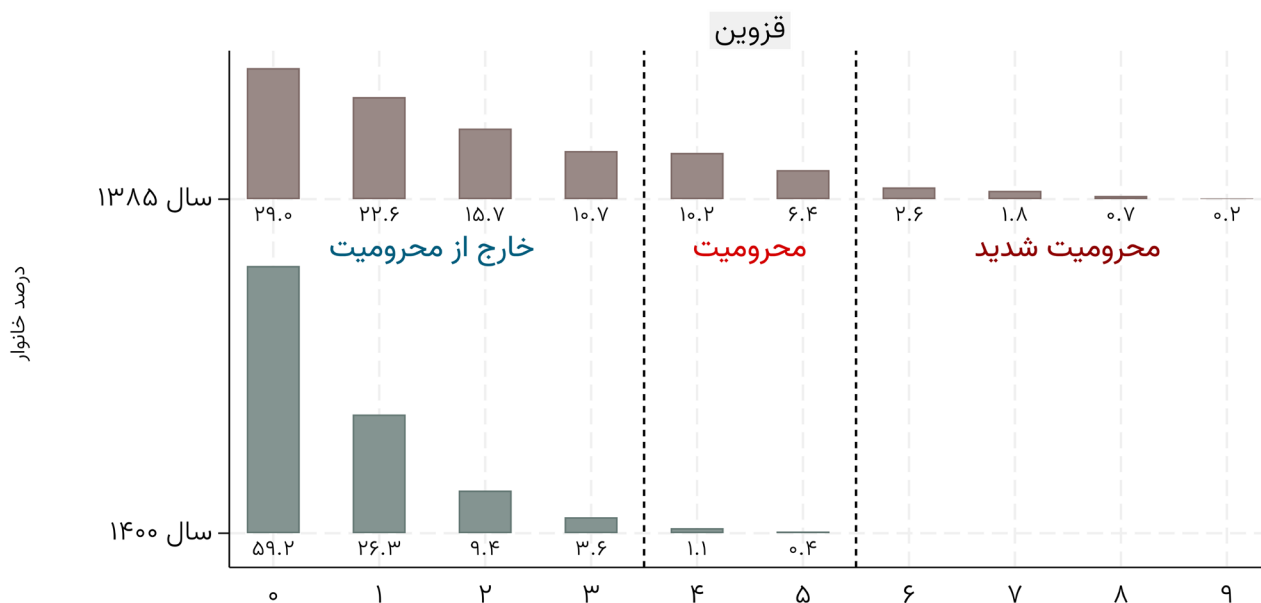

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

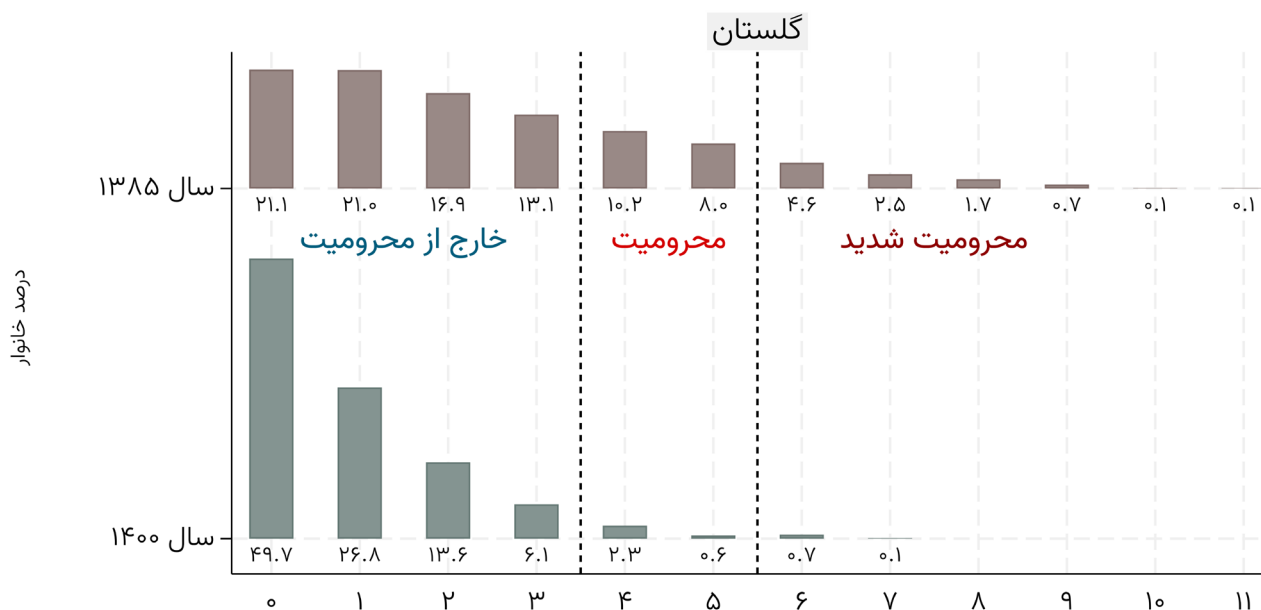
نمودار ۴۰. توزیع خانوارهای استان قزوین بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

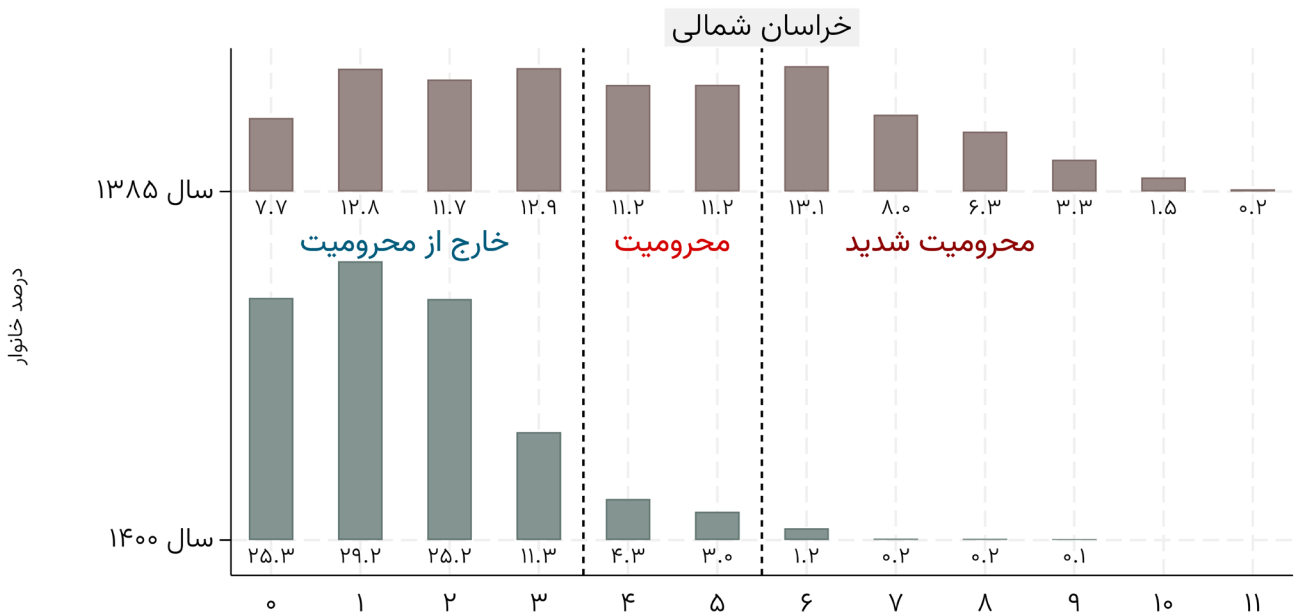
نمودار ۴۱. توزیع خانوارهای استان گلستان بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

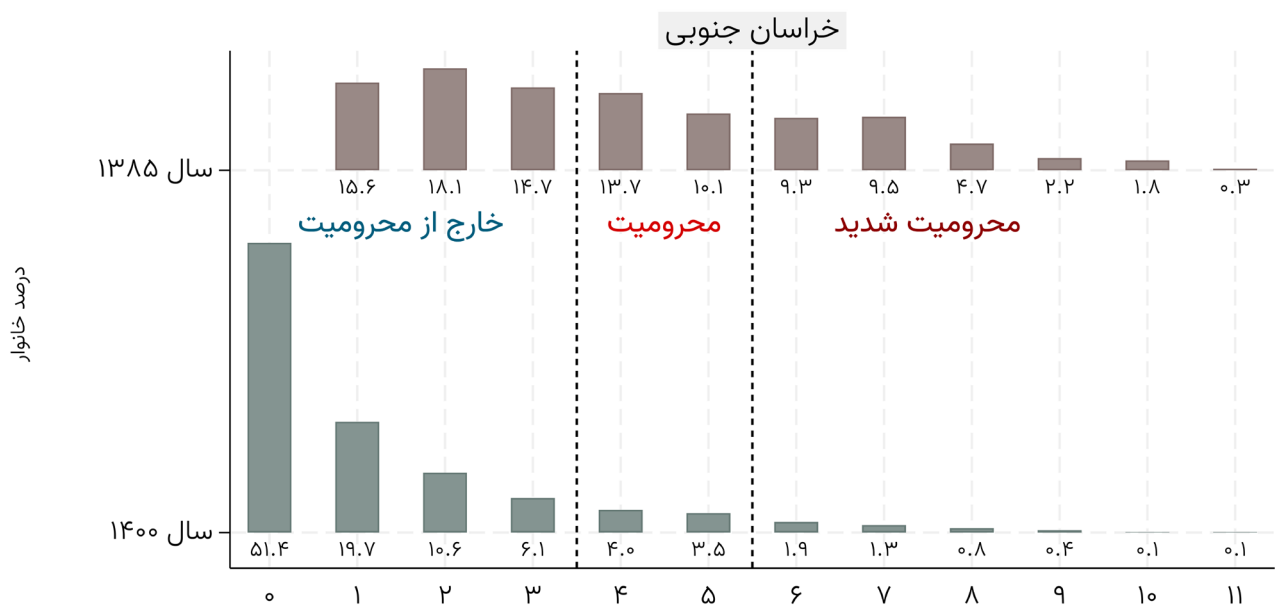
نمودار ۴۲. توزیع خانوارهای استان خراسان شمالی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۴۳. توزیع خانوارهای استان خراسان جنوبی بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

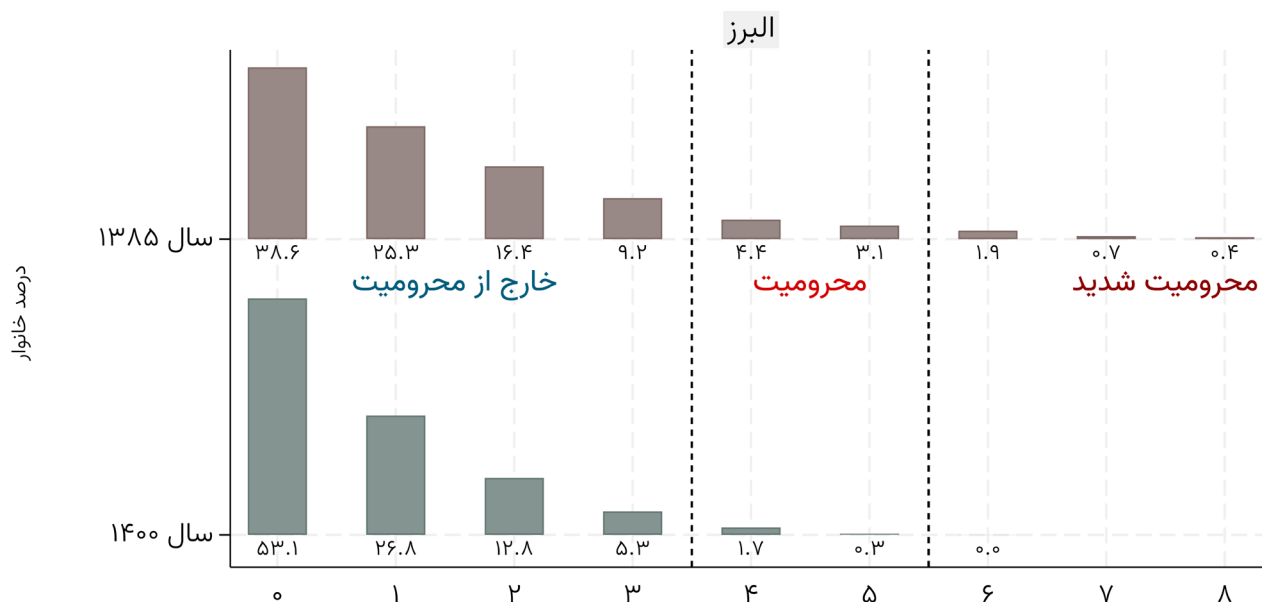

تعداد محرومیت همزمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

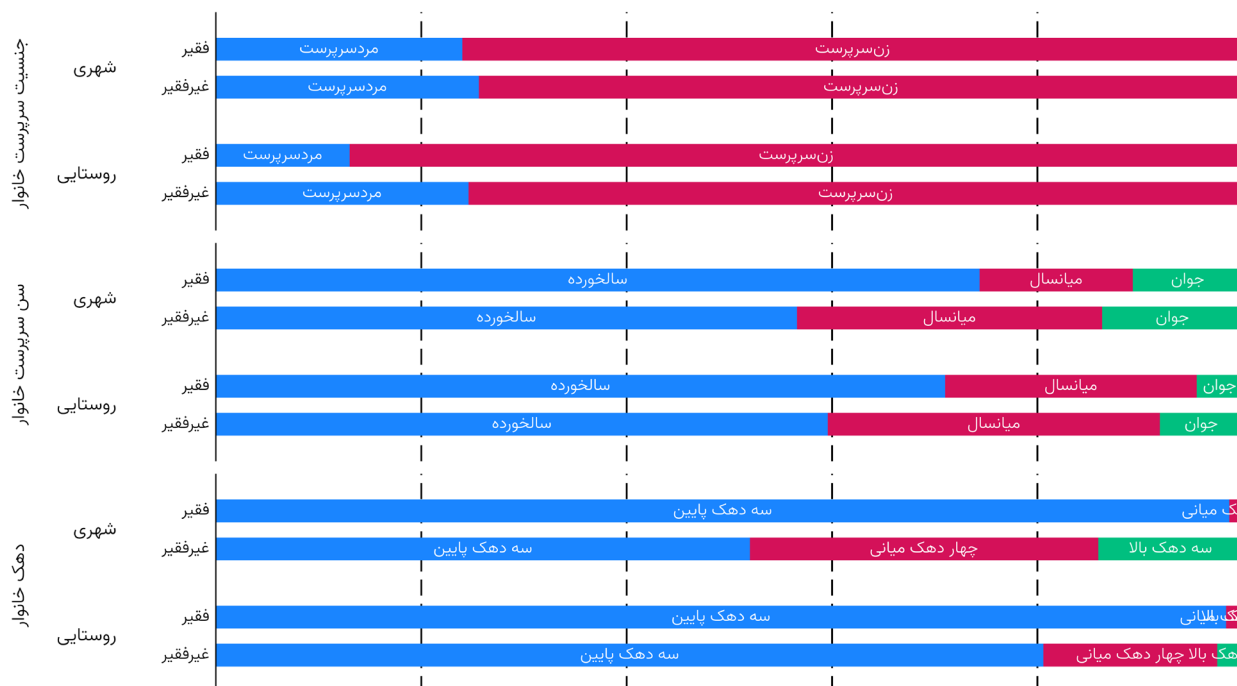
نمودار ۴۴. توزیع خانوارهای استان البرز بر حسب تعداد شاخص‌هایی که خانوار در آنها به‌طور هم‌زمان محروم است

تعداد محرومیت هم‌زمان خانوار در میان ۱۳ زیرشاخص محاسبه شده

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال‌های مربوطه - مرکز آمار

نمودار ۴۵. ویژگی‌های خانوارهای تک‌نفره

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

نمودار ۴۶. ویژگی‌های خانوارهای باسرپرست غیر شاغل

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های درآمد و هزینه خانوار سال ۱۴۰۰ - مرکز آمار

پیوست ۴. جداول

پیوست ۴ - جدول ۶. نتایج مدل رگرسیون لاجیت مربوط به شناسایی ویژگی‌های فقرا

ویژگی‌ها	نسبت شانس‌ها ^۱	خطای استاندارد	مقدار احتمال ^۲	مقدار پایه متغیرهای کیفی
منطقه جغرافیایی (شهری / روستایی)	۳,۰۴	۰,۰۰۷	۰,۰۰۰	شهری
بعد خانوار	۰,۹۴	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰	-
تعداد فرزندان خانوار	۱,۷	۰,۰۰۴	۰,۰۰۰	-
تعداد افراد سالمند خانوار	۱,۵۹	۰,۰۰۴	۰,۰۰۰	-
تعداد افراد فاقد درآمد خانوار	۰,۳۶	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰	-
دهک هزینه‌های خانوار	۰,۵۱	۰,۰۰۰۵	۰,۰۰۰	-
زن سرپرست بودن خانوار	۰,۷۳	۰,۰۰۲	۰,۰۰۰	مرد سرپرست
با سواد بودن سرپرست خانوار	۶,۶۱	۰,۰۲۲	۰,۰۰۰	باسواد بودن سرپرست
سن سرپرست خانوار	۱,۳۷	۰,۰۰۴	۰,۰۰۰	-

پیوست ۴ - جدول ۷. شدت، فراگیری و مقدار شاخص فقر چندبُعدی در مناطق شهری استان‌های کشور برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰

استان	خروج از محرومیت (جمعیت)	شاخص فقر چندبُعدی			فراگیری فقر چندبُعدی			شدت فقر چندبُعدی		
		سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰	درصد تغییرات	سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰	میزان تغییرات	سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰	میزان تغییرات
خراسان شمالی	۱۲۵۴۸۴	۰/۱۱۰۷۰۷	۰/۰۱۴۸	-۸۶/۶۳۱۴	۲۶/۴۲۴۰۵	۳/۸۰۲۴۳۶	-۲۲/۶۲۱۶	۴۱/۸۹۶۲۱	۳۸/۹۲۲۱۵	-۲/۹۷۴۰۶
کرمانشاه	۳۴۱۸۰۴	۰/۰۹۴۶۷۵	۰/۰۰۷۴۵۷	-۹۲/۱۲۴	۲۲/۲۷۷۵	۲/۰۲۳۹۵۹	-۲۰/۲۵۳۵	۴۲/۴۹۷۹۳	۳۶/۸۴۱۴۴	-۵/۶۵۶۴۹
ایلام	۷۵۳۵۹	۰/۰۷۴۶۱۵	۰/۰۰۲۲۴۲	-۹۶/۹۹۵۷	۱۸/۰۶۱۹	۰/۶۱۹۲۱	-۱۷/۴۴۲۷	۴۱/۳۱۰۸۶	۳۶/۲۰۲۳۲	-۵/۱۰۸۵۵
سیستان و بلوچستان	۳۰۸۳۴۶	۰/۱۹۹۱۸۵	۰/۱۰۰۱۰۳	-۴۹/۷۴۳۷	۴۰/۶۵۱۷۳	۲۳/۴۲۶۶۷	-۱۷/۲۲۵۱	۴۸/۹۹۷۹۹	۴۲/۷۳۰۴۳	-۶/۲۶۷۵۶
کردستان	۲۰۳۲۰۸	۰/۰۶۸۴۳	۰/۰۰۰۸۸۴	-۹۸/۷۰۸۴	۱۶/۰۵۱۶۶	۰/۲۵۷۶	-۱۵/۷۹۴۱	۴۲/۶۳۰۹۱	۳۴/۳۰۹۶۴	-۸/۳۲۱۲۷
قم	۲۳۱۶۷۰	۰/۰۵۸۰۵۳	۰/۰۰۰۲۷۲۱	-۹۵/۳۱۳۶	۱۶	۰/۶۴۰۸۹۹	-۱۵/۳۵۹۱	۳۶/۲۸۲۹	۴۲/۴۴۹۲۸	۶/۱۶۶۳۸۲
خراسان جنوبی	۷۵۴۴۵	۰/۰۷۳۸۵۹	۰/۰۰۰۷۰۸۶	-۹۰/۴۰۶۱	۱۷/۰۱۴۳۴	۱/۸۶۴۱۵۳	-۱۵/۱۵۰۲	۴۳/۴۰۹۹۷	۳۸/۰۱۱۷	-۵/۳۹۸۲۶
خوزستان	۶۳۲۳۵۲	۰/۰۶۸۴۳۸	۰/۰۰۰۶۵۶	-۹۰/۴۱۴۸	۱۶/۵۳۵۴۳	۱/۹۶۱۵۷۵	-۱۴/۵۷۳۹	۴۱/۳۸۸۸۹	۳۳/۴۴۲۰۹	-۷/۹۴۶۸
خراسان رضوی	۷۵۸۸۰۰	۰/۰۵۸۹۴۴	۰/۰۰۱۰۸۷	-۹۸/۱۵۵۴	۱۴/۳۲۶۲۴	۰/۲۹۵۳۳۷	-۱۴/۰۳۰۹	۴۱/۱۴۴۱۲	۳۶/۸۱۴۰۵	-۴/۳۳۰۰۶
کهگیلویه و بویراحمد	۶۳۶۸۷	۰/۰۵۸۵۵۴	۰/۰۰۰۴۲۳۲	-۹۲/۷۷۲۶	۱۵/۰۸۸۱۱	۱/۲۱۴۷۱۱	-۱۳/۸۷۳۴	۳۸/۸۰۷۷۹	۳۴/۸۳۸۶۹	-۳/۹۶۹۰۹

1. Odds Ratio
2. P-Value

شدت فقر چندبُعدی			فراگیری فقر چندبُعدی			شاخص فقر چندبُعدی			خروج از محرومیت (جمعیت)	استان
میزان تغییرات	سال ۱۴۰۰	سال ۱۳۸۵	میزان تغییرات	سال ۱۴۰۰	سال ۱۳۸۵	درصد تغییرات	سال ۱۴۰۰	سال ۱۳۸۵		
-۴/۵۸۹۹۸	۳۷/۹۹۲۵	۴۲/۵۸۲۴۸	-۱۲/۲۹۰۴	۲/۷۶۶۱۱۸	۱۵/۰۵۶۵۳	-۸۳/۶۰۸۷	۰/۰۱۰۵۰۹	۰/۰۶۴۱۱۴	۱۴۷۷۲۵	هرمزگان
-۴/۴۰۲۶۹	۳۴/۹۳۰۶۴	۳۹/۳۳۳۳۴	-۱۱/۷۸۲۸	۰/۶۰۲۲۱۳	۱۲/۳۸۵	-۹۵/۶۸۱۸	۰/۰۰۲۱۰۴	۰/۰۴۸۷۱۴	۱۴۰۹۳۳/۲	مرکزی
-۴/۳۱۸۸۱	۳۴/۸۵۳۰۳	۳۹/۱۷۱۸۴	-۱۱/۱۰۷۴	۱/۳۷۳۱۷۷	۱۲/۴۸۰۶۲	-۹۰/۲۱۰۶	۰/۰۰۴۷۸۶	۰/۰۴۸۸۸۹	۱۴۲۶۸۲	لرستان
-۱۰/۹۰۱۶	۳۸/۰۰۰۶۳	۴۸/۹۰۲۱۹	-۱۱/۰۱۰۱	۶/۳۴۰۵۱۳	۱۷/۳۵۰۶۵	-۷۱/۶۰۳۱	۰/۰۲۴۰۹۴	۰/۰۸۴۸۴۸	۲۴۳۹۰۷	کرمان
-۱/۹۳۱۱۳	۳۸/۳۳۴۴۸	۴۰/۲۶۵۶۱	-۱۰/۱۴۸۳	۱/۱۳۷۷۰۵	۱۱/۲۸۵۹۷	-۹۰/۴۰۲۸	۰/۰۰۴۳۶۱	۰/۰۴۵۴۴۴	۱۲۱۷۱۲	گلستان
-۵/۵۵۶۴۸	۳۵/۳۸۵۱۴	۴۰/۹۴۱۶۲	-۹/۷۷۸۰۶	۰/۳۶۵۲۰۵	۱۰/۱۴۳۲۷	-۹۶/۸۸۸۲	۰/۰۰۱۲۹۲	۰/۰۴۱۵۲۸	۲۹۶۵۲۰	آذربایجان شرقی
-۲/۸۱۶۶۲	۳۷/۶۶۵۰۷	۴۰/۴۸۱۷	-۹/۲۴۳۴۲	۲/۰۷۱۱۶۶	۱۱/۳۱۴۵۸	-۸۲/۹۶۸۴	۰/۰۰۷۸۰۱	۰/۰۴۵۸۰۳	۱۱۱۰۲۹	همدان
-۵/۹۷۴۶۹	۳۶/۴۷۵۱۱	۴۲/۴۴۹۸	-۸/۹۷۶۳۱	۱/۵۲۳۳۷۱	۱۰/۴۹۹۶۸	-۸۷/۵۳۳۳	۰/۰۰۵۵۵۷	۰/۰۴۴۵۷۱	۳۳۷۷۸۰	فارس
-۷/۵۴۱۹	۳۳/۳۳۳۳۳	۴۰/۸۷۵۲۳	-۸/۱۹۴۳۶	۰/۰۴۳۰۹۷	۸/۲۳۷۴۵۹	-۹۹/۵۷۳۳	۰/۰۰۰۱۴۴	۰/۰۳۳۶۷۱	۲۰۶۱۴۷	آذربایجان غربی
-۳/۳۸۷۸۶	۳۷/۷۴۹۷۱	۴۱/۱۳۷۵۷	-۷/۲۵۴۶	۰/۶۲۵۳۲۷	۷/۸۷۹۹۲۵	-۹۲/۷۱۷۸	۰/۰۰۲۳۶۱	۰/۰۳۲۴۱۶	۷۶۲۶۵	قزوین
-۴/۷۶۳۰۷	۳۸/۸۳۳۰۶	۴۳/۵۹۶۱۳	-۶/۹۸۵۶۷	۴/۴۰۳۷۴۳	۱۱/۳۸۹۴۱	-۶۵/۵۵۹۱	۰/۰۱۷۱۰۱	۰/۰۴۹۶۵۳	۶۲۱۹۸	اردبیل
-۴/۳۷۶۶۳	۳۶/۰۷۱۱۴	۴۰/۴۴۷۷۶	-۶/۷۹۳۲۶	۱/۶۱۸۵۳۸	۸/۴۱۱۸۰۱	-۸۲/۸۴۰۷	۰/۰۰۵۸۳۸	۰/۰۳۴۰۲۴	۱۰۳۸۳۵	گیلان
-۳/۹۶۸۲۵	۳۶/۶۶۶۶۷	۴۰/۶۳۴۹۲	-۶/۶۳۷۴۵	۰/۰۶۲۳۰۱	۶/۶۹۹۷۵۲	-۹۹/۱۶۰۹	۰/۰۰۰۲۲۸	۰/۰۲۷۲۲۴	۴۱۸۵۶	سمنان
-۵/۰۹۴۵۷	۳۵/۷۰۰۳۱	۴۰/۷۹۴۸۷	-۶/۴۲۷۰۹	۰/۲۲۵۹۳	۶/۶۵۳۰۲	-۹۷/۰۲۸۲	۰/۰۰۰۸۰۷	۰/۰۲۷۱۴۱	۳۱۴۴۰۰	اصفهان
-۲/۵۱۸۶۳	۳۸/۵۸۱۶۹	۴۱/۱۰۰۳۳	-۵/۹۲۲۸۹	۰/۸۴۰۰۸	۶/۷۶۲۹۶۸	-۸۸/۳۳۹۴	۰/۰۰۳۲۴۱	۰/۰۲۷۷۹۶	۴۶۵۵۱	زنجان
-۳/۱۹۴۰۳	۳۵/۱۹۸۸۲	۳۸/۳۹۲۸۶	-۵/۵۸۳۸۷	۰/۹۴۲۹۳۵	۶/۵۲۶۸۰۶	-۸۶/۷۵۴۸	۰/۰۰۳۳۱۹	۰/۰۲۵۰۵۸	۱۶۰۱۸۴	البرز
-۴/۰۰۴۶۸	۳۸/۲۷۱۷۵	۴۲/۲۷۶۴۲	-۴/۸۷۴۱۳	۰/۷۳۴۶۲۸	۵/۶۰۸۷۵۵	-۸۸/۱۴۲۸	۰/۰۰۲۸۱۲	۰/۰۲۳۷۱۲	۹۷۴۲۴	مازندران
-۹/۶۰۴۷۹	۳۷/۱۳۷۶۳	۴۶/۷۴۲۴۲	-۴/۶۸۵۰۳	۰/۸۶۷۰۲۲	۵/۵۵۲۰۵۱	-۸۷/۵۹۲۶	۰/۰۰۳۲۲	۰/۰۲۵۹۵۲	۵۰۶۷۱	یزد
۳/۱۸۶۵۴۳	۴۲/۰۳۲۷	۳۸/۸۴۶۱۶	-۴/۴۳۶۴۶	۱/۳۹۶۴۱	۵/۸۳۲۸۶۶	-۷۴/۰۹۵۸	۰/۰۰۵۸۶۹	۰/۰۲۲۶۵۸	۴۸۸۹۳	بوشهر
۱/۲۶۱۷۶۱	۴۱/۲۰۳۲۸	۳۹/۹۴۱۵۲	-۳/۴۱۵۳۱	۰/۸۴۷۹۶۹	۴/۲۶۳۲۷۶	-۷۹/۴۸۱۶	۰/۰۰۳۴۹۴	۰/۰۱۷۰۲۸	۲۳۰۱۱	چهارمحال و بختیاری
-۵/۳۷۹۳۷	۳۶/۹۹۴۶۱	۴۲/۳۷۳۹۹	-۲/۲۹۸۹۴	۱/۴۱۸۱۹۳	۳/۷۱۷۱۳۵	-۶۶/۶۹۰۷	۰/۰۰۵۲۴۷	۰/۰۱۵۷۵۱	۳۲۱۱۶۸	تهران

پیوست ۴ - جدول ۸. شدت، فراگیری و مقدار شاخص فقر چندبُعدی در مناطق روستایی استان‌های کشور برای سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۴۰۰

استان	خروج از محرومیت (جمعیت)	شاخص فقر چندبُعدی			فراگیری فقر چندبُعدی			شدت فقر چندبُعدی	
		سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰	درصد تغییرات	سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰	میزان تغییرات	سال ۱۳۸۵	سال ۱۴۰۰
کهگیلویه و بویراحمد	۱۸۱۱۷۱	۰/۲۸۶۷۷۴	۰/۰۱۷۶۱۸	-۹۳/۸۵۶۵	۵۹/۰۱۸۹۴	۴/۶۸۰۹۴۸	-۵۴/۳۳۸	۴۸/۵۹۰۲۲	۳۷/۶۳۷۸۴
خراسان شمالی	۲۰۰۱۹۷	۰/۲۸۸۳۵	۰/۰۲۷۱۳۴	-۹۰/۵۹	۶۰/۴۴۲۲۶	۶/۸۰۶۵۲۳	-۵۳/۶۳۵۷	۴۷/۷۰۶۶۴	۳۹/۸۶۴۱۲
کرمانشاه	۱۸۲۰۴۶	۰/۲۰۵۷۳۱	۰/۰۱۳۷۸۴	-۹۳/۲۹۹۸	۴۶/۱۶۹۵۶	۳/۳۱۸۹۱	-۴۲/۸۵۰۷	۴۴/۵۵۹۹۸	۴۱/۵۳۲۸۶
اردبیل	۱۸۰۹۵۰	۰/۲۱۹۳۳۴	۰/۰۲۲۱۴۳	-۸۹/۹۰۴۶	۴۸/۱۲۳۲۷	۵/۵۸۲۴۵۴	-۴۲/۵۴۰۸	۴۵/۵۷۷۴۵	۳۹/۶۶۴۷۸
لرستان	۲۶۶۳۲۳	۰/۲۰۳۷۹۳	۰/۰۱۹۳۳۶	-۹۰/۵۱۱۹	۴۷/۳۲۱۰۱	۴/۹۸۲۷۵۹	-۴۲/۳۳۸۲	۴۳/۰۶۶۱۳	۳۸/۸۰۶۱۳
کرمان	۴۸۳۷۱۸	۰/۲۶۳۵۶۸	۰/۰۷۰۰۱۱	-۷۳/۴۳۷۱	۵۴/۲۲۸۱۹	۱۷/۱۶۹۴۳	-۳۷/۰۵۸۸	۴۸/۶۰۳۵۵	۴۰/۷۷۶۷۹
خراسان جنوبی	۱۰۷۳۸۰	۰/۲۱۹۸۲۵	۰/۰۵۰۲۳۹	-۷۷/۱۴۶	۴۸/۳۲۷۸۷	۱۱/۳۸۸۳۵	-۳۶/۹۳۹۵	۴۵/۴۸۶۲۱	۴۴/۱۱۴۲۶
کردستان	۱۸۰۹۹۴	۰/۱۶۲۲۷۶	۰/۰۱۰۶۵۸	-۹۳/۴۳۲۲	۳۹/۷۶۱۴۳	۲/۸۲۵۲۰۷	-۳۶/۹۳۶۲	۴۰/۸۱۲۵	۳۷/۷۲۴۸۵
خراسان رضوی	۶۷۲۶۷۸	۰/۱۷۷۷۶	۰/۰۰۹۷۰۹	-۹۴/۵۳۸۴	۳۷/۵۵۳۹	۲/۵۸۷۴۸۴	-۳۴/۹۶۶۴	۴۷/۳۳۴۷۲	۳۷/۵۲۱۱
آذربایجان غربی	۴۳۶۳۴۶	۰/۱۴۵۹۷۸	۰/۰۰۳۷۲۹	-۹۷/۴۴۵۷	۳۵/۶۴۶۶۹	۱/۰۶۹۴۸۷	-۳۴/۵۷۷۲	۴۰/۹۵۱۳۳	۳۴/۸۶۴۹۲
ایلام	۵۵۹۲۲	۰/۱۳۷۲۹۳	۰/۰۰۵۷۶۲	-۹۵/۸۰۳۳	۳۳/۰۰۲۱۶	۱/۴۷۹۶۴۴	-۳۱/۵۲۲۷	۴۱/۶۰۱۲۲	۳۸/۹۴۵۴۲
زنجان	۱۰۶۹۴۶	۰/۱۴۲۲۵۹	۰/۰۱۵۸۳۶	-۸۸/۸۶۸۲	۳۴/۹۴۳۰۷	۳/۹۸۰۱۰۵	-۳۰/۹۶۳	۴۰/۷۱۱۶۱	۳۹/۷۸۷۹۲
خوزستان	۳۶۱۶۷۷	۰/۱۵۰۹۹۳	۰/۰۰۸۲۳۵	-۹۴/۵۴۶۱	۳۲/۷۶۳۶۵	۲/۲۴۲۵۸۲	-۳۰/۵۲۱۱	۴۶/۰۸۵۶۷	۳۶/۷۲۱۳۵
همدان	۱۹۶۳۲۳	۰/۱۳۵۷۰۲	۰/۰۰۹۵۴۹	-۹۲/۹۶۳۲	۳۱/۲۵۷۱۶	۲/۶۱۵۲۲۴	-۲۸/۶۴۱۹	۴۳/۴۱۴۸۳	۳۶/۵۱۳۴۵
آذربایجان شرقی	۳۱۳۷۹۴	۰/۱۲۷۲۴۷	۰/۰۰۶۷۴۹	-۹۴/۶۹۶۳	۲۸/۷۶۵۴۱	۱/۸۱۴۳۹۱	-۲۶/۹۵۱	۴۴/۲۳۶۲۶	۳۷/۱۹۵۷۶
گلستان	۲۲۸۲۳۱	۰/۱۲۱۳۶۵	۰/۰۰۵۸۵۹	-۹۵/۱۷۲۱	۲۷/۳۶۷۲۹	۱/۵۰۱۴۷	-۲۵/۸۶۵۸	۴۴/۳۴۶۸۸	۳۹/۰۲۴۲۲
سیستان و بلوچستان	۳۷۷۶۵۸	۰/۳۴۹۹۲۴	۰/۲۱۱۳۶۵	-۳۹/۵۹۷	۷۱/۳۴۶۴۴	۴۷/۹۰۶۹۶	-۲۳/۴۳۹۵	۴۹/۰۴۵۸	۴۴/۱۱۹۸۷
قزوین	۶۹۷۴۵	۰/۰۹۲۷۹۳	۰/۰۰۲۱۰۶	-۹۷/۷۳۰۹	۲۳/۲۸۹۲۵	۰/۶۱۰۲۲۵	-۲۲/۶۷۹	۳۹/۸۴۳۶۲	۳۴/۵۰۵۲۵
چهارمحال و بختیاری	۷۳۰۱۵	۰/۱۱۱۳۴۱	۰/۰۱۹۱۰۴	-۸۲/۸۴۲۱	۲۶/۲۰۴۵۲	۴/۷۷۸۷۰۴	-۲۱/۴۲۵۸	۴۲/۴۸۹۰۶	۳۹/۹۷۶۸
گیلان	۱۶۵۱۵۸	۰/۱۱۱۰۷۴	۰/۰۱۸۱۱۳	-۸۳/۶۹۲۸	۲۵/۵۷۲۳۱	۴/۸۷۱۲۲۸	-۲۰/۷۰۱۱	۴۳/۴۳۵۲۳	۳۷/۱۸۳۷۴
سمنان	۲۹۴۵۷	۰/۰۹۵۳۳۶	۰/۰۰۶۶۲۹	-۹۳/۴۰۲۵	۲۲/۴۰۰۵۱	۱/۷۱۷۸۹۲	-۲۰/۶۸۲۶	۴۲/۵۵۹۷	۳۶/۶۱۳۱۲
هرمزگان	۱۸۷۹۳۹	۰/۱۰۹۰۷۱	۰/۰۱۸۵۲۵	-۸۳/۰۱۵۸	۲۵/۱۴۲۵۲	۴/۶۳۰۴۲	-۲۰/۵۱۲۱	۴۳/۳۸۱۰۷	۴۰/۰۰۶۷۳
مرکزی	۶۳۱۸۸	۰/۰۹۹۸۴۲	۰/۰۱۲۲۵۴	-۸۷/۷۲۷۱	۲۱/۷۷۰۰۹	۳/۱۲۵۱۸۹	-۱۸/۶۴۴۹	۴۵/۸۶۱۸۹	۳۹/۲۰۸۸۳
قم	۱۱۷۹۹	۰/۰۹۵۳۰۹	۰/۰۰۹۶۴۵	-۸۹/۸۸۰۲	۲۱/۱۱۱۶۱	۲/۵۶۱۷۲۸	-۱۸/۵۴۹۹	۴۵/۱۴۵۰۸	۳۷/۶۵۰۶
فارس	۲۴۵۵۰۸	۰/۰۸۰۰۹۲	۰/۰۰۶۱۴	-۹۲/۳۳۳۳	۱۸/۳۷۹۳۱	۱/۷۰۰۳۸۲	-۱۶/۶۷۸۹	۴۳/۵۷۷۲۴	۳۶/۱۱۱۹۲
تهران	۱۲۸۵۱۴	۰/۰۷۳۰۵۳	۰/۰۰۸۱۱۶	-۸۸/۸۹۰۴	۱۸/۰۷۵۸	۲/۲۸۱۰۵۸	-۱۵/۷۹۴۷	۴۰/۴۱۴۷۵	۳۵/۵۷۹۵۷
یزد	۲۲۱۷۹	۰/۰۷۵۵۶۷	۰/۰۱۰۵۲۱	-۸۶/۰۷۷۵	۱۶/۱۷۸۰۱	۲/۵۵۷۱۱۲	-۱۳/۶۲۰۹	۴۶/۷۰۹۸۲	۴۱/۱۴۳۵۶
اصفهان	۷۲۶۹۹	۰/۰۶۴۱۷۸	۰/۰۰۴۷۹۴	-۹۲/۵۲۹۹	۱۴/۶۱۲۹۲	۱/۳۰۵۴۳۹	-۱۳/۳۰۷۵	۴۳/۹۱۸۵	۳۶/۷۲۴۲۳
مازندران	۱۷۶۸۶۱	۰/۰۵۵۷۳۲	۰/۰۰۴۶۷	-۹۱/۶۱۹۹	۱۳/۴۱۶۰۴	۱/۲۱۳۲۲۸	-۱۲/۲۰۲۸	۴۱/۵۴۱۲۲	۳۸/۴۹۵۳۷
البرز	۱۲۴۲۷	۰/۰۴۱۷۵۱	۰/۰۱۲۰۹۱	-۷۱/۰۳۹۱	۱۰/۱۰۱۰۱	۳/۳۷۰۸۰۲	-۶/۷۳۰۲۱	۴۱/۳۳۳۳۳	۳۵/۸۷۱۰۱
بوشهر	۸۷۰۶	۰/۰۲۰۲۷۳	۰/۰۰۶۹۹۵	-۶۵/۴۹۴۱	۴/۷۹۳۳۱۶	۱/۹۳۹۳۰۵	-۲/۸۵۴۰۱	۴۲/۲۹۳۵۸	۳۶/۰۷۰۹۵

- [1]. Coneval, "Methodology for Multidimensional Poverty Measurement in Mexico," Consejo Nacional de Evaluación de la Política de Desarrollo Social, 2010.
- [2]. S. Alkire, "Multidimensional Poverty Measures as Relevant Policy Tools," Oxford, 2018.
- [3]. M. E. Santos, "Non-monetary indicators to monitor SDG targets 1.2 and 1.4 Standards, availability, comparability and quality," United Nations publication, Santiago, 2019.
- [4]. "How to Build a National Multidimensional Poverty Index (MPI): Using the MPI to inform the SDGs," United Nations Development Programme, 2019.
- [5]. S. Alkire, J. E. Foster, S. Seth and M. E. Santos, Multidimensional Poverty Measurement and Analysis: Chapter 5 – The Alkire-Foster Counting Methodology, Oxford University Press, 2015.
- [6]. Samuel Kofi Tetteh Baah, Dean Mitchell Jolliffe, Christoph Lakner and Daniel Gerszon Mahler, 2023, *datatopics.worldbank.org*, https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/stories/where-do-the-poor-live.html#_ftn4
- [۷] علی مددی، محمدصادق. «اندازه‌گیری شاخص های چندبُعدی فقر در ایران سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۵» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۸۷.
- [۸] علی نیا، پریسا. «اندازه‌گیری چندبُعدی فقر توسط مدل معادلات ساختاری» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۸۸.
- [۹] تقی چیزری، شیرین. «وزن‌دهی به ابعاد فقر چندبُعدی در ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س)، ۱۳۹۲.
- [۱۰] فطرس، محمدحسن و سوده، قدسی. «مقایسه عملکرد برنامه‌های توسعه ایران با شاخص فقر چندبُعدی محاسبه‌شده به روش آلکایر و فوستر»، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۳۹۵.
- [۱۱] خلیج، سکینه و علی، یوسفی. «پهنه‌بندی توزیع و شدت فقر چندبُعدی در مناطق شهری و روستایی ایران»، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۳۹۳.
- [۱۲] یگانلو، عطیه. «شاخص چندبُعدی فقر در ایران»، تهران، مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۹۵.
- [۱۳] اسفندیارپور، مهدیه. «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی در ایران با استفاده از روش آلکایر و فوستر سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۸»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا، ۱۳۹۴.
- [۱۴] شهبازیان، آرین. «مجموعه گزارش‌های اسناد پشتیبان تدوین برنامه هفتم توسعه در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی ۳. تصویر ابعاد فقر در ایران»، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دفتر مطالعات رفاه اجتماعی، ۱۳۹۹.
- [۱۵] سالم، علی‌اصغر. «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی در ایران و نگاهی به تجارب جهانی کاهش فقر»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶.
- [۱۶] سالم، علی‌اصغر. «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی استانی طی ۱۳۹۳-۱۳۸۳، بررسی عوامل مؤثر بر آن در چارچوب رهیافت رگرسیون‌های چندسطحی»، پژوهشکده علوم اقتصادی، ۱۳۹۷.
- [۱۷] ربیعی، حسین و سیدمحمدعلی، کفایی. «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی در ایران با روش تحلیل تناظر چندگانه»، دوفصلنامه علمی بررسی مسائل اقتصاد ایران، ۱۴۰۱.
- [۱۸] نواب‌پور، حمیدرضا. «مطالعه‌ای در فقر چندبُعدی و سهم بُعدها در استان‌های ایران»، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۱۴۰۱.
- [۱۹] یزدانی، عباس و سیدمحمدمجتبی؛ میرپنجی و علیرضا، قادری. «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور: ۹. سیاست‌های حمایتی و مقابله با فقر»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۴۱۸۱.
- [۲۰] میرپنجی، سیدمحمدمجتبی. «آسیب‌شناسی شاخص‌های محرومیت و مناطق کمتر توسعه‌یافته در قوانین کشور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۰۹۹۸۱.
- [۱۲] میرپنجی، سیدمحمدمجتبی، «فقر چندبُعدی: ۱. روش‌های اندازه‌گیری»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۵۶۹۱.
- [۲۲] میرپنجی، سیدمحمدمجتبی. «بررسی بخش دوم لایحه بودجه کل کشور سال ۱۴۰۳ (۸): اعتبارات محرومیت‌زدایی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۹۷۳۲.
- [۲۳] حسن‌زاده، نسرین. «اندازه‌گیری فقر چندبُعدی در ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س)، ۱۳۹۲.

گزیده سیاستی

اقدامات محرومیتزدایی در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۴۰۰ نشان از کاهش قابل توجه محرومیت شدید در مناطق مختلف کشور دارد. برای رفع کامل محرومیت شدید باید روند محرومیتزدایی تسریع شود و این یعنی برنامه‌ریزی‌ها بر اساس اولویت‌های مناطق انجام پذیرد. محاسبه مستمر و رسمی شاخص فقر چندبعدی ملی اولین گام برای این مهم محسوب می‌شود.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir

فقر چندبُعدی (۲):
نحوه محاسبه شاخص فقر چندبُعدی ملی
(برآوردی از کاهش محرومیت شدید در ایران)

